

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2019 – 2020

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Παρασκευής Τσαμαδού του Νικολάου

A.M.: 7340010819018

Τα γενικά προνόμια του άρθρου 975 αρ. 3, 4, 5 ΚΠολΔ

Επιβλέποντες:

- α) Τριανταφύλλου – Αλμπανίδου Φλώρα
- β) Δεληκωστόπουλος Ιωάννης
- γ) Κατηφόρης Νικόλαος

Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Copyright © [*Παρασκευή Τσαμαδού, 2020*]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν το συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Πίνακας περιεχομένων

I.	Πρόλογος	(1)
II.	Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	(3)
III.	Ζητήματα συνταγματικότητας από τη θεσμοθέτηση προνομίων	(6)
IV.	Η νομική φύση των προνομίων	(12)
V.	Διαχρονικό δίκαιο των προνομίων	(15)
VI.	Ιστορική αναδρομή στη ρύθμιση περί γενικών προνομίων	(21)
	1. Απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία	(22)
	2. Απαιτήσεις για την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση	(22)
	3. Απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας	(23)
	4. Απαιτήσεις δασκάλων	(24)
	5. Απαιτήσεις δικηγόρων	(24)
	6. Απαιτήσεις του δημοσίου και των δήμων και κοινοτήτων	(25)
	7. Απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης	(27)
	8. Απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών	(27)
	9. Απαιτήσεις του Συνεγγυητικού	(28)
	10. Απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υποχρέου προς διατροφή	(28)
	11. Απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω	(28)
	12. Απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω	(29)
VII.	Η ισχύουσα ρύθμιση του άρθρου 975 ΚΠολΔ	(30)
	1. Σύνοψη περιεχομένου	(31)
	2. Διαφοροποιήσεις της νέας ρύθμισης	(31)
	3. Χρονική οριοθέτηση του προνομιακού χαρακτήρα των απαιτήσεων	(32)
	4. Ζητήματα συρροής μεταξύ των τάξεων εντός του άρθρου	(34)
VIII.	Τα γενικά προνόμια στην πτωχευτική διαδικασία	(35)

IX.	Η διάταξη του άρθρου 975 αρ. 3 ΚΠολΔ	(38)
1.	Απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας	(38)
α.	Απαιτήσεις που εντάσσονται στο προνόμιο	(39)
β.	Χρονική οριοθέτηση του προνομιακού τους χαρακτήρα	(40)
γ.	Απαιτήσεις που δεν εντάσσονται στο προνόμιο	(42)
δ.	Υπερπρονομιακή μεταχείριση δυνάμει του άρθρου 977Α	(43)
2.	Απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή	(43)
3.	Απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας	(46)
4.	Απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης	(47)
5.	Απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υποχρέου προς διατροφή	(48)
6.	Απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω	(48)
X.	Η διάταξη του άρθρου 975 αρ. 4 ΚΠολΔ	(51)
XI.	Η διάταξη του άρθρου 975 αρ. 5 ΚΠολΔ	(54)
XII.	Ζητήματα συρροής προνομίων	(57)
1.	Συρροή ειδικώς προνομιούχων και γενικώς προνομιούχων δανειστών	(57)
2.	Συρροή ειδικώς προνομιούχων, γενικώς προνομιούχων και εγχειρόγραφων δανειστών	(58)
3.	Συρροή γενικώς προνομιούχων και εγχειρόγραφων δανειστών	(60)
4.	Συρροή ειδικώς προνομιούχων και εγχειρόγραφων δανειστών	(61)
5.	Κατάταξη βάσει του νέου άρθρου 977Α ΚΠολΔ	(61)
XIII.	Αντί επιλόγου	(65)
	Βιβλιογραφία	(67)
	Αρθρογραφία	(69)

I. Πρόλογος

Στη σύγχρονη οικονομική ζωή η διευθέτηση οφειλών και υποχρεώσεων αποτελεί πρωταρχικής σημασίας ζήτημα. Αν και οι συναλλαγές, στην πλειοψηφία τους, συνήθως εκτυλίσσονται ομαλά σε μια οικονομικά υγιή πολιτεία, δεν λείπουν και οι περιπτώσεις όπου η ειρηνική διεξαγωγή τους αποτυγχάνει και καθίσταται αναγκαία η θέση σε κίνηση μηχανισμών δικαστικής επίλυσης των διαφορών που ανακύπτουν. Η ελληνική οικονομική συγκυρία της τελευταίας δεκαετίας, λοιπόν, οδήγησε στην έτι περαιτέρω αποδιοργάνωση της συναλλακτικής ζωής, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την υπερδιόγκωση της προσφυγής των ιδιωτών στη δικαιοσύνη προς επίλυση των διαφορών τους και είσπραξη των απαιτήσεών τους, στόχος που επιτυγχάνεται τελικώς μέσω της ενεργοποίησης της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης.

Η επιδιωκόμενη ικανοποίηση των εκκρεμών απαιτήσεων -και κυρίως των χρηματικών απαιτήσεων που αποτελούν και την πλειοψηφία των περιπτώσεων- μέσω της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης επέρχεται κατά κανόνα ύστερα από τη διενέργεια πλειστηριασμού και τη σύνταξη πίνακα κατάταξης των δανειστών, βάσει του οποίου διανέμεται σε αυτούς το επιτευχθέν πλειστηρίασμα¹. Μόνο μέσω της εν λόγω διαδικασίας, δηλαδή, μπορεί να επιτευχθεί τελικά ο σκοπός της ικανοποίησης των επίδικων απαιτήσεων, για τον οποίο και τέθηκε εξ αρχής σε κίνηση ο δικαστικός μηχανισμός, είτε, μάλιστα, πρόκειται για ατομική διαδικασία, διαδικασία, δηλαδή, που ενεργοποιήθηκε από κάποιον δανειστή του οφειλέτη, είτε για συλλογική διαδικασία, που προέκυψε από τη θέση του οφειλέτη σε κάποια πτωχευτική ή παραπτωχευτική διαδικασία.

Η σύνταξη ενός πίνακα κατάταξης -που συντελεί, ως προείπαμε, στην ικανοποίηση των απαιτήσεων των δανειστών- αποτελεί ένα αρκετά πολύπλοκο και δυσχερές έργο, το οποίο καλείται να φέρει εις πέρας ο υπάλληλος του πλειστηριασμού, ακολουθώντας ορισμένους κανόνες ευρισκόμενους σε διάφορα νομοθετικά κείμενα. Η παρούσα μελέτη θα επικεντρωθεί στην ενδελεχή ανάλυση ενός μόνο άρθρου του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας που αφορά τον πίνακα κατάταξης, και συγκεκριμένα του άρθρου 975 ΚΠολΔ, το οποίο περιλαμβάνει συγκεκριμένες κατηγορίες απαιτήσεων δανειστών στις οποίες ο νόμος έχει απονείμει γενικό προνόμιο. Μάλιστα, η έρευνα θα περιοριστεί έτι περαιτέρω στην τρίτη, τέταρτη και πέμπτη τάξη δανειστών -εκ συνόλου έξι τάξεων- του υπό κρίση άρθρου, καθώς οι τάξεις αυτές κρίνεται πως παρουσιάζουν το μεγαλύτερο θεωρητικό, αλλά και πρακτικό, ενδιαφέρον.

¹ Ανάλογα με το αποτέλεσμά της, η αναγκαστική εκτέλεση διακρίνεται σε άμεση και έμμεση. Άμεση καλείται εκείνη που τείνει στην ικανοποίηση της ουσιαστικής αξιώσεως του δανειστή κατά τρόπο αυτούσιο (άρθρα 941, 942 και 943 ΚΠολΔ). Έμμεση καλείται εκείνη που τείνει στην άσκηση ψυχολογικού εξαναγκασμού εις βάρος του οφειλέτη, προκειμένου να καμφθεί η άρνησή του προς εκούσια εκπλήρωση της παροχής του. Τούτο επιτυγχάνεται λ.χ. με την απειλή ή την απαγγελία εις βάρος του χρηματικής ποινής και προσωπικής κράτησης, καθώς και με την αναγκαστική κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων του και τον αναγκαστικό πλειστηριασμό τους. *Νικολόπουλος Γεώργιος*, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδοση αναθεωρημένη, 2012, σελ. 20-21. Σε αυτήν την τελευταία περίπτωση της αναγκαστικής κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων που οδηγεί σε αναγκαστικό πλειστηριασμό αναφέρεται και η παρούσα μελέτη, καθώς το πλειστηρίασμα που προκύπτει από τον εν λόγω πλειστηριασμό είναι που θα διανεμηθεί βάσει συγκεκριμένων κανόνων στους εκάστοτε δανειστές του οφειλέτη.

Βέβαια, για την πληρότητα της μελέτης αυτής και την ουσιαστική κατανόηση του αντικειμένου της, θα πρέπει να εξεταστούν -πέραν των ρυθμίσεων του νόμου για τα γενικά προνόμια- και ορισμένες κρίσιμες θεματικές περί προνομίων εν γένει, όπως είναι η συνταγματικότητα της θέσπισής τους (*ενότητα III*), η νομική τους φύση (*ενότητα IV*), καθώς και το διαχρονικό δίκαιο που διέπει την εφαρμογή τους ύστερα από κάθε νομοθετική μεταβολή (*ενότητα V*). Στη συνέχεια, θα επιχειρηθεί, αρχικά, μια ιστορική αναδρομή στο θεσμό των γενικών προνομίων συνολικά (*ενότητα VI*), ώστε να καταλήξουμε στη ρύθμιση όπως ισχύει σήμερα (*ενότητα VII*).² έπειτα, θα επιχειρηθεί η διασύνδεση των γενικών προνομίων με τη συλλογική διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης² (*ενότητα VIII*) και θα ακολουθήσει η αναλυτική επισκόπηση των τριών αυτών τάξεων προνομίων και των κατηγοριών δανειστών που περιλαμβάνουν, ύστερα από την αναδιαμόρφωσή τους από το ν. 4335/2015 (*ενότητες IX, X και XI*). Από μία ολοκληρωμένη επί του θέματος μελέτη δεν θα μπορούσε, τέλος, να λείπει και μια συνοπτική αναφορά σε ζητήματα σύγκρουσης προνομίων λόγω συρροής απαιτήσεων πλειόνων δανειστών που εξοπλίζονται με ίδιου ή και διαφορετικού είδους προνόμια και αξιώνουν την ικανοποίησή τους από το πλειστηρίασμα (*ενότητα XII*).

² Σε γενικές γραμμές οι ρυθμίσεις περί προνομίων στη συλλογική διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης (πτώχευση) ομοιάζουν πλέον σε μεγάλο βαθμό με εκείνες της ατομικής αναγκαστικής εκτέλεσης και εξ αυτού του λόγου κρίνεται σκόπιμη η από κοινού επισκόπηση των εν λόγω ρυθμίσεων. Αναλυτικότερα για το ζήτημα αυτό βλ. κατωτέρω υπό VIII, σελ. 35.

II. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το δικαίωμα στην αποτελεσματική δικαστική προστασία, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος³, αλλά και στο υπερνομοθετικής ισχύος άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)⁴, περιλαμβάνει -πέρα από την πρόσβαση στη δικαιοσύνη προς έκδοση απόφασης στην ουσία της υπόθεσης και την παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας μέσω της λήψης ασφαλιστικών μέτρων- και την αναγκαστική εκτέλεση, καθώς η τελευταία αυτή διαδικασία είναι που διασφαλίζει, σε τελική ανάλυση, την πραγματική ικανοποίηση της απαίτησης για την οποία άνοιξε η δίκη. Επομένως, δεν μπορεί να νοηθεί αποτελεσματική δικαστική προστασία δίχως τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης. Ειδικότερη, μάλιστα, έκφανση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος στην αναγκαστική εκτέλεση συνιστά και το δικαίωμα για συμμετοχή στη διανομή του πλειστηριάσματος⁵.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, και ιδίως όταν πρόκειται για χρηματικές απαιτήσεις όπως προαναφέραμε, η διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης ολοκληρώνεται με τη διενέργεια πλειστηριασμού από τον οποίο προκύπτει τελικώς ένα χρηματικό ποσό, το πλειστηρίασμα. Παρόλο που ολόκληρη η διαδικασία έχει διεκπεραιωθεί με πρωτοβουλία ενός από τους τυχόν περισσότερους δανειστές του καθ' ου η εκτέλεση οφειλέτη -ο οποίος και ονομάζεται επισπεύδων δανειστής (ατομοκεντρικό σύστημα)- το πλειστηρίασμα καταλήγει να διανέμεται σε όσους δανειστές του εν λόγω οφειλέτη αναγγεληθούν στην υπό κρίση διαδικασία⁶ και δεν χρησιμοποιείται μόνο για την ικανοποίηση του επισπεύδοντα δανειστή· πρόκειται, δηλαδή, για μια διαδικασία η οποία αποβλέπει στην επίτευξη, τελικά, συλλογικού αποτελέσματος⁷. Από τη

³ «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντα του, όπως νόμος ορίζει».

⁴ «Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθῇ δίκαιως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίσει είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθῇ δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθῇ εις τον τύπον και το κοινόν καθ' όλην ή μέρος της διαρκείας της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλίκων ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρίνομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότητα θα ηδύνατο να παραβλάψη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης».

⁵ Κατηφόρης Νικόλαος, Η έννοια του «χρόνου πλειστηριασμού» στη διάταξη του άρθρου 975 αρ. 4 ΚΠολΔ (γνωμ.), ΕΠολΔ 2015, σελ. 304.

⁶ Η αναγγελία αποτελεί το μοναδικό όχημα εισόδου των υπολοίπων (εκτός του επισπεύδοντος) δανειστών στη συγκεκριμένη διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης που κατέληξε στον πλειστηριασμό· δεν συμμετέχουν, δηλαδή, στη διανομή του πλειστηριάσματος οι απαιτήσεις όλων των δανειστών του οφειλέτη, αλλά μόνο εκείνων που αναγγέλθηκαν νομίμως και εμπροθέσμως. Πρόκειται για τη λεγόμενη αρχή της προλήψεως, βάσει της οποίας η συμμετοχή κάποιου δανειστή -πέραν του επισπεύδοντος- στη διανομή του πλειστηριάσματος εξαρτάται από την επιμέλειά του, επιμέλεια η οποία επιδεικνύεται μέσω του θεσμού της αναγγελίας. Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, τόμος II, Ειδικό Μέρος, 2η έκδοση, 2018, σελ. 536, 547, Δημητρίου Δημήτριος, Ο έλεγχος της διαδικασίας και των απαιτήσεων κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος, 2004, σελ. 65-66.

⁷ Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 535.

στιγμή, λοιπόν, που στη διαδικασία της διανομής συμμετέχουν περισσότεροι δανειστές, θα πρέπει να υπάρχουν και συγκεκριμένοι κανόνες προς τη διενέργειά της.

Είναι μάλλον προφανές πως στην περίπτωση που το πλειστηρίασμα επαρκεί -το χρηματικό ποσό, δηλαδή, είναι τέτοιο, ώστε να ικανοποιούνται πλήρως, ύστερα από την προαφαίρεση των εξόδων της διαδικασίας, οι απαιτήσεις τόσο του επισπεύδοντος δανειστή όσο και όλων των αναγγελλθέντων δανειστών- λαμβάνει χώρα διανομή αυτού από τον υπάλληλο του πλειστηριασμού με απλή πράξη εξοφλήσεως προς τον κάθε δανειστή, χωρίς να καθίσταται αναγκαία η σύνταξη πίνακα κατάταξης⁸. Αυτό ακριβώς, άλλωστε, προκύπτει και από τα άρθρα 971 και 1006 ΚΠολΔ. Ανάγκη σύνταξης πίνακα κατάταξης δεν προκύπτει, ακόμη, και στην περίπτωση που δεν υπάρχουν αναγγελλθέντες δανειστές, ανεξαρτήτως της επάρκειας ή όχι του πλειστηριασματος για την ικανοποίηση της απαίτησης του επισπεύδοντος δανειστή⁹.

Ζήτημα ανακύπτει, και τότε είναι απαραίτητη η σύνταξη πίνακα κατάταξης, στην περίπτωση που το πλειστηρίασμα δεν επαρκεί για την ικανοποίηση των απαιτήσεων όλων και πρέπει, με κάποιον τρόπο, να διανεμηθεί στους περισσότερους δανειστές. Η διανομή αυτή διέπεται από ρυθμίσεις οι οποίες δεν διαφέρουν είτε πρόκειται για εκπλειστηρίαση κινητού [άρθρο 974 ΚΠολΔ], είτε πρόκειται για εκπλειστηρίαση ακινήτου [άρθρο 1007 ΚΠολΔ, το οποίο παραπέμπει στις διατάξεις περί κατάταξης επί πλειστηριασμού κινητού].

Η βασική αρχή που διέπει τη διανομή του πλειστηριασματος στους περισσότερους δανειστές βάσει του πίνακα κατάταξης είναι εκείνη της σύμμετρης ικανοποίησης· ο κάθε δανειστής, δηλαδή, ικανοποιείται σε αναλογία προς το μέγεθος της απαίτησής του^{10,11}. Δραστική διάσπαση της αρχής αυτής επέρχεται με τη θέσπιση προνομίων. Υπάρχουν, δηλαδή, κατηγορίες δανειστών στους οποίους ο νόμος απονέμει προνομιακή μεταχείριση, προσδίδοντάς τους είτε ειδικό προνόμιο [άρθρο 976 ΚΠολΔ] -προνόμιο, δηλαδή, που ενεργοποιείται μόνο στην περίπτωση που το πλειστηρίασμα προέρχεται από την εκποίηση συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου του οφειλέτη συνεχόμενου άρρηκτα με την αξιούμενη απαίτηση¹²- είτε γενικό προνόμιο [άρθρο 975 ΚΠολΔ] -προνόμιο, δηλαδή, που απονέμεται στο δανειστή σε περίπτωση εκποίησης οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου του· συνήθως, η απονομή ενός τέτοιου γενικού προνομίου συνδέεται με κάποια ιδιαίτερη ιδιότητα του εν λόγω δανειστή, αξιολογούμενη ως χρήζουσα οικονομικής και κοινωνικής στήριξης από το νομοθέτη.

⁸ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, τόμος ΙΙα, Ειδικό μέρος, 3η έκδοση, 2018, σελ. 743, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 536, 540-541.

⁹ Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 537, 546.

¹⁰ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 745.

¹¹ Δεν έχει υιοθετηθεί, δηλαδή, η αρχή της χρονικής προτεραιότητας από το ελληνικό δικονομικό σύστημα, αλλά η μεταχείριση των δανειστών γίνεται με βάση την ισοδυναμία των ενοχικών δικαιωμάτων και την αρχή της ισότητας. Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 732 επ., Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 548.

¹² Για την εξασφάλιση, δηλαδή, της κατατασσόμενης απαίτησης έχει συσταθεί υπέρ του δανειστή εμπράγματα ασφάλεια (ενέχυρο ή υποθήκη) επί ορισμένου πράγματος του οφειλέτη -κινητού ή ακινήτου αντίστοιχα- η εκπλειστηρίαση του οποίου οδηγεί τελικώς στην ικανοποίηση, μέσω της σύνταξης του πίνακα διανομής, της εν λόγω απαίτησης, που σε αυτή τη συγκεκριμένη περίπτωση απολαμβάνει προνομιακής μεταχείρισης.

Όταν, λοιπόν, η απαίτηση κάποιου δανειστή έχει εξοπλιστεί με προνόμιο, η ικανοποίηση της προηγείται· παραμερίζεται, δηλαδή, η αρχή της σύμμετρης ικανοποίησης και τη θέση της παίρνει η αρχή της προτίμησης¹³. Έτσι, διαμορφώνονται τελικώς τρεις κατηγορίες δανειστών: οι δανειστές με ειδικά προνόμια, οι δανειστές με γενικά προνόμια και οι δανειστές χωρίς προνόμια (εγγειρόγραφοι δανειστές). Στην περίπτωση που, κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος, υπάρχουν περισσότεροι δανειστές, εξοπλιζόμενοι με ίδιας ή και διαφορετικής τάξεως προνόμια, τότε ανακύπτουν ζητήματα συρροής προνομίων και απαιτήσεων, τα οποία ζητήματα θα γίνει μια προσπάθεια να προσεγγιστούν σε τελευταίο χρόνο, προς το τέλος, δηλαδή, της μελέτης. Κύριο αντικείμενο ενασχόλησης της μελέτης θα αποτελέσει, όπως ήδη αναφέρθηκε, η επισκόπηση ορισμένων κατηγοριών δανειστών στους οποίους ο νόμος απονέμει γενικό προνόμιο.

Με δύο λόγια, λοιπόν, η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στην εις βάθος ενασχόληση με το θεσμό των γενικών προνομίων, εξ απόψεως συνταγματικότητας, νομικής φύσης και διαχρονικού δικαίου, αλλά κυρίως στην επισκόπηση της τρίτης, τέταρτης και πέμπτης τάξης των γενικών προνομίων όπως αυτά ρυθμίζονται στο άρθρο 975 ΚΠολΔ. Η εν λόγω προβληματική έχει καταστεί εκ νέου επίκαιρη ύστερα από την εισαγωγή στο ελληνικό δικονομικό σύστημα του ν. 4335/2015, ο οποίος αναδιαμόρφωσε πλήρως τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης εν γένει, αλλά και το άρθρο 975 ΚΠολΔ περί γενικών προνομίων ειδικότερα. Η ουσιαστική κατανόηση του συγκεκριμένου άρθρου είναι δυνατό να αναδείξει την αξιολόγηση που επιφυλάσσει ο νομοθέτης σε διάφορες κατηγορίες δανειστών στη διάρκεια του χρόνου έως και σήμερα, αλλά και να προσδώσει τη διάσταση που αναλογεί στο ουσιώδες ζήτημα της ικανοποίησης απαιτήσεων ως απώτερου σκοπού του μηχανισμού της δικαστικής προστασίας.

¹³ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 747.

III. Ζητήματα συνταγματικότητας από τη θεσμοθέτηση προνομίων

Το πρώτο ουσιώδες ζήτημα που τίθεται, εν προκειμένω, είναι εκείνο της συμβατότητας της νομοθετικής θέσπισης προνομίων με το Σύνταγμα καταρχήν, αλλά και, περαιτέρω, με τις επιταγές του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου. Είναι διερευνητέο, δηλαδή, το κατά πόσον η προνομιακή μεταχείριση ορισμένων κατηγοριών δανειστών από το νομοθέτη τυχόν παραβιάζει συνταγματικώς κατοχυρωμένες αρχές, οι οποίες αναγνωρίζονται ως τέτοιες και σε διεθνές επίπεδο, όπως είναι εκείνη της ισότητας¹⁴ και της προστασίας της ιδιοκτησίας¹⁵.

Η αρχή της σύμμετρης ικανοποίησης των δανειστών που διέπει τη διανομή του πλειστηριάσματος ενσαρκώνει, στην ουσία, στο πεδίο της αναγκαστικής εκτέλεσης τη συνταγματικώς κατοχυρωμένη στο άρθρο 4 του Συντάγματος αρχή της ισότητας. Η θέσπιση προνομίων όμως, όπως προείπαμε, διασπά σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό την αρχή της σύμμετρης ικανοποίησης· ορισμένες απαιτήσεις, δηλαδή, αντιμετωπίζονται από το νομοθέτη ως υπέρτερες και ικανοποιούνται κατά προτεραιότητα από το πλειστηρίασμα¹⁶. Και τίθεται το ερώτημα εάν η προνομιακή αυτή μεταχείριση ορισμένων απαιτήσεων αντιβαίνει, σε τελική ανάλυση, στην αρχή της ισότητας. Εκ πρώτης όψεως ίσως φαίνεται πως η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα θα πρέπει να είναι καταφατική.

Αν, όμως, μελετήσει κανείς βαθύτερα τη φύση των απαιτήσεων που εξοπλίζονται με προνόμιο, θα αντιληφθεί πως στην πλειοψηφία τους ενσαρκώνουν κι αυτές, με τη σειρά τους, κάποια άλλη αρχή συνταγματικής περιωπής, η οποία, ύστερα από την ανάλογη στάθμιση, καταλήγει να υπερτερεί και να επιτρέπει την κάμψη της αρχής της ισότητας, πάντοτε όμως στο πλαίσιο της αρχής της αναλογικότητας βάσει του άρθρου 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος¹⁷.

Όσον αφορά, λοιπόν, τη συνταγματικότητα θέσπισης γενικών προνομίων, τα οποία και μας αφορούν περισσότερο εν προκειμένω, θα πρέπει οι απαιτήσεις που ευνοούνται απ' αυτά να κριθούν ξεχωριστά λόγω της ιδιαίτερης φύσης της καθεμίας. Θα πρέπει, δηλαδή, να διερευνηθεί για κάθε τάξη δανειστών συγκεκριμένα, αν τυχόν υφίσταται κάποια υπερνομοθετικής ισχύος διάταξη, η οποία και να δικαιολογεί την προνομιακή μεταχείρισή τους.

Απαιτήσεις των οποίων η προνομιακή μεταχείριση δεν δύναται να προκαλέσει ιδιαίτερο προβληματισμό εξ απόψεως συνταγματικότητας -λόγω της αυξημένης κοινωνικής και οικονομικής τους σημασίας, η οποία αντικατοπτρίζεται και στο κείμενο του Συντάγματος-

¹⁴ Άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος και άρθρο 14 της ΕΣΔΑ.

¹⁵ Άρθρο 17 του Συντάγματος και άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

¹⁶ Ακριβώς γι' αυτό το λόγο οι διατάξεις περί προνομίων επιβάλλεται να ερμηνεύονται συσταλτικά, αφού με αυτές εισάγεται εξαιρετικό δίκαιο. **ΟΛΑΠ 22/2000**, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ. Την αυτή θέση διατυπώνει και ο *Κουσουλός Στέλιος*, Ζητήματα προνομιακής κατατάξεως (γνωμ.), ΧρΙΔ Γ/2003, σελ. 85 επ.

¹⁷ *Βελλής Γεώργιος*, Παρατηρήσεις για το όριο της εξουσίας του (κοινού) νομοθέτη να θεσπίζει προνομιακή μεταχείριση ορισμένων απαιτήσεων στο στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης, Δ 36 (2005), σελ. 679, *Κρουσταλάκης Ευάγγελος*, Τα γενικά προνόμια στην αναγκαστική εκτέλεση υπό το πρίσμα των διατάξεων των άρθρων 17 του Συντάγματος, II-77 του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕυρΣΔΑ – Συνοπτική καταγραφή άποψης, Δ 36 (2005), σελ. 678.

αποτελούν τόσο οι απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία και την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση του καθ' ου η εκτέλεση και της οικογένειάς του, όσο και οι απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας. Οι μεν πρώτες βασίζονται στη θεμελιώδη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος περί αξίας του ανθρώπου, ενώ οι δε επόμενες στην προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων που παρέχει το άρθρο 22 του Συντάγματος¹⁸. Με ανάλογο τρόπο αντιμετωπίζονται και οι απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, των οποίων το συνταγματικό έρεισμα ανευρίσκεται επίσης στο άρθρο 22 (παρ. 5) του Συντάγματος. Επιπλέον, δικαιολογημένη εμφανίζεται και η προνομιακή αντιμετώπιση των απαιτήσεων του δημοσίου που προκύπτουν από φόρο προστιθέμενης αξίας βάσει του άρθρου 4 παρ. 5 του Συντάγματος περί συμμετοχής όλων εξίσου στα δημόσια βάρη¹⁹.

Βέβαια, άξιο μνείας είναι και το γεγονός πως πλέον -και ειδικά ύστερα από την έκδοση της υπ' αριθμόν 40/1998 απόφασης της Ολομελείας του Αρείου Πάγου²⁰ που επιβεβαίωσε τα κατωτέρω- όλες οι ενοχικές απαιτήσεις προστατεύονται ως αποτελούσες στοιχείο της περιουσίας από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, ρύθμιση, δηλαδή, η οποία, βάσει του άρθρου 28 του Συντάγματος, απολαμβάνει υπερνομοθετική ισχύ²¹. Επομένως ερωτάται και πάλι το κατά πόσον είναι δυνατό, στη βάση της προστασίας ορισμένων κατηγοριών απαιτήσεων από το Σύνταγμα, να παραμερίζονται άλλες ενοχικές απαιτήσεις, από τη στιγμή που, εν τέλει, όλες κρίνεται πως προστατεύονται από διάταξη υπερνομοθετικής ισχύος εξίσου.

Προς κατανόηση του προβληματισμού που ανακύπτει κρίσιμο είναι να μελετήσουμε το σκεπτικό που χρησιμοποιείται στις δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες κατ' επανάληψη κρίνουν πως τα νομοθετικώς θεσπιζόμενα προνόμια δεν αντιβαίνουν στο Σύνταγμα και τα διάφορα ευρωπαϊκά κείμενα, κρίνοντας κάθε φορά, βέβαια, για συγκεκριμένο προνόμιο, το οποίο και προσβάλλεται ενώπιόν τους ως αντισυνταγματικό.

Για πρώτη φορά κλήθηκαν τα Δικαστήρια να λάβουν θέση ως προς το ζήτημα της συνταγματικότητας της θέσπισης προνομίων ύστερα από την εισαγωγή του ν. 1545/1985, ο οποίος εισήγαγε τη ρύθμιση περί του λεγόμενου υπερπρονομίου της τρίτης τάξης των γενικών προνομίων. Υπό το προγενέστερο αυτό καθεστώς, λοιπόν, κατά το οποίο οι απαιτήσεις της τρίτης τάξης ικανοποιούνταν πριν από τη διαίρεση του πλειστηριάσματος σε ποσοστά -με αποτέλεσμα να προηγούνται και πολύ συχνά να εκτοπίζουν τις εμπραγμάτως εξασφαλισμένες απαιτήσεις που διέθεταν ειδικό προνόμιο- είχε επανειλημμένως κριθεί πως η υπερπρονομιακή αυτή μεταχείριση δεν προσέκρουε στις διατάξεις του Συντάγματος. Η θέση των Δικαστηρίων,

¹⁸ Μπάστας Διονύσιος, Το γενικό προνόμιο των εργατικών απαιτήσεων. Νομική ρύθμιση και συνοπτική αποτίμηση, ΕΕργΔ 1996, σελ. 787, Κρουσταλάκης Ενάγγελος, ό.π., Δ 36 (2005), σελ. 678.

¹⁹ Αναλυτικότερα για το συνταγματικό έρεισμα όλων των κατηγοριών απαιτήσεων βλ. Μπέη Κωνσταντίνο, Η προνομιακή κατάταξη των δανειστών και η σύγχρονη συνταγματική τάξη, Δ 36 (2005), σελ. 669 επ. και Κατηφόρη Νικόλαο, Οι προνομιούχες απαιτήσεις κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2003, σελ. 159 επ.

²⁰ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²¹ Βελλής Γεώργιος, ό.π., Δ 36 (2005), σελ. 679, Δούμης Ιάσων, Το γενικό προνόμιο της παρ. 3 του άρθρου 975 ΚΠολΔ, ιδίως μετά την απόφαση 40/1998 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, στο έργο του Άρθρα – Μελέτες – Ομιλίες, 2018, σελ 230-232, Κρουσταλάκης Ενάγγελος, ό.π., Δ 36 (2005), σελ. 678. Σχετικός προβληματισμός διατυπώνεται και από τον Αρβανιτάκη Πάρι, Συνταγματική προστασία των προνομίων αναγκαστικής εκτελέσεως (Παρατηρήσεις στην υπ' αριθ. 462/1995 απόφαση του ΕφΛαρ), Αρμ 1996, σελ. 1153.

δηλαδή, παγίως επί του ζητήματος αυτού ήταν ότι η υπερπρονομιακή ικανοποίηση ορισμένων απαιτήσεων και ιδίως των εργατικών «δεν βρίσκεται σε αντίθεση με οιαδήποτε διάταξη του Συντάγματος και ιδίως με τις διατάξεις των άρθρων 4 και 17 αυτού. Τούτο γιατί η προαναφερομένη διάταξη θεσπίστηκε για λόγους δικαιοσύνης, κοινωνικής ανάγκης και ειδικής σκοπιμότητας για την προστασία της ασθενούς τάξης των εργαζομένων. Αλλά ούτε διαπιστώνεται η ύπαρξη ανισότητας μεταξύ των όσων έχουν εμπράγματα ασφάλεια και εκείνων που έχουν απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για τις απαιτήσεις του Δημοσίου από φόρους. Βέβαια, πρόκειται για τελείως διαφορετικές απαιτήσεις, αλλά η κάθε μία απ' αυτές έχει τη δική της βαρύτητα και την προσήκουσα έναρξη στο πλέγμα των προνομίων. Πέρα απ' αυτά και από μια πρόσθετη θεώρηση της ανωτέρω νέας δικονομικής διάταξης, πρέπει να επισημανθεί πως το περιεχόμενο της δεν εισάγει στην ουσία καμιά νέα προνομιακή διάταξη. Απλώς επαναλαμβάνει και κυρίως, κατά βάση, διευρύνει το σχετικό προνόμιο που ήδη υπήρχε και ήταν διατυπωμένο στη διάταξη του άρθρου 975 αρ. 4 ΚΠολΔ. Επομένως, η διεύρυνση αυτή δεν είναι αδικαιολόγητη και ούτε θίγει -κατά τρόπο έκδηλο- το κοινό περί δικαίου συναίσθημα»²².

Αρκετές φορές έχουν κληθεί τα Δικαστήρια, τα τελευταία χρόνια, να κρίνουν σχετικά με τη συνταγματικότητα της μετάθεσης του προνομίου των φορέων κοινωνικής ασφάλισης από την έκτη στην τρίτη τάξη γενικών προνομίων βάσει του ν. 3863/2010, μετάθεση η οποία κατά τον χρόνο εκείνο είχε ως αποτέλεσμα την υπερπρονομιακή μεταχείριση των απαιτήσεων αυτών. Πιο συγκεκριμένα, κατέληξαν και στην περίπτωση αυτή στην κατωτέρω κρίση. Λαμβάνοντας υπόψη τους το άρθρο 4 παρ. 1 και 2 του Συντάγματος²³ όπου καθιερώνεται η αρχή της ισότητας, το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος που αφορά την αξία του ανθρώπου, το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος σχετικά με το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και τη συμμετοχή στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος για το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος βάσει του οποίου διασφαλίζεται η συμμετοχή του κράτους στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά και η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, καθώς και το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ που προστατεύει το δικαίωμα στην περιουσία εν γένει, έκριναν πως «η συνδρομή της συνταγματικώς αποδοκιμαστέας αδικαιολόγητης ανισότητας, πρέπει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να προκύπτει με τρόπο

²² ΕφΑρ 464/1995, ΕλλΔνη 1998, σελ. 161.

²³ Από την αρχή της ισότητας, που κατοχυρώνει το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος, δεσμεύεται ο κοινός νομοθέτης, όταν πρόκειται να ρυθμίσει ουσιαδώς όμοιες καταστάσεις ή σχέσεις ή κατηγορίες προσώπων, να μην τις μεταχειρίζεται κατά τρόπο ανόμοιο, είτε με τη μορφή ενός χαρακτηριστικού μέτρου ή προνομίου που δεν συνδέεται με αξιολογικά κριτήρια, είτε με τη μορφή της επιβολής μιας αδικαιολόγητης επιβαρύνσεως ή της αφαιρέσεως δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από γενικότερο κανόνα, εκτός αν η ιδιαίτερη ρύθμιση υπαγορεύεται από ειδικές περιστάσεις, που τη δικαιολογούν, ή επιβάλλεται από λόγους γενικότερου, κοινωνικού ή δημόσιου, συμφέροντος, διότι διαφορετικά δημιουργείται ανισότητα στη νομοθετική μεταχείριση της αυτής κατηγορίας. Η συνδρομή δε των ειδικών περιστάσεων ή του κοινωνικού ή δημόσιου συμφέροντος υπόκειται στον έλεγχο των δικαστηρίων (ΟΛΑΠ 24/2006). Η αναγνώριση των προνομίων στην αναγκαστική εκτέλεση διασπά τις απαιτήσεις σε προνομιούχες και απλές εγγειόγραφες εισάγοντας αναμφίβολα εξαίρεση στον κανόνα της ισότητας του άρθρου 4 § 1 του Συντάγματος. Η αρχή της ισότητας που πρέπει να διέπει τα ενοχικά δικαιώματα εξοβελίζεται δια των προνομίων. Αλλά και μεταξύ των προνομίων υπάρχει ανισότητα. Ωστόσο, διακριτική μεταχείριση ορισμένης κατηγορίας δικαιούχων δικαιολογείται (ή και επιβάλλεται) και δεν αντίκειται στην εν λόγω αρχή, όταν συντρέχουν λόγοι γενικότερης κοινωνικής ανάγκης για την προστασία αυτών των προσώπων, και εφόσον εισάγεται απρόσωπα. ΕφΔωδ 184/2018, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

έκδηλο από την ελεγχόμενη νομοθετική πράξη, γιατί η αρχή της ισότητας δεν νοείται ως ισοπέδωση, ούτε αφαιρεί από τη νομοθετική εξουσία την ευρεία ευχέρεια όπως, ενόψει των εκάστοτε συνθηκών, θέτει ανάλογους κανόνες και θεσπίζει διακρίσεις, οι οποίες εξυπηρετούν γενικότερες κοινωνικές ανάγκες ή ειδικές σκοπιμότητες και μόνο ακραίες περιπτώσεις άνισης μεταχείρισης, που έχουν ολοφάνερο το στοιχείο της αυθαίρετης και αδικαιολόγητης ρύθμισης βρίσκονται έξω από τη νομοθετική ευχέρεια. Περαιτέρω, με τις ανωτέρω διατάξεις κατοχυρώνεται ο σεβασμός της περιουσίας του προσώπου, το οποίο μπορεί να τη στερηθεί μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας. Το Σύνταγμα, εξάλλου, προστατεύει την επιχειρηματική ελευθερία και οικονομική δραστηριότητα, μπορεί όμως ο νόμος να επιβάλλει περιορισμούς, οι οποίοι δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι σε κάθε περίπτωση πρέπει να ορίζονται γενικώς και κατά τρόπο αντικειμενικό και να τελούν σε συνάφεια προς το αντικείμενο και το χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης οικονομικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας. Όπως, όταν σε περιπτώσεις εξαιρετικά δυσμενών δημοσιονομικών συνθηκών, προκύπτει ότι το κράτος αδυνατεί να παράσχει επαρκή χρηματοδότηση στους ασφαλιστικούς οργανισμούς και ότι δεν υφίσταται δυνατότητα διασφάλισης της βιωσιμότητας αυτών με άλλα μέσα, ο νομοθέτης μπορεί, καταρχήν, να θεσπίζει μέτρα που συνεπάγονται σοβαρή οικονομική επιβάρυνση μεγάλων κατηγοριών του πληθυσμού, με την προϋπόθεση ότι αυτά δεν θα αντιβαίνουν στη συνταγματικώς προβλεπόμενη αρχή της αναλογικότητας»²⁴. Βάσει του ανωτέρω συλλογισμού, λοιπόν, συμπεραίνεται πως «οι απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, οι οποίες αντί για την έκτη τάξη, που μέχρι τότε προβλεπόταν, κατατάσσονται πλέον στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων του άρθρου 975ΚΠολΔ και ικανοποιούνται στο σύνολό τους πριν από την διαίρεση του πλειστηριάσματος στα προβλεπόμενα από το άρθρο 977 ΚΠολΔ ποσοστά (1/3 και 2/3) δεν έρχεται σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες διατάξεις του Συντάγματος και το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, διότι το επίμαχο μέτρο δεν αποβλέπει απλώς στο ταμειακό συμφέρον του δημοσίου, αλλά στην εξυπηρέτηση σκοπών που συνιστούν σοβαρούς λόγους δημοσίου και γενικότερου κοινωνικού συμφέροντος, με αυτό δε επιδιώκεται η αύξηση των εσόδων για να καταστεί δυνατή η εξοικονόμηση των πόρων που είναι απαραίτητοι για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των κοινωνικοασφαλιστικών οργανισμών. Ειδικότερα, η διεύρυνση του προνομίου των απαιτήσεων αυτών, ήταν κοινωνικά επιτακτική, ετύγχανε πρόσφορη και αναγκαία, δεν πλήττει τον πυρήνα των περιουσιακών δικαιωμάτων των εμπραγμάτως ασφαλισμένων και επιβλήθηκε από λόγους κοινωνικής ανάγκης, υπό τις συνθήκες που προέκυψαν στα πλαίσια της δημοσιονομικής κρίσης και υπό το πρίσμα του άρθρου 106 παρ. 2 του Συντάγματος που θέτει ως όριο της συμβατικής ελευθερίας την «εθνική οικονομία», σε βάρος της οποίας απαγορεύεται να αναπτύσσεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία, αλλά και του άρθρου 22 παρ. 5 επίσης του Συντάγματος που κατοχυρώνει τον θεσμό της κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων και ανάγει τη μέριμνα για την προαγωγή του σε σκοπό του Κράτους. Ενόψει τούτων, με τα δεδομένα, που, κατά το νομοθέτη, συνέτρεχαν κατά το χρόνο θέσπισης του επίμαχου μέτρου, αυτό δεν παρίσταται απρόσφορο, και μάλιστα προδήλως, για την επίτευξη των επιδιωκόμενων με αυτό σκοπών, ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν ήταν αναγκαίο, λαμβανομένου, άλλωστε, υπόψη ότι η εκτίμηση του νομοθέτη ως προς τα ληπτέα μέτρα για την αντιμετώπιση της διαπιστωθείσης από αυτόν κρίσιμης

²⁴ ΑΠ 517/2018, ΤΝΠ QUALEX· ΑΠ 2033/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

δημοσιονομικής κατάστασης υπόκειται σε οριακό μόνο δικαστικό έλεγχο. Η εν λόγω δε ρύθμιση είναι και αναλογική, εφόσον η σκοπούμενη με αυτή προεκτεθείσα ωφέλεια δεν είναι ποιοτικά και ποσοτικά κατώτερη από την βλάβη που προκαλεί, λόγω του περιορισμού της κατάταξης των εμπραγμάτως ασφαλισμένων δανειστών. Εξάλλου, η επίμαχη διάταξη του άρθρου 41 του νόμου 3863/2010 δεν πλήττει την συνταγματικώς (άρθρο 17) κατοχυρωμένη αρχή της προστασίας της ιδιοκτησίας»²⁵.

Συγκεκριμένα, βέβαια, για το ζήτημα της συνταγματικότητας της προνομιακής -και κατά καιρούς υπερπρονομιακής- μεταχείρισης των απαιτήσεων του δημοσίου, και κατ' επέκταση και των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, κρίνεται σκόπιμο να γίνουν ορισμένες περαιτέρω παρατηρήσεις. Έχει υποστηριχθεί, δηλαδή, με πειστικά επιχειρήματα ότι παρά τους προβαλλόμενους λόγους δημοσιονομικής σκοπιμότητας, τα προνόμια του δημοσίου κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος και τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης δεν φαίνεται να εξυπηρετούν με ορατό τρόπο και στο προσήκον μέτρο το δημόσιο συμφέρον· ότι η προνομιακή αυτή μεταχείριση δεν αιτιολογείται επαρκώς από αντικειμενικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, προσβάλλοντας ταυτόχρονα και την αρχή της αναλογικότητας²⁶. Και ειδικά ως προς την υπερπρονομιακή μεταχείριση των απαιτήσεων των φορέων κοινωνικής ασφάλισης βάσει του ν. 3863/2010, παρατηρήθηκε ότι η ρύθμιση αυτή πλήττει κρίσιμους τομείς της οικονομίας, όπως ο χρηματοπιστωτικός, με απρόβλεπτες συνέπειες για τη συναλλακτική πίστη και δεν φαίνεται να αποτελεί αναγκαία και πρόσφορη δικαιολογία λύση για την ικανοποίηση του δημοσίου συμφέροντος²⁷. Τίθενται, δηλαδή, επί του ζητήματος τα ουσιώδους σημασίας ερωτήματα εάν οι επιδιωκόμενοι αυτοί σκοποί θα μπορούσαν ίσως να επιτευχθούν και με διαφορετικά, λιγότερο επαχθή μέσα, ή, με άλλα λόγια, εάν χωρίς αυτές το συμφέρον του δημοσίου θα παραβλαπτόταν ουσιωδώς²⁸ και αν το δίκαιο των προνομίων, γενικότερα, είναι το κατάλληλο όχημα προκειμένου να ασκηθεί αποτελεσματικά κοινωνική πολιτική²⁹.

Βλέπουμε, λοιπόν, πως, παρόλα τα προαναφερθέντα, η θεματική αυτή δεν φαίνεται να δημιουργεί ιδιαίτερο προβληματισμό στα Δικαστήρια της χώρας μας -καθώς παγίως κρίνουν υπέρ της συνταγματικότητας του θεσμού των προνομίων³⁰- και ο όποιος αντίλογος περί αντισυνταγματικότητάς τους³¹ δεν έχει επικρατήσει ούτε σε θεωρητικό επίπεδο, πόσο μάλλον σε επίπεδο υιοθέτησης και εφαρμογής του από τα Δικαστήρια ή ακόμη και μεταστροφής της πάγιας

²⁵ ΑΠ 517/2018, ΤΝΠ QUALEX· ΑΠ 2033/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

²⁶ Βεζυρτζή Αναστασία, Η αρχή της ισότητας των όπλων και τα διαδικαστικά προνόμια του Δημοσίου στην πολιτική δίκη, 2017, σελ. 194.

²⁷ Βεζυρτζή Αναστασία, ό.π., σελ. 197.

²⁸ Βεζυρτζή Αναστασία, ό.π., σελ. 174.

²⁹ Κεραμεύς Κωνσταντίνος, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Αναγκαστική εκτέλεση και εμπράγματα ασφάλεια, 26ο Πανελλήνιο Συνέδριο στην Κοζάνη, 2003, σελ. 164.

³⁰ Ενδεικτικά βλ. ΟΛΑΠ 20/2012, ΕφΑΔΠολΔ 4-5/2012, με παρατηρήσεις Η. Ηλιακόπουλου, σελ. 406 επ· ΑΠ 264/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 517/2018, ΤΝΠ QUALEX· ΑΠ 2033/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 1632/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΑΠ 487/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΕφΑωδ 184/2018, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΜΕφΘεσ 1141/2018, ΤΝΠ QUALEX.

³¹ Άτοπα χαρακτηρίζονται τα προνόμια από τον Βελλή Γεώργιο, ό.π., Δ 36 (2005), σελ. 679. Ιδιαίτερα επιφυλακτικός εμφανίζεται και ο Παπαδημητρίου Γεώργιος, Το Σύνταγμα και το άρθρο 975 ΚΠολΔ, Δ 36 (2005), σελ. 681 επ.

πρακτικής του νομοθέτη να θεσπίζει προνόμια για να ευνοήσει και να προστατεύσει -ευάλωτες κυρίως- κατηγορίες δανειστών.

Πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί επιπλέον -προς την κατεύθυνση της έλλειψης προσβολής θεμελιωδών αρχών από το θεσμό των προνομίων αυτή τη φορά- ότι η τυχόν συμμετοχή κάποιου δανειστή στη διανομή του πλειστηριάσματος, σε καμία περίπτωση δεν συνεπιφέρει και την ανάλωση ή τον περιορισμό της απαίτησης που δεν ικανοποιήθηκε πλήρως· είναι δυνατόν, δηλαδή, ο κάθε δανειστής να προχωρήσει εκ νέου στη διεκδίκηση των απαιτήσεων που δεν μπόρεσε να ικανοποιήσει μέσω της κατάταξής του³². Τίθεται, δηλαδή, μεν ζήτημα σχετικά με την ισότιμη μεταχείριση των περισσότερων δανειστών κατά την κατάταξή τους στον πίνακα διανομής, αλλά, ακόμη και άνιση να θεωρηθεί η μεταχείρισή τους, στην πράξη έχουν πάντοτε το δικαίωμα να κινήσουν εκ νέου διαδικασία για την πλήρη ικανοποίησή τους. Βάσει της παραδοχής αυτής, μπορεί να υποστηριχθεί πως ορθώς ίσως προκρίνεται η προνομιακή -υπό την έννοια της χρονικής τελικά προτεραιότητας- μεταχείριση ορισμένων απαιτήσεων δανειστών που χρήζουν οικονομικής υποστήριξης και κοινωνικής πρόνοιας λόγω της ασθενέστερης θέσης τους ή της ιδιάζουσας οικονομικής τους σημασίας. Το πρόβλημα της ανισότητας ίσως προκύπτει εντονότερο μόνο σε περιπτώσεις όπου ο καθ' ου η εκτέλεση δεν διαθέτει άλλα περιουσιακά στοιχεία από τα οποία να μπορούν να ικανοποιηθούν οι ανικανοποίητες από τον πίνακα διανομής απαιτήσεις των υπολοίπων δανειστών. Τον κίνδυνο αυτό, λοιπόν, επωμίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό δανειστές οι οποίοι δεν διαθέτουν προνομιακές απαιτήσεις, όμως αυτή η νομοθετική επιλογή κρίνεται εν τέλει δικαιολογημένη, από τη στιγμή που οι προνομιακές απαιτήσεις είναι αυστηρά καθορισμένες τόσο ποιοτικά όσο και χρονικά και εξυπηρετούν κυρίως λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης και οικονομικής σταθερότητας.

³² Βελλής Γεώργιος, ό.π., Δ 36 (2005), σελ. 679· ΕφΑωδ 184/2018, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

IV. Η νομική φύση των προνομίων

Έντονη διχογνωμία επικράτησε στη νομική επιστήμη γύρω από τη νομική φύση των προνομίων· αμφισβητήθηκε, δηλαδή, έντονα το ζήτημα της ένταξης του θεσμού των προνομίων στην ύλη του ουσιαστικού ή του δικονομικού δικαίου. Εκ προοιμίου, θα πρέπει να σημειωθεί πως απολύτως κρατούσα θέση³³ σήμερα είναι εκείνη που εντάσσει το θεσμό των προνομίων σε εκείνους που διέπονται από το δικονομικό κι όχι από το ουσιαστικό δίκαιο.

Σκόπιμο κρίνεται, καταρχήν, να διευκρινιστεί η διαφοροποίηση ανάμεσα σε δικονομικό και ουσιαστικό δίκαιο. Στην ύλη του δικονομικού δικαίου εντάσσονται όλοι εκείνοι οι κανόνες που ρυθμίζουν τη διαδικαστική συμπεριφορά των διαδίκων ενώπιον δικαιοδοτικών οργάνων με σκοπό την παροχή δικαστικής προστασίας, ενώ στο ουσιαστικό δίκαιο ανήκουν οι κανόνες που διέπουν τη συμπεριφορά των κοινωνιών του δικαίου γενικότερα χωρίς να παρεμβάλλονται δικαιοδοτικά όργανα. Η διάκριση αυτή, δηλαδή, γίνεται βάσει του περιεχομένου, του αντικειμένου και του σκοπού των εκάστοτε κανόνων δικαίου³⁴. Και τίθεται, εν προκειμένω, το ερώτημα σε ποια από τις δύο ανωτέρω κατηγορίες κατατάσσονται οι κανόνες περί προνομίων.

Πρέπει, αρχικά, να επισημανθεί ότι στο πεδίο της αναγκαστικής εκτέλεσης -στο οποίο και βρισκόμαστε- η εφαρμογή μεγάλου αριθμού διατάξεων, οι οποίες είναι κατά τη φύση τους δικονομικές, σύμφωνα με τη νομολογία του Αρείου Πάγου ελέγχεται (και) με τους ουσιαστικούς λόγους αναίρεσης των αριθμών 1 και 19 εκ του άρθρου 559 ΚΠολΔ. Ο Άρειος Πάγος, δηλαδή, προκειμένου να πετύχει τον αναιρετικό έλεγχο για ευθείες ή εκ πλαγίου παραβιάσεις κανόνων δικονομικού δικαίου, όπως εκείνων της αναγκαστικής εκτέλεσης, αναγκάζεται να χαρακτηρίσει τις σχετικές διατάξεις ως ουσιαστικού δικαίου, ώστε να επιτύχει την υπαγωγή τους στο πεδίο εφαρμογής των αριθμών 1 και 19 του άρθρου 559 ΚΠολΔ³⁵. Η ανωτέρω πρακτική πηγάζει από την παραδοχή πως η διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης ενέχει ενάσκηση ουσιαστικού

³³ *Αρβανιτάκης Πάρις*, Διαχρονικό δίκαιο των προνομίων κατά τους ν. 4335/2015 και 4336/2015 και επέκταση του προνομίου του Δημοσίου για μη καταβολή ΦΠΑ στην ειδική εκκαθάριση εν λειτουργία της επιχείρησης, ΕΠολΔ 2016, σελ. 378, *Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 749, *Δούμης Ιάσων*, Ικανοποίηση δανειστών στην αναγκαστική εκτέλεση και σε ειδικές περιπτώσεις – Πίνακας κατάταξης – Γενικά και ειδικά προνόμια – Προνόμιο απαιτήσεων από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, ΕλλΔνη 2005, σελ. 968, *Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία*, Τα γενικά προνόμια και ο πίνακας κατάταξης μετά τους νόμους 4335/2015 και 4512/2018 – Τα προνόμια των απαιτήσεων αποζημιώσεως λόγω αναπηρίας της πρώτης και τρίτης τάξης ειδικότερα, στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Νικολάου Νίκα, 2018, σελ. 734, *Μακρίδου Καλλιόπη*, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009, σελ. 282, *Μακρίδου Καλλιόπη/Απαλαγάκη Χαρίκλεια/Διαμαντόπουλος Γεώργιος*, Πολιτική Δικονομία, Επικαιροποιημένη και με το ν. 4512/2018, Θεωρία – Νομολογία – Υποδείγματα, 2η έκδοση, 2018, σελ. 178, *Μπρακατσούλας Βασίλειος*, Αναγκαστική εκτέλεση, Θεωρία – Νομολογία – Πράξη, 3η έκδοση, 2014, σελ. 826, *Μπρίνιας Ιωάννης*, Διαχρονικών δίκαιον προνομίων, ΝοΒ 1970, σελ. 374, *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 550.

³⁴ *Απαλαγάκη Χαρίκλεια*, Ζητήματα διαχρονικού και διατοπικού δικαίου των προνομίων, ιδίως κατά τον ΚΠολΔ, Δ 24 (1993), σελ. 854-855.

³⁵ *Καλαβρός Κωνσταντίνος*, Θεμελιώδη ζητήματα του δικαίου της αναγκαστικής εκτέλεσης, 2009, σελ. 2, 6-7, *Κεραμής Κωνσταντίνος/Κονδύλης Διονύσιος/Νίκας Νικόλαος*, Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τόμος Ι, 2000, σελ. 1007.

δικαιώματος³⁶ που ανήκει στο δημόσιο δίκαιο, αλλά και εκ του ότι οι διατάξεις που αφορούν τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης λόγω του σκοπού τους, που είναι η ικανοποίηση του ουσιαστικού δικαιώματος των δανειστών, ανήκουν στο ουσιαστικό δίκαιο, αν και είναι εξ ορισμού δεδομένο ότι το σύνολο των διατάξεων αυτών ανήκει εκ φύσεως στο δικονομικό δίκαιο³⁷.

Βάσει και της τελευταίας αυτής θέσης του Ακυρωτικού μας Δικαστηρίου έχει διατυπωθεί -δίχως να έχει επικρατήσει βέβαια- η γνώμη³⁸ πως το προνόμιο με το οποίο εξοπλίζεται η εκάστοτε απαίτηση αποτελεί πλέον ιδιότητα αυτής· είναι, δηλαδή, το προνόμιο αυτό άρρηκτα συνδεδεμένο με την ουσιαστικού δικαίου απαίτηση και εξ αυτού του λόγου θα πρέπει η ρύθμιση περί προνομίων να θεωρηθεί ύλη του ουσιαστικού δικαίου, με ό,τι αυτό συνεπάγεται³⁹.

Η γνώμη που επικρατεί σήμερα είναι, όπως προαναφέρθηκε, αντιδιαμετρικώς αντίθετη. Υποστηρίζεται, δηλαδή, ότι το προνόμιο που απονέμεται στην απαίτηση δεν αποτελεί επιπλέον δικαίωμα, αλλά απλώς της προσδίδει μια ορισμένη ιδιότητα που εκδηλώνεται αποκλειστικά στο πεδίο της αναγκαστικής εκτέλεσης· επιτελεί μια εγγυητική, σε σχέση με την απαίτηση, λειτουργία. Τα προνόμια, εν συνόψει, ρυθμίζουν τις κατά το στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης έννομες σχέσεις των συρρεόντων δανειστών· συνοδεύουν, δηλαδή, τις απαιτήσεις αποκλειστικά στη σύγκρουσή τους με άλλες απαιτήσεις κατά τη διαδικασία της κατάταξης. Προϋποθέτουν, βέβαια, την ύπαρξη της ουσιαστικού δικαίου απαίτησης, η αποστολή τους, όμως, είναι αμιγώς δικονομική και κατατάσσονται, έτσι, στην ύλη του δικονομικού δικαίου⁴⁰.

Αυτή τη θέση έχουν λάβει και τα Δικαστήρια της χώρας εδώ και αρκετά έτη· έχουν κρίνει δηλαδή ότι «οι νόμοι που ρυθμίζουν τη σειρά ικανοποίησης των απαιτήσεων των δανειστών στη διαδικασία της κατάταξης, δεν αφορούν τις ίδιες τις απαιτήσεις ούτε τα εμπράγματα δικαιώματα τα οποία τις εξασφαλίζουν, αλλά τον τρόπο που θα ικανοποιηθούν αυτές από την ομάδα περιουσίας, η οποία υπάρχει κατά το χρόνο της κατάταξης και για το λόγο αυτό τα προνόμια που καθιερώνονται, κρίνονται σύμφωνα με το νόμο που ισχύει κατά το χρόνο αυτό (της κατάταξης), αφού η λόγω του προνομίου προτίμηση δεν αποτελεί στοιχείο της απαίτησης, αλλά αφορά τη σχέση των απαιτήσεων μεταξύ τους, λόγω της συνδρομής περισσότερων δανειστών, η δε κατά τον ανωτέρω τρόπο ρύθμιση των προνομίων, σύμφωνα με το νόμο που ισχύει κατά το χρόνο της κατάταξης, δεν άγει σε ανατροπή εμπραγμάτων δικαιωμάτων, όπως είναι και το δικαίωμα της

³⁶ Δελγκωστόπουλος Ιωάννης, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, Κατά το άρθρο 559 ΚΠολΔ και σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2009, σελ. 650.

³⁷ Καλαβρός Κωνσταντίνος, ό.π., σελ. 8.

³⁸ Μπρίνιας Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεσις, τόμος δεύτερος, β' έκδοσις, 1979, σελ. 1083, Φρέρης Μάρκος, Προβληματική των προνομίων στην αναγκαστική εκτέλεση, Δ 24 (1993), σελ. 802. Έτσι και Κατηφόρης Νικόλαος, Οι προνομιούχες απαιτήσεις κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2003, σελ. 145-148, Σπυριδάκης Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεση, 2018, σελ. 186. Η θέση των τελευταίων βασίζεται κυρίως στο δίκαιο της αναίρεσης, καθώς οι διατάξεις περί προνομίων ελέγχονται αναίρετικά βάσει των υπ' αριθ. 1 και 19 λόγων αναίρεσης εκ του άρθρου 559 ΚΠολΔ, οι οποίοι είναι ουσιαστικοί λόγοι αναίρεσης.

³⁹ Κύρια συνέπεια του χαρακτηρισμού των κανόνων περί προνομίων ως κανόνων ουσιαστικού δικαίου αποτελεί η εφαρμογή διαφορετικών ρυθμίσεων διαχρονικού δικαίου. Αναλυτικότερα για το ζήτημα βλ. κατωτέρω (V), σελ. 15. Επίσης σημαντική συνέπεια του εν λόγω χαρακτηρισμού αποτελεί και η εφαρμογή διαφορετικού διατοπικού δικαίου. Για το ζήτημα αυτό βλ. Απαλαγάκη Χαρίκλεια, ό.π., Δ 24 (1993), σελ. 843 επ.

⁴⁰ Απαλαγάκη Χαρίκλεια, ό.π., Δ 24 (1993), σελ. 855-856, Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσεως, ό.π., σελ. 749, Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 734.

υποθήκης, που υπήρχαν πριν την ισχύ του νόμου αυτού και επομένως, δεν προσκρούει στις διατάξεις του άρθρου 17 του Συντάγματος για την προστασία της ιδιοκτησίας»⁴¹.

Πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί πως το ζήτημα της νομικής φύσης των γενικών προνομίων διαφέρει ελαφρώς σε σχέση με εκείνο των ειδικών προνομίων. Κι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι με ειδικά προνόμια εξοπλίζονται οι δανειστές που διαθέτουν εμπράγματα δικαιώματα (ενέχυρο ή υποθήκη) επί του εκπλειστηριαζόμενου πράγματος. Το ειδικό προνόμιο, όμως, δεν πρέπει να θεωρηθεί πως ταυτίζεται με το εμπράγματο δικαίωμα. Το ενέχυρο ή η υποθήκη εξοπλίζουν το δανειστή με το δικαίωμα καταδιώξεως του πράγματος και συνδέονται άρρηκτα με κάποια απαίτηση για την εξασφάλιση της οποίας και έχουν συσταθεί. Οι κανόνες περί ειδικών προνομίων, όμως, στην ουσία ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα διανεμηθεί το πλειστηρίασμα στην περίπτωση που οι εμπραγμάτως εξασφαλισμένες αυτές απαιτήσεις συρρέουν με απαιτήσεις άλλων δανειστών· ρυθμίζουν, με άλλα λόγια, τον τρόπο ενάσκησης των εμπράγματων αυτών δικαιωμάτων προς ικανοποίηση των απαιτήσεων που εξασφαλίζουν ως προνομιακών στη διαδικασία της κατάταξης των δανειστών⁴². Δεν παύουν, δηλαδή, οι κανόνες αυτοί να είναι τελικά ξεχωριστές δικονομικές ρυθμίσεις. Στην περίπτωση, όμως, των ειδικών προνομίων, η διχογνωμία περί της νομικής τους φύσης καθίσταται εντονότερη, καθώς έχει κατά καιρούς υποστηριχθεί η άποψη -η οποία έχει υιοθετηθεί και από τη νομολογία⁴³- πως τα προνόμια των ενυπόθηκων δανειστών κρίνονται από το νόμο του χρόνου συστάσεως της υποθήκης⁴⁴ πράγμα που καταδεικνύει ότι -όπως θα αναπτυχθεί και στην επόμενη ενότητα- αντιμετωπίζονται ως κανόνες ουσιαστικού κι όχι δικονομικού δικαίου.

Η υιοθέτηση της μιας ή της άλλης άποψης στο υπό κρίση ζήτημα της νομικής φύσης των προνομίων είναι ουσιώδους σημασίας κατά τη διαδικασία εύρεσης των εφαρμοστέων κανόνων διαχρονικού δικαίου. Εάν αποτελούν, δηλαδή, οι κανόνες περί προνομίων ύλη του ουσιαστικού δικαίου, θα πρέπει να εφαρμοστεί ο νόμος που ίσχυε κατά το χρόνο γέννησης της απαίτησης, αναπόσπαστο μέρος της οποίας θεωρείται ότι είναι και το προνόμιο που τη συνοδεύει· ενώ, στην περίπτωση που τα προνόμια ενταχθούν στην ύλη του δικονομικού δικαίου -θέση η οποία, όπως ήδη προαναφέρθηκε, κρατεί απολύτως σήμερα- θα πρέπει να εφαρμοστεί ο νόμος που ισχύει κατά το χρόνο της κατάταξης⁴⁵. Η προβληματική του διαχρονικού δικαίου των διατάξεων περί προνομίων έχει επίσης αποτελέσει προϊόν έντονης επιστημονικής συζήτησης και θα αναλυθεί εκτενέστερα αμέσως κατωτέρω.

⁴¹ ΑΠ 458/1990, ΝοΒ 1991, σελ. 753· ΑΠ 631/1992, ΕλλΔνη 1994, σελ. 85· ΑΠ 309/1994, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴² Απαλαγάκη Χαρίκλεια, ό.π., Δ 24 (1993), σελ. 856-858.

⁴³ ΕφΘεσ 774/1971, Αρμ 1971, σελ. 981 επ· ΜΠρΘεσ 1517/1970, ΑρχΝ 1971, σελ. 436 επ.

⁴⁴ Μπρίνιανς Ιωάννης, Διαχρονικών δίκαιον προνομίων, ΝοΒ 1970, σελ. 374, Γέσιον – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 749, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 550.

⁴⁵ Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 551.

V. Διαχρονικό δίκαιο των προνομίων

Ιδιαίτερος εριζόμενο, λοιπόν, είναι και το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαίου επί των προνομίων ύστερα από κάθε νομοθετική μεταβολή που επέρχεται, προβληματική που έχει καταστεί εκ νέου επίκαιρη ύστερα από τις πολυποίκιλες μεταβολές που επέφερε στο δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης ο ν. 4335/2015.

Όπως ήδη ακροθιγώς αναφέρθηκε, σε περίπτωση που τα προνόμια ενταχθούν στο ουσιαστικό δίκαιο, η εφαρμογή τους θα πρέπει να καθοριστεί από το δίκαιο που ίσχυε κατά το χρόνο γέννησης της απαίτησης⁴⁶ γεγονός που θα είχε ως αποτέλεσμα την εφαρμογή διαφορετικού δικαίου για κάθε απαίτηση κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης⁴⁷. Η υπαγωγή όμως των κανόνων περί προνομίων στο δικονομικό δίκαιο σημαίνει πως η ύπαρξή τους καθορίζεται από το δίκαιο που ισχύει κατά το χρόνο σύνταξης του πίνακα κατάταξης⁴⁸.

Είναι πολύ σύνηθες, κατά τη διαδικασία μεταβολής ενός νομοθετικού καθεστώτος, να περιλαμβάνονται συγκεκριμένες μεταβατικές ρυθμίσεις σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στο εκάστοτε νομοθέτημα, ώστε η μετάβαση από το ισχύον καθεστώς στο επόμενο να λαμβάνει χώρα όσο το δυνατόν ομαλότερα. Κατά την εισαγωγή, λοιπόν, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ο νομοθέτης μερίμνησε για το εν λόγω ζήτημα, περιλαμβάνοντας αρκετές τέτοιες μεταβατικές ρυθμίσεις σε ξεχωριστό νομοθέτημα, τον Εισαγωγικό Νόμο του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (ΕισΝΚΠολΔ). Όσον αφορά την αναγκαστική εκτέλεση, ορίσθηκε βάσει του άρθρου 50 παρ. 1 ΕισΝΚΠολΔ ότι «*οι σχετικές με την αναγκαστική εκτέλεση διατάξεις του ΚΠολΔ εφαρμόζονται στις εκτελέσεις που αρχίζουν από την εισαγωγή του. Η αναγκαστική εκτέλεση θεωρείται ότι άρχισε από τότε που επιδόθηκε η επιταγή σε εκείνον κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση*». Κρίσιμος χρόνος για τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου σχετικά με την αναγκαστική εκτέλεση, λοιπόν, θεωρείται ο χρόνος επίδοσης της επιταγής προς εκτέλεση. Παγίως, όμως -ακόμη και πριν την εισαγωγή του ΚΠολΔ- γίνεται δεκτό από τη νομολογία⁴⁹ ότι, συγκεκριμένα σε σχέση με τα προνόμια, κρίσιμος καθίσταται ο χρόνος της σύνταξης του πίνακα κατάταξης, ως ειδική εκδήλωση της αρχής, ότι κάθε διαδικαστική πράξη κρίνεται με βάση το δίκαιο που ισχύει, όταν επιχειρείται⁵⁰. Η σύνταξη του πίνακα κατάταξης,

⁴⁶ Μπρίνιας Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεσις, τόμος δεύτερος, β' έκδοσις, 1979, σελ. 1099, Φρέρης Μάρκος, Προβληματική των προνομίων στην αναγκαστική εκτέλεση, Δ 24 (1993), σελ. 802.

⁴⁷ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 750.

⁴⁸ **ΟΛΑΠ 21/1994**, ΕλλΔνη 1995, σελ. 574 επ.· Κατράς Ιωάννης, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας – Κατ' άρθρο Νομολογία, 2η έκδοση, 2017, σελ. 1066, Κεραμεύς Κωνσταντίνος/Κονδύλης Διονύσιος/Νίκας Νικόλαος, Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τόμος II, 2000, σελ. 1883, Μακρίδου Καλλιόπη, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009, σελ. 282.

⁴⁹ Ενδεικτικά βλ. **ΟΛΑΠ 329/1937**, ΕΕΝ 1937, σελ. 832· **ΑΠ 402/1966**, ΕλλΔνη 1967, σελ. 265· **ΟΛΑΠ 21/1994**, ΕλλΔνη 1995, σελ. 574 επ.· **ΑΠ 263/2019**, ΤΝΠ QUALEX· **ΜΠρΞανθ 67/2017**, ΕλλΔνη 2017, σελ. 1508.

⁵⁰ Αρβανιτάκης Πάρις, Διαχρονικό δίκαιο των προνομίων κατά τους ν. 4335/2015 και 4336/2015 και επέκταση του προνομίου του Δημοσίου για μη καταβολή ΦΠΑ στην ειδική εκκαθάριση εν λειτουργία της επιχειρήσεως, ΕΠολΔ 2016, σελ. 378, Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 751, Μπρακατσούλας Βασίλειος, Αναγκαστική εκτέλεση, Θεωρία – Νομολογία – Πράξη, 3η έκδοση, 2014, σελ. 827, Μπρίνιας Ιωάννης, Διαχρονικόν δίκαιον προνομίων, ΝοΒ 1970, σελ. 375, Νταφούλης Αχιλλέας, Ζητήματα από τα προνόμια του άρθρου

εξάλλου, θεωρείται οιονεί δικαιοδοτική πράξη και άρα θα πρέπει να υπόκειται στους κανόνες διαχρονικού δικαίου που ισχύουν για τις δίκες περί την εκτέλεση^{51,52}. Κρίνεται, δηλαδή, πως αυτή η λύση περί εφαρμογής του δικαίου που ισχύει κατά το χρόνο της σύνταξης του πίνακα κατάταξης είναι η τελολογικά ορθότερη, καθώς σε διαφορετική περίπτωση το προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς θα εφαρμοζόταν για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα.

Με την πρόσφατη νομοθετική μεταβολή βάσει του ν. 4335/2015 το δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης αναδιαμορφώθηκε ριζικά. Οι νέες ρυθμίσεις, δηλαδή, διαφοροποιήθηκαν ιδιαίτερα σε σύγκριση με τις προγενέστερες, γεγονός που κατέστησε τη συμπερίληψη μεταβατικών διατάξεων σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο απολύτως αναγκαία. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο, λοιπόν, στο άρθρο ένατο του ν. 4335/2015 περιλήφθηκαν αρκετές ρυθμίσεις διαχρονικού δικαίου ώστε να γίνει ομαλά η μετάβαση από το ένα καθεστώς στο άλλο. Στην παρ. 3 του εν λόγω άρθρου, μάλιστα, διατυπώθηκε ρύθμιση πανομοιότυπη με εκείνη του άρθρου 50 παρ. 1 ΕισΝΚΠολΔ, η οποία όμως, αντί να συνδράμει εν τέλει στη σύμπνοια ερμηνείας των νέων διατάξεων, μάλλον επέφερε αντίθετο αποτέλεσμα, καθώς έχουν ήδη διατυπωθεί διαφορετικές γνώμες υπό το νέο αυτό καθεστώς σχετικά με τη σημασία των διατάξεων διαχρονικού δικαίου.

Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται αφενός -και μάλλον επικράτησε μέχρι πρότινος⁵³- η άποψη πως, από τη στιγμή που η ρύθμιση είναι πανομοιότυπη, αρμόζει και όμοια ερμηνεία των δύο αυτών άρθρων, ώστε εφαρμογής να τυγχάνει κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης το δίκαιο που ισχύει κατά το χρόνο αυτό, κι όχι το δίκαιο που ίσχυε κατά τον πολύ προγενέστερο χρόνο της επίδοσης της επιταγής προς εκτέλεση, όπως ακριβώς συνέβαινε και υπό το καθεστώς του άρθρου 50 παρ. 1 ΕισΝΚΠολΔ.

Έχει, αφετέρου, υποστηριχθεί έντονα και η γνώμη πως, ακριβώς λόγω της συμπερίληψης ρητών διαχρονικού δικαίου διατάξεων στο ν. 4335/2015, πρέπει η ρύθμιση του άρθρου ένατου παρ. 3 να γίνει αντιληπτή ως εφαρμοστέα σε κάθε περίπτωση που δεν ρυθμίστηκε κάτι ειδικότερο στο

975 ΚΠολΔ και την ανακοπή κατά του πίνακα κατατάξεως, Δ 24 (1993), σελ. 829, *Χατζηγιάννου Βασίλειος*, Το διαχρονικό δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης (κατά τους ν. 4335/2015, 4472/2017 και 4512/2018), στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Νικολάου Νίκα, 2018, σελ. 1123.

⁵¹ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 751, *Διαμαντόπουλος Γεώργιος*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο και Νομολογιακό Γίνεσθαι, 2019, σελ. 568, *Κολοτούρος Παναγιώτης*, Συρροή δανειστών και σύγκρουσις δικαιωμάτων, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Ζητήματα Αναγκαστικής Εκτέλεσης, 43ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 2019, σελ. 65, *Μηχιώτης Δημήτριος*, Σύγκρουση προνομίων και κατάταξη δανειστών κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος – Σκέψεις επί των διατάξεων των άρθρων 977 και 977Α ΚΠολΔ, ΕΠολΔ 6/2019, σελ. 655, *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 551.

⁵² Αντίθετη θέση σχετικά με τις δίκες περί την εκτέλεση έλαβε η **ΜΠρΛαμ 113/2016**, ΕΠολΔ 2016, με παρατηρήσεις Ν. Κατηφόρη, σελ. 425 επ.

⁵³ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 762, *Διαμαντόπουλος Γεώργιος*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο και Νομολογιακό Γίνεσθαι, 2019, σελ. 566, *Ευθυμίου Χρήστος*, Ζητήματα κατάταξης κατά τη «σύγκρουση» εμπραγμάτως εξασφαλισμένων – προνομιούχων και εγγειρόγραφων δανειστών σε περίπτωση αναγκαστικού πλειστηριασμού ακινήτου – (Μετά τους ν. 4335/2015 και ν. 4512/2018) – Σκέψεις με αφορμή την ΜΕΦΘεσ 2719/2018, ΕφΑΔΠολΔ 12/2018, σελ. 1302, *Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία*, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 739, *Μηχιώτης Δημήτριος*, Σύγκρουση προνομίων και κατάταξη δανειστών κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος, ό.π., ΕΠολΔ 6/2019, σελ. 654, *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 551, *Χατζηγιάννου Βασίλειος*, Το διαχρονικό δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Νικολάου Νίκα, 2018, σελ. 1124.

άρθρο αυτό, άρα και στην ειδικότερη περίπτωση των προνομίων⁵⁴. Η τελευταία αυτή λύση, άλλωστε, κρίνεται και επιεικέστερη προς όλους τους αναγγελλθέντες δανειστές, οι οποίοι προσδοκούν πως θα καταταχθούν βάσει των διατάξεων που ίσχυαν κατά το χρόνο της αναγγελίας τους, κι όχι βάσει αυτών που ισχύουν κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης⁵⁵.

Τελολογικά ορθότερη θεωρήθηκε, κατά τα πρώτα χρόνια ισχύος του νέου νόμου, η θέση περί εφαρμογής του δικαίου που ισχύει κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης σχετικά με την προνομιακή μεταχείριση και την κατάταξη των δανειστών στη διανομή του πλειστηριάσματος. Πέραν του γεγονότος ότι, σε αντίθετη περίπτωση, το προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς -το οποίο σημειωτέον ότι κρίθηκε αναποτελεσματικό και εξ αυτού του λόγου τροποποιήθηκε προς εξορθολογισμό του συστήματος απονομής δικαιοσύνης στο πεδίο της αναγκαστικής εκτέλεσης- θα εφαρμοζόταν για απροσδιόριστο ακόμη χρονικό διάστημα⁵⁶, πρέπει να ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι η σύνταξη του πίνακα κατάταξης προς διανομή του πλειστηριάσματος λαμβάνει χώρα ύστερα από το πέρας της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης, κείται, δηλαδή, πέραν της διαδικασίας αυτής. Η αναγκαστική εκτέλεση ολοκληρώνεται με τη σύνταξη περίληψης της κατακυρωτικής έκθεσης ύστερα από τον πλειστηριασμό, επομένως ο κρίσιμος χρόνος της επίδοσης επιταγής προς εκτέλεση λαμβάνεται υπόψη έως το χρονικό σημείο αυτό κατά το οποίο και περατώνεται τυπικά η διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης. Για το μεταγενέστερο της πράξης αυτής χρονικό διάστημα, δηλαδή, δεν γίνεται να βρίσκουν εφαρμογή οι διαχρονικού δικαίου κανόνες για την αναγκαστική εκτέλεση, διότι αυτή πλέον έχει ολοκληρωθεί⁵⁷. Συμπερασματικά, λοιπόν, δεν είναι δυνατόν το εφαρμοστέο δίκαιο επί των προνομίων να συναρτάται με την ιδιαιτέρως προγενέστερη χρονικά επίδοση της επιταγής προς εκτέλεση, αλλά αρμόζει να λαμβάνεται υπόψη το δίκαιο που ισχύει κατά το χρόνο της σύνταξης του πίνακα κατάταξης⁵⁸.

Η παραπάνω επικρατήσασα θέση αποκρυσταλλώνεται αναλυτικότερα στο σκεπτικό της υπ' αριθμόν 434/2019 απόφασης του Τριμελούς Εφετείου Πειραιά⁵⁹ το οποίο αξίζει να μνημονευθεί αυτούσιο λόγω της αξιοσημείωτης πληρότητάς του. Η συγκεκριμένη απόφαση κατέληξε, λοιπόν, στα εξής: *«Η μετάβαση από το παλαιό δικονομικό δίκαιο στο νέο που εισήγαγε ο ν. 4335/2015 που επέφερε σημαντικές αλλαγές και στη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης, προκαλεί αναπόφευκτά σύγκρουση του παλαιού και του νέου νομοθετικού καθεστώτος, την οποία καλούνται να επιλύσουν οι μεταβατικές διατάξεις του ανωτέρω νόμου. Σύμφωνα με το άρθρο 1*

⁵⁴ Λεοντής Νικόλαος, Ένδικα Μέσα και Βοηθήματα στην Πολιτική Δίκη, 2018, σελ. 821-822, Λαδάς Δημήτριος, Εργατικές διαφορές, Δικονομικά ζητήματα, 2019, σελ. 282, Πίκουλας Ιωάννης, Οι εργατικές διαφορές μετά το ν. 4335/2015, ΔΕΝ 2016, σελ. 212-213, Ρεντούλης Παντελεήμων, Υπολογισμός και προνομιακή κατάταξη δικηγορικών αμοιβών μετά τους ν. 4194/2013 και 4335/2015, Με αφορμή την απόφαση ΑΠ 44/2016, Συνήγορος 116/2016, σελ. 35, Τέντες Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδοση, 2019, σελ. 381. Αυτή τη θέση έλαβαν και οι ΜΠρΖακ 187/2018, ΕφΑΔΠολΔ 1/2019, σελ. 107 επ. και ΜΠρΒολ 99/2017, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁵⁵ Απαλαγάκη Χαρίκλεια, Συστηματική παρουσίαση των βασικών τροποποιήσεων του ΚΠολΔ από το ν. 4335/2015, 2η έκδοση, 2017, σελ. 69-70, Απαλαγάκη Χαρίκλεια, Η δικονομική μεταχείριση των εργατικών απαιτήσεων στην αναγκαστική εκτέλεση μετά τις τροποποιήσεις του ν. 4335/2015, ΔΕΕ 4/2016, σελ. 452.

⁵⁶ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 752.

⁵⁷ Αντίθετη η θέση της νομολογίας με βάση την οποία η διαδικασία της κατάταξης αποτελεί τμήμα της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης. Ενδεικτικά βλ. ΟΛΑΠ 1/2010, Αρμ 2010, σελ. 696 επ.

⁵⁸ Κολοτούρος Παναγιώτης, Συρροή δανειστών και σύγκρουσις δικαιωμάτων, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Ζητήματα Αναγκαστικής Εκτέλεσης, 43ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 2019, σελ. 64-65.

⁵⁹ ΤΝΠ ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

άρθρου ένατου παρ. 3 και 4 του ν. 4335/2015 «3. Οι διατάξεις για την αναγκαστική εκτέλεση εφαρμόζονται όταν η επίδοση της επιταγής προς εκτέλεση διενεργείται μετά τις 1.1.2016. Ομοίως, οι διατάξεις για την αναγκαστική εκτέλεση εφαρμόζονται σε πτωχεύσεις που κηρύσσονται μετά την έναρξη ισχύος του, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου ένατου του παρόντος. 4. Κατά τα λοιπά, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά σε επιμέρους διατάξεις, η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από 1.1.2016.» Με τον εν λόγω κανόνα, ο νομοθέτης ακολούθησε τη βασική αρχή διαχρονικού δικαίου του άρθρου 50 παρ. 1 ΕισНКΠολΔ επιλέγοντας την υπαγωγή της εκτελεστικής διαδικασίας στο σύνολό της στον νέο νόμο με κριτήριο το χρόνο επίδοσης της επιταγής ή επί πτωχευτικής διαδικασίας από το χρόνο κήρυξης της πτώχευσης. Με τον κανόνα αυτόν αντιμετωπίστηκε η διαδικασία εκτέλεσης ως οργανική ενότητα, ώστε το σύνολο της διαδικασίας να υπάγεται στο ίδιο καθεστώς (παλιό ή νέο) με γνώμονα το χρόνο επίδοσης της επιταγής, που αποτελεί την έναρξη της διαδικασίας (άρθρο 924 ΚΠολΔ) ή αντίστοιχα επί πτώχευσης το χρόνο κήρυξης αυτής. Σε ό,τι αφορά, όμως, το διαχρονικό δίκαιο του πίνακα κατάταξης και των προνομίων, ο κανόνας διαχρονικού δικαίου του ν. 4335/2015 αλλά και του ν. 4512/2018, που επίσης τροποποίησε τους κανόνες των προνομίων, δεν περιλαμβάνει ειδικό κανόνα για τη ρύθμιση του δικαίου των προνομίων. Σε αντίστοιχη επιλογή, να μην περιλάβει τέτοιον ειδικό κανόνα διαχρονικού δικαίου για τα προνόμια, είχε προβεί και ο νομοθέτης του ΚΠολΔ με το άρθρο 50 ΕισНКΠολΔ κατά το οποίο: «Οι σχετικές με την αναγκαστική εκτέλεση διατάξεις του ΚΠολΔ εφαρμόζονται στις εκτελέσεις που αρχίζουν από την εισαγωγή του. Η αναγκαστική εκτέλεση θεωρείται ότι άρχισε από τότε που επιδόθηκε η επιταγή σε εκείνον κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση». Η παραπάνω επιλογή ήταν μάλλον αναμενόμενη, καθώς ήδη από την ΠολΔ/1835 είχε αποκρυσταλλωθεί από τη νομολογία ο κανόνας ότι η ύπαρξη του προνομίου και η σειρά κατάταξης του προνομιούχου δανειστή διέπονται από το νόμο που ισχύει κατά τον χρόνο της κατάταξης. Υπό το καθεστώς του άρθρου 50 παρ. 1 ΕισНКΠολΔ, με τον οποίο εισήχθη η αρχή της ενιαίας ρύθμισης του συνόλου της εκτελεστικής διαδικασίας με κρίσιμο το χρόνο επίδοσης της επιταγής προς εκτέλεση, η αρχή αυτή επιβίωσε ως εξαιρετικός κανόνας. Με αυτόν τον τρόπο, διασπάται η εν λόγω αρχή και καθίσταται κρίσιμος για τη ρύθμιση των προνομίων όχι ο χρόνος επίδοσης της επιταγής αλλά ο χρόνος σύνταξης του πίνακα κατάταξης, ως ειδική εκδήλωση της αντίθετης αρχής, ότι κάθε διαδικαστική πράξη κρίνεται με βάση το δίκαιο που ισχύει όταν επιχειρείται. Τούτο, καθώς, δεδομένου ότι η σύνταξη πίνακα κατατάξεως αποτελεί άσκηση οιονεί δικαστικού έργου, πρέπει να υπόκειται σε κανόνες διαχρονικού δικαίου ανάλογους με εκείνους που ισχύουν στις δίκες περί την εκτέλεση. Έτσι, κατ' εφαρμογή της αρχής ότι κάθε διαδικαστική πράξη (όπως εν προκειμένω η σύνταξη του πίνακα κατάταξης) κρίνεται με βάση το δίκαιο που ισχύει όταν επιχειρείται, γίνεται δεκτό ότι τα προνόμια δεν κρίνονται σύμφωνα με το νόμο τον ισχύοντα κατά τον χρόνο γενέσεως του δικαιώματος ή της ενάρξεως της εκτελέσεως ή ακόμη αυτόν της κήρυξης της πτώχευσης, αλλά σύμφωνα με αυτόν που ισχύει κατά τον χρόνο της κατατάξεως, αφού η λόγω του προνομίου προτίμηση δεν αποτελεί στοιχείο της απαιτήσεως, αλλά αφορά τη σχέση των απαιτήσεων μεταξύ τους, ως εκ της συνδρομής περισσότερων δανειστών. Ειδικότερα, ως προς τη δικονομική φύση των γενικών προνομίων παρατηρείται ότι αυτά, όπως απαριθμούνται περιοριστικά στη διάταξη του άρθρου 975 ΚΠολΔ αίρουν τη μεταξύ περισσότερων ενοχικών δικαιωμάτων σύγκρουση και μάλιστα προς διπλή κατεύθυνση. Αφενός αποκλείουν ορισμένες ενοχικές απαιτήσεις (μη προνομιούχες) από την περιουσία εν γένει του οφειλέτη όταν δεν επαρκεί το πλειστηρίασμα,

αφετέρου δε ρυθμίζουν τη σειρά ικανοποιήσεως μεταξύ περισσότερων προνομιακών απαιτήσεων. Επιτελούν δηλαδή λειτουργία συγχρόνως αρνητική και θετική. Δεν προσπορίζουν όμως στο δικαιούχο τους ένα επιπλέον, σε σχέση με την απαίτηση δικαίωμα, ούτε έχουν κοινό με αυτήν γενεσιουργό λόγο, απλώς τη χαρακτηρίζουν, προσδίδοντάς της ορισμένη ιδιότητα που «ενοικεί (εμπεριέχεται)» σ' αυτήν τούτη την απαίτηση, ή κατ' άλλη ισοδύναμη διατύπωση αποτελούν εύνοια του νομοθέτη «απονεμομένην εις ορισμένην απαίτησιν». Η εκδήλωση, όμως, της συγκεκριμένης ιδιότητας -που συνίσταται στην εξουσία προτιμήσεως της απαιτήσεως έναντι άλλων μη προνομιακών ή λιγότερο προνομιακών- προϋποθέτει σύγκρουση, που εμφανίζεται το πρώτον στο στάδιο της εκτελέσεως, εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις: αναγγελία περισσότερων δανειστών, ανεπάρκεια πλειστηριάσματος και άρνηση του οφειλέτη να τους ικανοποιήσει εκούσια. Μετά την έναρξη της εκτελέσεως και την αναγγελία των δανειστών, τα γενικά και τα προνόμια εν γένει αποκτούν διαδικαστική αυτοτέλεια έναντι της απαιτήσεως, στην οποία αφορούν και επιτελούν δικονομική λειτουργία, ανεξαρτημένη από την απαίτηση. Αντίστοιχα, σε ό,τι αφορά τα ειδικά προνόμια, χαρακτηριστικό τους είναι ότι προϋποθέτουν βέβαια την απαίτηση (βλ. λ.χ. άρθρα 1210, 1258 ΑΚ), παράλληλα διατηρούν -ιδίως ως προς τη σύσταση και την απόσβεσή τους- ορισμένη αυθυπαρξία έναντι αυτής (βλ. λ.χ. 1211, 1240, 1243, 1257, 1267, 1318 ΑΚ, 1005 παρ. 3 ΚΠολΔ), εισάγουν επομένως περιορισμένα παρεπόμενο, ανεξάρτητο κατά τα λοιπά επιπλέον δικαίωμα και δεν της προσδίδουν απλώς ορισμένη ιδιότητα. Απόλυτη εξάρτηση, όμως, έχουν να επιδείξουν τα ειδικά προνόμια σε σχέση με το βαρυνόμενο πράγμα, που εξακολουθεί, παρά τις ενδεχόμενες νομικές μεταβολές του να είναι υπέγγυο έναντι του συγκεκριμένου βάρους (εμπράγματος χαρακτήρας των προνομίων -άρθρο 973 ΑΚ- βλ. λ.χ. άρθρα 1223, 1237, 1287, 1288, 1294, 1295 ΑΚ), παρέχει δηλαδή δικαίωμα καταδιώξεως του πράγματος, στα χέρια όποιου κι αν βρίσκεται. Ωστόσο, ενώ κατά το ουσιαστικό δίκαιο, τα ειδικά προνόμια (ιδίως η εμπράγματοι ασφάλεια) οφείλουν τον προνομιακό τους χαρακτήρα στην εξουσία καταδιώξεως συγκεκριμένου πράγματος, κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης λειτουργούν κατά το δικονομικό δίκαιο, σε σχέση με τις λοιπές απαιτήσεις (κυρίως τα γενικά προνόμια αλλά και με τα άλλα ειδικά προνόμια, στην τελευταία περίπτωση με βάση την αρχή της χρονικής προτεραιότητας), όταν οπλισθούν, όπως και τα γενικά προνόμια, με εξουσία προτιμήσεως, ακολουθώντας τη σειρά ικανοποίησης που ορίζουν τα καθαρά δικονομικού χαρακτήρα άρθρα 975-977 ΚΠολΔ. Αντίθετα, αν γίνει δεκτός ο χαρακτηρισμός των προνομίων ως ουσιαστικού δικαίου ρυθμίσεων, τότε πρέπει αυτά να κρίνονται με βάση το δίκαιο που ίσχυε όταν γεννήθηκε η απαίτηση. Η λύση, όμως, αυτή θα οδηγούσε στην εφαρμογή, κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης, διαφορετικού δικαίου για κάθε κατατασσόμενη απαίτηση, ανάλογα με τον χρόνο γενέσεώς της. Ομοίως, αν κριθεί ότι και στο στάδιο της κατατάξεως των δανειστών, πρέπει να εφαρμοστεί ο γενικός διαχρονικού δικαίου κανόνας που υιοθέτησε για τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης και της πτώχευσης ο ν. 4335/2015 (άρθρο 1, άρθρο ένατο παρ.3: κρίσιμος για τη μεν ατομική αναγκαστική εκτέλεση ο χρόνος της επίδοσης της επιταγής, για τη δε πτώχευση ο χρόνος κήρυξης της πτώχευσης πριν την 1.1.2016), ερμηνεία που θα μπορούσε να θεμελιωθεί στην αρεοπαγτική θέση ότι η διανομή συνιστά τμήμα της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτελέσεως, η διανομή του πλειστηριάσματος ή του ενεργητικού της πτωχευτικής περιουσίας, θα εξακολουθεί για απροσδιόριστο ακόμη χρόνο να πρέπει να πραγματοποιείται με βάση τις καταργημένες πλέον ρυθμίσεις των άρθρων 975 επ. ΚΠολΔ (βλ. ερμηνεία που έδωσε η

απόφαση της ΟΛΑΠ 21/1994, όπως και η παγιωμένη έκτοτε νομολογία, υπό το πανομοιότυπο νομοθετικό καθεστώς του άρθρου 50 ΕισΝΚΠολΔ, ότι η δηλαδή η ύπαρξη και η έκταση των προνομίων πρέπει να κρίνεται με βάση το δίκαιο που ισχύει κατά τον χρόνο σύνταξης του πίνακα κατάταξης, αφού η λόγω του προνομίου προτίμηση δεν αποτελεί στοιχείο της απαίτησης, αλλά αφορά τη σχέση των απαιτήσεων μεταξύ τους ως εκ της συνδρομής περισσότερων δανειστών). Η λύση ότι η ύπαρξη και η έκταση των προνομίων κρίνεται με βάση το δίκαιο που ισχύει κατά τον χρόνο σύνταξης του πίνακα κατάταξης είναι και από τελολογική άποψη ορθή, καθώς ικανοποιεί πλήρως το σκοπό του ν. 4335/2015, που με τα νέα άρθρα 975 επ. ΚΠολΔ, επιδιώκει την ορθολογικότερη και δικαιότερη διανομή του πλειστηριάσματος ή εν προκειμένω του ενεργητικού της πτώχευσης. Διαφορετικά, θα ματαιωνόταν ο σκοπός αυτός, καθώς για απροσδιόριστο ακόμη χρονικό διάστημα θα εφαρμόζονταν οι προηγούμενες ρυθμίσεις. Εξάλλου, αν ο δικονομικός νομοθέτης επιθυμούσε να ρυθμίσει το ζήτημα διαφορετικά, θα το έπραττε ρητά, αφενός ενόψει αντίστοιχης νομοθετικής πρακτικής, ήδη π.χ. με το άρθρο 41 παρ. 5 του ν. 3863/2010 όταν προέβλεπε ειδικά για τον χρόνο εφαρμογής των προνομίων, αφετέρου, ενόψει της εν γνώσει του νομοθέτη κρατούσας ερμηνευτικής εκδοχής, όπως διαπλάστηκε ήδη υπό την ισχύ του άρθρου 50 παρ. 1 ΕισΝΚΠολΔ, αλλά και της υπό το προϊσχύσαν δίκαιο της ΠολΔικ/1834».

Παρά την υιοθέτηση της ανωτέρω ερμηνείας από το μεγαλύτερο μέρος της θεωρίας και της νομολογίας, ο νομοθέτης με τον πλέον πρόσφατο νόμο ν. 4715/2020 και συγκεκριμένα με το άρθρο 43 αυτού, αποσαφήνισε το ακριβές νόημα του άρθρου ένατου του ν. 4335/2015 σχετικά με τη διαχρονικού δικαίου διάταξη των προνομίων προς την ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση, επιβεβαιώνοντας τη μειωσιμότητα ως τώρα θέση, όπως εκτέθηκε ανωτέρω. Βάσει του άρθρου αυτού, λοιπόν, το οποίο τιτλοφορείται ως «Ερμηνευτική διάταξη ως προς τον χρόνο εφαρμογής των νόμων 4335/2015 και 4336/2015 σε εκκρεμείς διαδικασίες αναγκαστικής εκτέλεσης και ήδη κηρυχθείσες πτωχεύσεις» ρυθμίστηκε ότι «Κατά την αληθή τους έννοια, οι διατάξεις: α) της περ. 19 της υποπαρ. Γ3 της παρ. Γ του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 (Α' 94), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 13 της παρ. 2 του ν. 4446/2016 και (β) του άρθρου όγδοου του άρθρου 1 του ν. 4335/2015 (Α' 87) δεν έχουν εφαρμογή σε διαδικασίες αναγκαστικής εκτέλεσης που βρίσκονταν ήδη σε εξέλιξη και σε πτωχεύσεις που είχαν ήδη κηρυχθεί μέχρι την έναρξη ισχύος των παραπάνω νόμων. Για την κατάταξη των πιστωτών στις περιπτώσεις του προηγούμενου εδαφίου λαμβάνεται υπόψη το δίκαιο που ίσχυε κατά τον χρόνο επίδοσης της επιταγής προς εκτέλεση και της υποβολής της αίτησης για την κήρυξη της πτώχευσης». Κρίσιμος, λοιπόν, είναι ο χρόνος επίδοσης της επιταγής προς εκτέλεση και για την εφαρμογή των διατάξεων περί προνομίων κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης, με κύριο στόχο την αποφυγή αιφνιδιασμού των δανειστών⁶⁰.

Με τις παρατηρήσεις αυτές ολοκληρώνεται η επισκόπηση των σημαντικότερων θεματικών που αφορούν στην ερμηνευτική προσέγγιση του θεσμού των προνομίων εν γένει. Συνεχίζοντας, λοιπόν, θα επικεντρωθούμε στην εξέταση του άρθρου 975 ΚΠολΔ, ξεκινώντας από μια ιστορική αναδρομή στη νομοθετική εξέλιξη του άρθρου αυτού.

⁶⁰ Αναλυτικότερα για το νεοεμφανισθέν αυτό ζήτημα βλ. Βαθρακοκοίλη Αντώνιο/Πλαγάκο Γεώργιο, Ο Πίνακας Κατάταξης και η Ανακοπή κατ' αυτού, 2020, σελ. 496 επ.

VI. Ιστορική αναδρομή στη ρύθμιση περί γενικών προνομίων

Υπό την ισχύ της Πολιτικής Δικονομίας του 1834 (ΠολΔικ/1834) το ζήτημα των γενικών προνομίων ρυθμιζόταν από το άρθρο 940 ΠολΔικ, βάσει του οποίου γενικό προνόμιο διέθεταν 1) τα έξοδα της διαδικασίας και της εκτέλεσης και εν γένει τα δικαστικά έξοδα, 2) τα αναγκαία έξοδα για την κηδεία του οφειλέτη, της γυναίκας του και των τέκνων του, 3) τα ιατρικά έξοδα της τελευταίας ασθένειας του οφειλέτη, της γυναίκας του και των τέκνων του, 4) ο καθυστερούμενος μισθός σε υπηρέτες, εργάτες και τα ημερομίσθια του τρέχοντος και του προηγούμενου έτους, 5) απαιτήσεις των τελευταίων έξι μηνών, ιδίως αρτοποιιών, κρεοπωλών, ξενοδόχων και εμπόρων, για τα αναγκαία προς το ζην του οφειλέτη, της γυναίκας του και των τέκνων του, 6) οι συνεισφορές στους νομούς, τις επαρχίες και τους δήμους του τρέχοντος και των προηγούμενων δύο ετών, 7) οι απαιτήσεις του κράτους για καθυστερούμενους άμεσους και έμμεσους φόρους του τρέχοντος και των προηγούμενων δύο ετών και 8) τα έξοδα της ανάκρισης αν ο οφειλέτης καταδικάστηκε από ποινικό δικαστήριο. Με νεότερες διατάξεις άρχισε να προστίθεται πληθώρα γενικών προνομίων σε διάφορες κατηγορίες απαιτήσεων, με αποτέλεσμα το θέμα των προνομίων να αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα της αναγκαστικής εκτέλεσης σε σχέση με την ασφάλεια των συναλλαγών και την οικονομική πίστη, το οποίο έπρεπε να λυθεί με τον περιορισμό των γενικών προνομίων στα απαραίτητα διατηρητέα⁶¹.

Κατά την κωδικοποίηση, λοιπόν, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας με το Βασιλικό Διάταγμα 657/1971, το οποίο βρίσκεται σε ισχύ από την 16/09/1968, και ύστερα από τη μεταγλώττισή του στη δημοτική γλώσσα βάσει του Προεδρικού Διατάγματος 503/1985, το άρθρο 975 ΚΠολΔ που έκτοτε αφορά τις γενικώς προνομιούχες απαιτήσεις των προς κατάταξη στον πίνακα διανομής δανειστών, έλαβε την εξής μορφή: *«Η κατάταξη των δανειστών στον πίνακα γίνεται με την εξής σειρά: Αφού αφαιρεθούν τα έξοδα της εκτέλεσης που ορίζονται αιτιολογημένα από τον υπάλληλο του πλειστηριασμού, κατατάσσονται:*

- 1) οι απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, της συζύγου και των τέκνων του, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού,*
- 2) οι απαιτήσεις για την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, της συζύγου και των τέκνων του, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους έξι μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού,*
- 3) οι απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις δασκάλων, εφόσον προέκυψαν κατά τους τελευταίους έξι μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού,*
- 4) οι απαιτήσεις δικηγόρων από αμοιβές, αποζημιώσεις και έξοδα, εφόσον προέκυψαν από ενέργειες που έγιναν μέσα στο τελευταίο έτος πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού ενώπιον δικαστηρίων και έχουν επιδικαστεί με τελεσίδικη απόφαση,*

⁶¹ Αναλυτικότερα για το ζήτημα των γενικών προνομίων υπό την ισχύ της ΠολΔικ/1834 βλ. Κατηφόρη Νικόλαο, Οι προνομιούχες απαιτήσεις κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2003, σελ. 60 επ.

5) οι απαιτήσεις του δημοσίου και των δήμων και κοινοτήτων από φόρους που ορίστηκαν από την αξία της προσόδου ή από το είδος των πραγμάτων που πλειστηριάστηκαν και που αφορούν το έτος που έγινε ο πλειστηριασμός και το προηγούμενο,

6) οι απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, εφόσον προέκυψαν μέσα στους τελευταίους έξι μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού».

Το εν λόγω άρθρο, λοιπόν, στην αρχική του μορφή, περιελάμβανε έξι (6) τάξεις δανειστών των οποίων οι απαιτήσεις εξοπλίζονταν με γενικό προνόμιο, οι οποίες τάξεις κρίθηκε πως ήταν οι απαραίτητες διατηρητέες και, βέβαια, δεν έμειναν αμετάβλητες στην πάροδο του χρόνου. Θα ακολουθήσει, λοιπόν, η αναλυτική επισκόπηση όλων των νομοθετικών μεταβολών που επήλθαν σταδιακά στο εν λόγω άρθρο. Εξαιτίας των πολυποίκιλων αλλαγών που έχει υποστεί ο θεσμός των γενικών προνομίων, προκρίνεται η ενασχόληση με τις μεταβολές που επήλθαν ανά κατηγορία απαιτήσεων και όχι ανά τάξη, λόγω και της πολύ συχνής μετακίνησης κατηγοριών απαιτήσεων σε διαφορετικές τάξεις, μετακίνηση η οποία ελάμβανε χώρα συνήθως για λόγους νομοθετικής πολιτικής.

1. Απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία

Οι απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού, περιλαμβάνονται στην πρώτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων του άρθρου 975 ΚΠολΔ από τη θεσμοθέτησή του χωρίς καμία ουσιαστική διαφοροποίηση καθ' όλη τη διάρκεια ισχύος του⁶². Η μόνη μεταβολή στη διατύπωση της κατηγορίας αυτής εντοπίζεται στην ισχύουσα μορφή του άρθρου, στην οποία έχει πλέον προστεθεί ακριβής χρονικός προσδιορισμός για την υπαγωγή των απαιτήσεων αυτών σε προνομιακό καθεστώς⁶³. ορίζεται, δηλαδή, ρητά πως κρίσιμος χρόνος είναι η ημέρα της πραγματικής διενέργειας του πλειστηριασμού· προστέθηκε, επίσης, στο τέλος η φράση «ή κήρυξης της πτώχευσης»· είναι πλέον σαφές, δηλαδή, πως η εν λόγω απαίτηση καθίσταται προνομιούχα αν έχει προκύψει κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες πριν από την ημέρα διενέργειας του πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης. Η πρόθεση του νομοθέτη, εν προκειμένω, να συνδέσει το προνόμιο με την εποχή της οικονομικής κάμψης του οφειλέτη είναι απόλυτα σαφής⁶⁴.

2. Απαιτήσεις για την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση

Όμοια νομοθετική αντιμετώπιση με την ακριβώς προηγούμενη περίπτωση έχουν και οι απαιτήσεις για την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους έξι

⁶² Το προνόμιο αυτό δεν καθιερώθηκε για την προστασία των δικαιούχων των σχετικών απαιτήσεων, αλλά προς όφελος του οφειλέτη και της οικογένειάς του, ώστε να μην αποθαρρύνεται η παροχή στοιχειωδών ανθρωπίνων υπηρεσιών σε οικογένειες με κλονισμένη οικονομική κατάσταση. Προέχει πάντοτε η προστασία της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 562, Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 764-765.

⁶³ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 764.

⁶⁴ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 766.

μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού. Οι απαιτήσεις αυτές, δηλαδή, βρίσκονται σταθερά κι αμετάβλητα στη δεύτερη τάξη των προνομιούχων απαιτήσεων του άρθρου 975 ΚΠολΔ εκ της εισαγωγής του⁶⁵ και η μοναδική τροποποίηση, εν προκειμένω, εντοπίζεται επίσης στην ισχύουσα μορφή του άρθρου, στην οποία έχει πλέον προστεθεί ακριβής χρονικός προσδιορισμός για την υπαγωγή των απαιτήσεων αυτών σε προνομιακό καθεστώς· ορίζεται, δηλαδή, ρητά πως κρίσιμος χρόνος είναι η ημέρα της πραγματικής διενέργειας του πλειστηριασμού⁶⁶. προστέθηκε, επίσης, στο τέλος η φράση «ή κήρυξης της πτώχευσης», όπως ακριβώς περιγράφηκε και ανωτέρω.

3. Απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας

Οι απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας αποτελούν μια από τις πιο σημαντικές κατηγορίες απαιτήσεων που εξοπλίζονται με γενικό προνόμιο, γι' αυτό και μεγάλο μέρος της παρούσας μελέτης θα αφιερωθεί στην ανάλυσή τους⁶⁷. Όσον αφορά την εξέλιξη της κατηγορίας αυτής στο χρόνο, μπορεί να λεχθεί πως εδώ εντοπίζονται και οι ριζικότερες νομοθετικές μεταβολές που έχει υποστεί το άρθρο τόσο κατά το παρελθόν, όσο και κατά την τελευταία δεκαετία.

Η αρχική ρύθμιση του ΚΠολΔ, όπως διαφαίνεται και από την παράθεση του άρθρου ανωτέρω, περιλαμβάνει τις απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, εφόσον αυτές προέκυψαν κατά τους τελευταίους έξι μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού, και τις τοποθετεί στην πρώτη σειρά της τρίτης τάξης των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων.

Η πρώτη, λοιπόν, νομοθετική μεταβολή στην εν λόγω κατηγορία απαιτήσεων επήλθε ήδη με τον ν. 1545/1985, το άρθρο 31 του οποίου αναδιάρθρωσε πλήρως την τρίτη τάξη των γενικών προνομίων. Σχετικά με τις απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, η νέα αυτή ρύθμιση όρισε πως στην τρίτη τάξη κατατάσσονται οι απαιτήσεις που έχουν ως βάση τους την παροχή εξαρτημένης εργασίας, εφόσον προέκυψαν μέσα στην τελευταία διετία πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή της κήρυξης της πτώχευσης. Προστέθηκε πως οι αποζημιώσεις λόγω καταγγελίας της σχέσης εργασίας κατατάσσονται επίσης στην τάξη αυτή ανεξαρτήτως του χρόνου στον οποίο προέκυψαν. Ορίστηκε, επιπλέον, πως η διαίρεση του πλειστηριασματος σε ποσοστά γίνεται μετά την ικανοποίηση των απαιτήσεων της τάξεως αυτής.

Οι αλλαγές που επέφερε ο ν. 1545/1985 ως προς τις απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας συνοψίζονται, δηλαδή, στη διεύρυνση καταρχήν του χρονικού ορίου, εντός του οποίου οι απαιτήσεις καθίστανται προνομιούχες, από έξι μήνες σε δύο έτη, και μάλιστα καθορίζοντας πως κρίσιμη χρονικά είναι η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού⁶⁸, στη ρητή

⁶⁵ Το προνόμιο αυτό έχει ανθρωπιστικό υπόβαθρο· ενθαρρύνει τους προμηθευτές να παρέχουν με πίστωση τα αναγκαία προς συντήρηση του οικονομικά δυσπραγούντος οφειλέτη και της οικογένειάς του, ώστε να μην αναγκάζεται ο ίδιος να πορίζεται τα προς το ζειν αναγκαία με άλλους εξευτελιστικούς για την αξιοπρέπειά του τρόπους. Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 565.

⁶⁶ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 769.

⁶⁷ Βλ. κατωτέρω υπό ΙΧ.1, σελ. 38 επ.

⁶⁸ Βέβαια, παρά τη διευκρίνιση αυτή, η νομολογία εξακολούθησε να ερμηνεύει τη διάταξη με τρόπο ώστε το προνόμιο να απολαμβάνουν οι εργατικές απαιτήσεις έως και την πραγματική διενέργεια του πλειστηριασμού. Έτσι βλ. ΑΠ 1140/1994, ΕλλΔνη 1996, σελ. 107. Η ορθότητα της ερμηνευτικής αυτής προσέγγισης υποστηρίζεται και

συμπερίληψη στο προνόμιο της απαίτησης από αποζημίωση λόγω καταγγελίας της σύμβασης εργασίας -απαίτηση, μάλιστα, η οποία κατατάσσεται στην τρίτη τάξη χωρίς χρονικό περιορισμό- και στη θέσπιση του λεγόμενου υπερπρονομίου των εργατικών απαιτήσεων, καθώς αυτές, ως περιλαμβανόμενες στην τρίτη τάξη, ρυθμίζεται πως θα ικανοποιούνται πριν τη διαίρεση του πλειστηριάσματος σε ποσοστά⁶⁹.

Η ρύθμιση έχει μείνει अपαράλλακτη έως και σήμερα, με μόνη ουσιώδη διαφορά την κατάργηση του εν λόγω υπερπρονομίου της τρίτης τάξης ύστερα από την εισαγωγή του ν. 4335/2015.

4. Απαιτήσεις δασκάλων

Παρόμοια πορεία στο χρόνο διένυσαν και οι απαιτήσεις των δασκάλων, οι οποίες περιλαμβάνονταν στην τρίτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων μαζί με τις απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας -εξ ου και η ομοιότητα που εντοπίζεται ανάμεσα στις δύο κατηγορίες. Κατά την εισαγωγή του ΚΠολΔ, λοιπόν, στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων περιλαμβάνονταν -πέραν των απαιτήσεων από την παροχή εξαρτημένης εργασίας- και οι απαιτήσεις δασκάλων, εφόσον αυτές προέκυψαν κατά τους τελευταίους έξι μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού.

Και στην εν λόγω κατηγορία αλλαγές επήλθαν με την εισαγωγή του ν. 1545/1985. Στην προκειμένη περίπτωση οι τροποποιήσεις περιορίστηκαν στη διεύρυνση του χρονικού ορίου, εντός του οποίου οι απαιτήσεις αυτές καθίστανται προνομιούχες, από έξι μήνες σε δύο έτη, και μάλιστα καθορίστηκε πως κρίσιμη είναι η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού, και στη θέσπιση του υπερπρονομίου το οποίο, όπως ήδη αναφέρθηκε, κάλυπτε όλες τις περιλαμβανόμενες στην τρίτη τάξη απαιτήσεις, επομένως και αυτές των δασκάλων.

Βέβαια, η υπαγωγή των απαιτήσεων των δασκάλων στο καθεστώς των γενικών προνομίων δεν κατάφερε να διασωθεί κατά την τροποποίηση του άρθρου 975 ΚΠολΔ από το ν. 4335/2015, με αποτέλεσμα οι απαιτήσεις αυτές να κατατάσσονται πλέον στο πίνακα διανομής χωρίς προνόμιο.

5. Απαιτήσεις δικηγόρων

Μια επίσης σημαντική κατηγορία απαιτήσεων που απολαμβάνει γενικού προνομίου εκ της εισαγωγής του ΚΠολΔ είναι εκείνη των απαιτήσεων των δικηγόρων⁷⁰ η οποία αρχικά

στους Μπέη Κωνσταντίνο/Μπέη Ευάγγελο/Μπαλογιάννη Ευαγγελία, Χρονικά όρια της κατά το άρθρο 975 παρ. 3 προνομιακής κατάταξης στον πίνακα διανομής του πλειστηριάσματος (γνωμ.), Δ 33 (2002), σελ. 319 επ. Καταλήγουν δηλαδή στο ότι «η κατά τα άρθρα 975 αρ. 3 ΠολΔ και 31 ν. 1545/1985 προνομιακή κατάταξη των απαιτήσεων των εργαζομένων εκτείνεται στις απαιτήσεις που γεννήθηκαν κατά το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από την πραγματοποίηση του αναγκαστικού πλειστηριασμού αναδρομικώς έως δύο χρόνια πριν από την ημέρα που αρχικώς είχε οριστεί ως ημέρα πλειστηριασμού αμέσως μετά την αναγκαστική κατάσχεση». Την αμφιλεγόμενη ερμηνεία της ρύθμισης παρατηρεί και ο Κατσαμπάνης Ιωάννης, Προβλήματα γενικών προνομίων, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Αναγκαστική εκτέλεση και εμπράγματα ασφάλεια, 2003, σελ. 139.

⁶⁹ Απαλαγάκη Χαρίκλεια, Η δικονομική μεταχείριση των εργατικών απαιτήσεων στην αναγκαστική εκτέλεση μετά τις τροποποιήσεις του ν. 4335/2015, ΔΕΕ 4/2016, σελ. 442, Δούμπης Ιάσων, Ικανοποίηση δανειστών στην αναγκαστική εκτέλεση και σε ειδικές περιπτώσεις – Πίνακας κατάταξης – Γενικά και ειδικά προνόμια – Προνόμιο απαιτήσεων από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, ΕλλΔνη 2005, σελ. 966, Μπάστας Διονύσιος, Το γενικό προνόμιο των εργατικών απαιτήσεων. Νομική ρύθμιση και συνοπτική αποτίμηση, ΕΕργΔ 1996, σελ. 791.

⁷⁰ Βλ. κατωτέρω υπό ΙΧ.2, σελ. 43 επ.

τοποθετήθηκε στην τέταρτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων του άρθρου 975 ΚΠολΔ. Πρόκειται, μάλιστα, για μια κατηγορία απαιτήσεων που έχει επίσης υποστεί αρκετές τροποποιήσεις στη διάρκεια του χρόνου⁷¹.

Στην αρχική μορφή του άρθρου 975 ΚΠολΔ περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις δικηγόρων από αμοιβές, αποζημιώσεις και έξοδα, εφόσον προέκυψαν από ενέργειες που έγιναν μέσα στο τελευταίο έτος πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού ενώπιον δικαστηρίων και έχουν επιδικαστεί με τελεσίδικη απόφαση, απαιτήσεις οι οποίες, ως ήδη αναφέρθηκε, αποτέλεσαν αρχικά την τέταρτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων.

Βάσει του ν. 2298/1995, οι εν λόγω απαιτήσεις μετατίθενται στην πέμπτη τάξη των γενικών προνομίων, καθώς την τέταρτη τάξη καταλαμβάνουν πλέον οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών, για τις οποίες θα γίνει λόγος κατωτέρω.

Κατά την τροποποίηση του ΚΠολΔ με το ν. 2479/1997 (και συγκεκριμένα βάσει του άρθρου 6 παρ. 16 του νόμου αυτού), οι απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων, είτε αμείβονται κατά υπόθεση είτε με πάγια περιοδική αμοιβή, υπάγονται στις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 975 ΚΠολΔ. Προκειμένου περί έμμισθων δικηγόρων υπάγονται και οι απαιτήσεις για αποζημίωση λόγω λύσεως της συμβάσεως εμμίσθου εντολής. Οι απαιτήσεις των δικηγόρων, δηλαδή, όπως περιγράφονται στο υπό κρίση άρθρο, μετατέθηκαν με την τροποποίηση αυτή από την πέμπτη στην τρίτη τάξη γενικών προνομίων, πράγμα που σημαίνει πως, από το χρονικό αυτό σημείο και έπειτα, απολάμβαναν του υπερπρονομίου της τάξης αυτής, αλλά και των χρονικών περιορισμών που ετίθεντο σε αυτήν, καθώς εξομοιώθηκαν στην ουσία με τις εργατικές απαιτήσεις⁷². Το αμέσως προηγούμενο επιβεβαίωσε η επαναδιατύπωση της τρίτης τάξης του άρθρου 975 ΚΠολΔ που συντελέστηκε με το ν. 3994/2011⁷³.

Βέβαια, αν και οι απαιτήσεις των δικηγόρων εντοπίζονται ως και σήμερα στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων, έχουν επέλθει ορισμένες μεταβολές στο περιεχόμενό τους βάσει του ν. 4335/2015· δεν εξοπλίζεται, δηλαδή, η τρίτη τάξη στο σύνολό της με υπερπρονόμιο, ως αναφέρθηκε και ανωτέρω, αλλά και έχουν απωλέσει την προνομιακή τους μεταχείριση οι απαιτήσεις των δικηγόρων που αμείβονται κατά υπόθεση.

6. Απαιτήσεις του δημοσίου και των δήμων και κοινοτήτων

Οι απαιτήσεις του δημοσίου και των δήμων και κοινοτήτων είναι επίσης από τις κατηγορίες απαιτήσεων που βρίσκονται στο επίκεντρο του νομοθετικού ενδιαφέροντος. Η αρχική μορφή του άρθρου 975 ΚΠολΔ, λοιπόν, περιλαμβάνει τις απαιτήσεις του δημοσίου και των δήμων και κοινοτήτων από φόρους που ορίστηκαν από την αξία της προσόδου ή από το είδος των

⁷¹ Αναλυτικότερα για την πορεία της ρύθμισης των δικηγορικών απαιτήσεων στο χρόνο βλ. *Γιαννόπουλο Παναγιώτη*, Η δικηγορική αμοιβή κατά το νέο Κώδικα Δικηγόρων (ν. 4194/2013) και η δικονομική προστασία της, 2016, σελ. 378 επ. και *Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 778-780.

⁷² *Μάζης Παναγιώτης*, Προνόμιο δικηγορικών απαιτήσεων (γνωμ.), ΕπισκΕΔ 2001, σελ. 109.

⁷³ *Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 778.

πραγμάτων που πλειστηριάστηκαν και που αφορούν το έτος που έγινε ο πλειστηριασμός και το προηγούμενο, και τις εξοπλίζει με γενικό προνόμιο πέμπτης τάξεως.

Με την τροποποίηση του άρθρου από το ν. 2298/1995, βάσει του οποίου προστέθηκαν στην τέταρτη τάξη οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών, η υπό κρίση κατηγορία μετατίθεται στην έκτη τάξη των γενικών προνομίων· ύστερα, όμως, και από την εισαγωγή του ν. 2479/1997, βάσει του οποίου οι απαιτήσεις των δικηγόρων μετατέθηκαν στην τρίτη τάξη, οι απαιτήσεις του δημοσίου επανήλθαν στην πέμπτη τάξη⁷⁴.

Βέβαια, η ανωτέρω ρύθμιση του προνομίου, όσον αφορά τις απαιτήσεις του δημοσίου, έπρεπε να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 61 παρ. 1 ΚΕΔΕ (ΝΔ 356/1974)⁷⁵ βάσει του οποίου το δημόσιο κατατάσσεται σε αναγκαστική εκτέλεση κινητού ή ακινήτου για τις ληξιπρόθεσμες μέχρι την ημέρα του πλειστηριασμού απαιτήσεις του από κάθε αιτία, με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης, στην πέμπτη τάξη του άρθρου 975 ΚΠολΔ. Στην ουσία, δηλαδή, το περιεχόμενο του προνομίου του δημοσίου ρυθμιζόταν από το άρθρο του ΚΕΔΕ που ήταν σημαντικά ευρύτερο από εκείνο του ΚΠολΔ.

Βάσει του ν. 4335/2015 η ρύθμιση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ευθυγραμμίστηκε με εκείνη του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων, ώστε πλέον να περιλαμβάνει τις απαιτήσεις του δημοσίου και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης από κάθε αιτία, με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές⁷⁶.

Βάσει του τελευταίου αυτού νόμου, μάλιστα, οι απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενους και επιρριπτόμενους φόρους με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές αποσπάστηκαν, λόγω της ιδιαίτερης οικονομικής τους σημασίας, και αποτελούν πλέον ξεχωριστή κατηγορία απαιτήσεων του δημοσίου που υπάγεται στην τρίτη τάξη γενικών προνομίων⁷⁷. Βέβαια, η διάσπαση αυτή των απαιτήσεων από φόρο προστιθέμενης αξίας από τις λοιπές απαιτήσεις του δημοσίου είχε ήδη συντελεστεί με την τροποποίηση του ΚΕΔΕ από το ν. 4141/2013, βάσει του οποίου οι εν λόγω απαιτήσεις κατατάσσονταν στη δεύτερη τάξη γενικών προνομίων και, μάλιστα, υπερπρονομιακά, πριν, δηλαδή, τη διαίρεση του πλειστηριάσματος σε ποσοστά. Ο ν. 4335/2015, δηλαδή, απλώς μετέφερε την απαίτηση αυτή από φόρο προστιθέμενης αξίας από τη δεύτερη στην τρίτη τάξη, καταργώντας ταυτόχρονα και το υπερπρονόμιό της⁷⁸.

⁷⁴ Γέροντας Απόστολος/Ψάλτης Αθανάσιος, Ερμηνεία ΚΕΔΕ (ΝΔ 356/1974), 3η έκδοση, 2016, σελ. 649. Αναλυτικότερα βλ. και Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 790-797.

⁷⁵ Ισχύουσα μορφή του άρθρου: «Σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης κινητού ή ακινήτου κατά οφειλέτη του, το δημόσιο κατατάσσεται για τις μέχρι την ημέρα του πλειστηριασμού απαιτήσεις του από κάθε αιτία, με τις κάθε φύσης προσαυξήσεις, τόκους και πρόστιμα εκπρόθεσμης καταβολής που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές, σύμφωνα με τα άρθρα 975 έως 977Α και 1007 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας».

⁷⁶ Βλ. κατωτέρω υπό XI, σελ. 54 επ.

⁷⁷ Βλ. κατωτέρω υπό IX.3, σελ. 46.

⁷⁸ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 783-784, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 577.

7. Απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης

Στην έκτη και τελευταία τάξη γενικών προνομίων, υπό την αρχική μορφή του άρθρου 975 ΚΠολΔ, περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης εφόσον προέκυψαν μέσα στους τελευταίους έξι μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού.

Η ρύθμιση αυτή τροποποιήθηκε το πρώτον με το ν. 1711/1987 ώστε οι απαιτήσεις αυτές να περιλαμβάνονται στην εν λόγω τάξη εφόσον προέκυψαν μέσα στην τελευταία διετία πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού.

Με την εκ νέου τροποποίηση του άρθρου από το ν. 2298/1995, βάσει του οποίου προστέθηκαν στην τέταρτη τάξη οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών, η υπό κρίση κατηγορία μετατίθεται στην έβδομη τάξη των γενικών προνομίων· ύστερα, όμως, από την εισαγωγή του ν. 2479/1997, βάσει του οποίου οι απαιτήσεις των δικηγόρων μετατέθηκαν στην τρίτη τάξη, οι απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης επανέρχονται στην έκτη τάξη.

Στη συνέχεια, με την εισαγωγή του ν. 2972/2001, ο χρονικός περιορισμός της διετίας καταργείται και στην έκτη τάξη περιλαμβάνονται πλέον οι απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης εφόσον προέκυψαν μέχρι την ημέρα του πλειστηριασμού ή της κήρυξης της πτώχευσης.

Περαιτέρω, κατά την ακόλουθη τροποποίηση του άρθρου με το ν. 3863/2010, οι απαιτήσεις αυτές μετατίθενται στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων· στην τρίτη τάξη του άρθρου 975 ΚΠολΔ, δηλαδή, υπάγονται πλέον και οι απαιτήσεις των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης⁷⁹. Έτσι καταργείται η έκτη περίπτωση του ίδιου άρθρου του ΚΠολΔ, αναριθμουμένων των επόμενων περιπτώσεων. Απολαμβάνει, δηλαδή, εκ της τροποποίησης αυτής, και η εν λόγω κατηγορία απαιτήσεων του υπερπρονομίου της τρίτης τάξης⁸⁰. Μάλιστα, η ρύθμιση αυτή δεν έχει τροποποιηθεί περαιτέρω με το ν. 4335/2015 -πέραν βεβαίως της κατάργησης του υπερπρονομίου της τρίτης τάξης⁸¹.

8. Απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών

Ο ν. 2298/1995, δυνάμει του άρθρου 4 παρ. 17 αυτού, εξόπλισε με γενικό προνόμιο τέταρτης τάξεως μια ακόμη κατηγορία απαιτήσεων, που δεν περιλαμβανόταν στην αρχική μορφή του άρθρου 975 ΚΠολΔ. Πρόκειται για τις απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από πώληση αγροτικών προϊόντων, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους είκοσι τέσσερεις (24) μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού ή της κήρυξης της πτώχευσης. Η ρύθμιση αυτή

⁷⁹ Ο νόμος αυτός μάλιστα περιέλαβε ρητή διάταξη διαχρονικού δικαίου σύμφωνα με την οποία οι ρυθμίσεις του δεν έχουν εφαρμογή σε πλειστηριασμούς που βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη και σε πτωχεύσεις που έχουν ήδη κηρυχθεί μέχρι την ψήφιση του εν λόγω νόμου. Για την εφαρμογή αυτού του κανόνα στην πράξη βλ. ενδεικτικά ΑΠ 210/2018, ΤΝΠ QUALEX· ΑΠ 1291/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 1474/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΜΕΦΒορΑγ 28/2018, ΕφΑΔΠολΔ 4/2018, σελ. 446 επ.

⁸⁰ Αναλυτικότερα για τη νομοθετική εξέλιξη της ρύθμισης βλ. Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 784-786.

⁸¹ Βλ. κατωτέρω υπό ΙΧ.4, σελ. 47.

διασώζεται μέχρι και σήμερα· οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από πώληση αγροτικών προϊόντων, δηλαδή, καταλαμβάνουν ακόμη την τέταρτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων, με μόνη διαφοροποίηση το χρονικό περιορισμό του προνομίου ώστε, ύστερα από την εισαγωγή του ν. 4335/2015, να περιλαμβάνονται μόνο οι αγροτικές απαιτήσεις που προέκυψαν κατά τον τελευταίο χρόνο πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης⁸².

9. Απαιτήσεις του Συνεγγυητικού

Οι απαιτήσεις του Συνεγγυητικού κατά του οφειλέτη, εφόσον ο οφειλέτης έχει ή είχε στο παρελθόν την ιδιότητα της επιχείρησης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 2 του ν. 2396/1996, και εφόσον οι απαιτήσεις του Συνεγγυητικού έχουν προκύψει εντός δύο (2) ετών πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού, καθίστανται γενικώς προνομιούχες ύστερα από τη θέση σε ισχύ του ν. 2533/1997 και καταλαμβάνουν την έβδομη τάξη των γενικών προνομίων του άρθρου 975 ΚΠολΔ. Ύστερα από την εισαγωγή του ν. 3863/2010, οι απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, που έως τότε βρίσκονταν στην έκτη τάξη, μετατέθηκαν στην τρίτη τάξη, με αποτέλεσμα οι απαιτήσεις του Συνεγγυητικού να λάβουν τη θέση των πρώτων, καταλαμβάνοντας εκείνες την έκτη τάξη. Στην έκτη τάξη βρίσκονται, λοιπόν, οι απαιτήσεις αυτές έκτοτε, μέχρι και σήμερα· με την εισαγωγή του ν. 4335/2015 προστέθηκε μόνο ρητός προσδιορισμός σχετικά με τον κρίσιμο χρονικά πλειστηριασμό (εν προκειμένω κρίσιμη καθίσταται η ημέρα διενέργειας του πλειστηριασμού), καθώς και η φράση «ή κήρυξης της πτώχευσης» στο τέλος της περίπτωσης αυτής.

10. Απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υποχρέου προς διατροφή

Με την τροποποίηση του άρθρου 975 ΚΠολΔ από το ν. 4055/2012, προστέθηκαν στην τρίτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων -ύστερα από τις απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης- οι απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υποχρέου προς διατροφή, εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης. Η ίδια ακριβώς ρύθμιση της περίπτωσης αυτής -χωρίς, βέβαια, την υπερπρονομιακή μεταχείριση- παραμένει έως και σήμερα στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων⁸³.

11. Απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω

Ομοίως με την ακριβώς ανωτέρω περίπτωση -ύστερα, δηλαδή, από την τροποποίηση του άρθρου 975 ΚΠολΔ από το ν. 4055/2012- προστέθηκαν στην τρίτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων και οι απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την

⁸² Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 788-789. Αναλυτικότερα για την κατηγορία αυτή βλ. και κατωτέρω υπό X, σελ. 51 επ.

⁸³ Βλ. κατωτέρω υπό IX.5, σελ. 48.

κήρυξη της πτώχευσης. Η ίδια ακριβώς ρύθμιση της περίπτωσης αυτής -χωρίς το υπερπρονόμιο βέβαια- παραμένει έως και σήμερα στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων⁸⁴.

12. Απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω

Ύστερα από την εισαγωγή του ν. 4174/2013, και συγκεκριμένα βάσει του άρθρου 71 αυτού, επήλθε και η πρώτη νομοθετική μεταβολή στην πρώτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων του άρθρου 975 ΚΠολΔ. Πέραν των απαιτήσεων για την κηδεία ή τη νοσηλεία εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού, δηλαδή, προστέθηκαν στην τάξη αυτή και οι απαιτήσεις αποζημίωσης δανειστών, λόγω αναπηρίας ποσοστού ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω, με εξαίρεση την ικανοποίηση για ηθική βλάβη, εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης⁸⁵. Η κατηγορία αυτή δεν τροποποιήθηκε περαιτέρω από το ν. 4335/2015 και διατηρείται σε ισχύ, ως δεύτερη κατηγορία απαιτήσεων της πρώτης τάξης των γενικών προνομίων, μέχρι και σήμερα.

⁸⁴ Βλ. κατωτέρω υπό ΙΧ.6, σελ. 48 επ.

⁸⁵ Το προνόμιο αυτό καλύπτει την αδήριτη ανάγκη αποζημιώσεως των ανθρώπων που έχουν μείνει εξαιρετικά ανάπηροι από σοβαρά ατυχήματα. Η πρόνοια αυτή αποτελεί στοιχειώδη υποχρέωση απονομής κοινωνικής δικαιοσύνης, που δεν διαταράσσει τις ισορροπίες μεταξύ των δανειστών. *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 564, *Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 767.

VII. Η ισχύουσα ρύθμιση του άρθρου 975 ΚΠολΔ

Υστερα από την εισαγωγή του ν. 4335/2015, η διάταξη του άρθρου 975 ΚΠολΔ περί γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων υπέστη για μια ακόμη φορά σημαντικές τροποποιήσεις. Το εν λόγω άρθρο, λοιπόν, έχει πλέον διαμορφωθεί ως εξής: «*Η κατάταξη των δανειστών στον πίνακα γίνεται με την εξής σειρά. Αφού αφαιρεθούν τα έξοδα της εκτέλεσης, που ορίζονται αιτιολογημένα από τον υπάλληλο του πλειστηριασμού, κατατάσσονται:*

1) Οι απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους δώδεκα (12) μήνες πριν από την ημέρα διενέργειας του πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης. Στην ίδια τάξη υπάγονται και οι απαιτήσεις αποζημίωσης δανειστών, λόγω αναπηρίας ποσοστού ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω, με εξαίρεση την ικανοποίηση για ηθική βλάβη, εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης.

2) Οι απαιτήσεις για την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους έξι (6) μήνες πριν από την ημέρα διενέργειας του πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης.

3) Οι απαιτήσεις, που έχουν ως βάση τους την παροχή εξαρτημένης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων, που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή, εφόσον προέκυψαν μέσα στην τελευταία διετία πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης. Οι αποζημιώσεις λόγω καταγγελίας της σχέσης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις των δικηγόρων για αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης έμμισθης εντολής κατατάσσονται στην τάξη αυτή ανεξάρτητα από το χρόνο που προέκυψαν. Οι απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενους και επιρριπτόμενους φόρους με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές. Στην ίδια τάξη υπάγονται και οι απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας της γενικής γραμματείας κοινωνικών ασφαλίσεων, οι απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υπόχρεου προς διατροφή, καθώς και οι απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης.

4) Οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από πώληση αγροτικών προϊόντων, αν προέκυψαν κατά τον τελευταίο χρόνο πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης.

5) Οι απαιτήσεις του δημοσίου και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης από κάθε αιτία, με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές.

6) Οι απαιτήσεις του Συνεγγυητικού κατά του οφειλέτη, εφόσον ο τελευταίος έχει ή είχε στο παρελθόν την ιδιότητα της επιχείρησης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 2 του ν. 2396/1996 και οι απαιτήσεις του Συνεγγυητικού έχουν προκύψει εντός δύο (2) ετών πριν από την ημέρα διενέργειας του πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης».

1. Σύνοψη περιεχομένου

Παρατηρούμε, λοιπόν, πως, εκ των απαιτήσεων που αναλύθηκαν ανωτέρω ως έχουσες κάποια χρονική στιγμή γενικό προνόμιο εκ του άρθρου 975 ΚΠολΔ, έχουν διαμορφωθεί πλέον έξι τάξεις γενικών προνομίων που περιλαμβάνουν ορισμένες μόνο απαιτήσεις εξ αυτών. Συνοπτικά, η πρώτη τάξη αφορά απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία του καθ' ου η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του, αλλά και απαιτήσεις αποζημίωσης δανειστών, λόγω αναπηρίας ποσοστού ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω· η δεύτερη τάξη περικλείει απαιτήσεις για την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση του καθ' ου η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του· η τρίτη τάξη αναφέρεται σε απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας (ενότητα IX.1), απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις δικηγόρων που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή (ενότητα IX.2), απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας (ενότητα IX.3), απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας της γενικής γραμματείας κοινωνικών ασφαλίσεων (ενότητα IX.4), απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υπόχρεου προς διατροφή (ενότητα IX.5), καθώς και απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω (ενότητα IX.6)· η τέταρτη τάξη περιλαμβάνει απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από πώληση αγροτικών προϊόντων (ενότητα X)· η πέμπτη τάξη αφορά απαιτήσεις του δημοσίου και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης από κάθε αιτία (ενότητα XI)· και, τέλος, η έκτη τάξη περιέχει απαιτήσεις του Συνεγγυητικού κατά του οφειλέτη, εφόσον ο τελευταίος έχει ή είχε στο παρελθόν την ιδιότητα της επιχείρησης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 2 του ν. 2396/1996.

2. Διαφοροποιήσεις της νέας ρύθμισης

Με δύο λόγια⁸⁶ η ισχύουσα ρύθμιση, ύστερα από την τροποποίησή της από το ν. 4335/2015 όπως παρατέθηκε ανωτέρω, διαφοροποιείται, σε σχέση με την προϊσχύουσα, στα εξής σημεία. Στην πρώτη και τη δεύτερη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων δεν εντοπίζονται ουσιαστικές διαφοροποιήσεις. Οι περισσότερες αλλαγές επήλθαν στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων. Καταργήθηκε, καταρχήν, το λεγόμενο υπερπρόνιο της τάξης αυτής, δεν διαιρείται, δηλαδή, πλέον το πλειστηρίασμα σε ποσοστά ύστερα από την ικανοποίηση της εν λόγω τάξης, αλλά η διαίρεση αυτή λαμβάνει χώρα προγενέστερα, μετά από την προαφαίρεση των εξόδων της εκτέλεσης. Επιπλέον, οι απαιτήσεις των δασκάλων δεν συμπεριλαμβάνονται καθόλου στις γενικώς προνομιούχες απαιτήσεις σήμερα· ικανοποιούνται, δηλαδή, χωρίς πρόνιο. Το ίδιο ακριβώς συνέβη και στις απαιτήσεις των δικηγόρων που αμείβονται κατά υπόθεση· προνομιούχες, δηλαδή, είναι πλέον μόνο οι απαιτήσεις των δικηγόρων που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή. Όσον αφορά την τέταρτη τάξη γενικών προνομίων, τέθηκε χρονικός περιορισμός ενός έτους, αντί των δύο ετών που ίσχυαν μέχρι πρότινος. Σχετικά με τις απαιτήσεις του δημοσίου που καταλαμβάνουν την πέμπτη τάξη, αυτές διευρύνθηκαν χρονικά, δεν τίθεται, δηλαδή, πλέον χρονικός περιορισμός στη διατύπωση του άρθρου 975 ΚΠολΔ· η ρύθμιση αυτή, βέβαια, ευθυγραμμίστηκε στην ουσία με τα ήδη ισχύοντα στον ΚΕΔΕ και δεν επέφερε κάποια

⁸⁶ Αναλυτικότερα για την πορεία της ρύθμισης στο χρόνο βλ. ανωτέρω υπό VI, σελ. 21 επ.

ουσιαστική μεταρρύθμιση. Τέλος, η έκτη τάξη γενικών προνομίων που περιλαμβάνει τις απαιτήσεις του Συνεγγυητικού δεν μεταβλήθηκε⁸⁷.

3. Χρονική οριοθέτηση του προνομιακού χαρακτήρα των απαιτήσεων

Πρέπει σε αυτό το σημείο να επισημανθεί πως όλες οι ανωτέρω απαιτήσεις εξοπλίζονται με γενικό προνόμιο μόνο υπό τη ρητή προϋπόθεση πως έχουν προκύψει εντός του χρονικού διαστήματος που προβλέπεται σε κάθε ειδικότερη περίπτωση· τίθεται, δηλαδή, ένας χρονικός περιορισμός, ώστε προνομιούχες να καθίστανται μόνο οι απαιτήσεις των ανωτέρω κατηγοριών δανειστών, εφόσον αυτές έχουν ανακύψει μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα⁸⁸. Πρέπει, επίσης, να διασαφηνιστεί πως, ως προς την απαίτηση αυτή καθ' εαυτή, κρίσιμος χρόνος θεωρείται ο χρόνος γέννησής της και καμία επιρροή δεν ασκεί ο χρόνος κατά τον οποίο αυτή καθίσταται ληξιπρόθεσμη και απαιτητή. Για να καταστεί, δηλαδή, μια απαίτηση προνομιούχα θα πρέπει τα παραγωγικά της αίτια να εντοπίζονται εντός του τασσόμενου από το νόμο χρονικού διαστήματος⁸⁹. Το χρονικό αυτό διάστημα άρχεται από διαφορετικό χρονικό σημείο σε κάθε ειδικότερη περίπτωση· σε ορισμένες περιπτώσεις, δηλαδή, καθοριστική είναι η ημέρα διενέργειας του πλειστηριασμού (η πραγματική, δηλαδή, διεξαγωγή του), ενώ σε άλλες περιπτώσεις κρίσιμη είναι η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού (αρχικώς ορισθείσα ημέρα, ανεξαρτήτως της πραγματικής διεξαγωγής του)· η διαφοροποίηση αυτή προκύπτει σε κάθε περίπτωση από το ρητό γράμμα του νόμου. Δεν λείπουν, όμως και οι περιπτώσεις -οι οποίες έχουν μειωθεί στο ελάχιστο πλέον- όπου ο νόμος αναφέρει μονάχα τη φράση «πριν την ημέρα του πλειστηριασμού» χωρίς να διευκρινίζει ποια ακριβώς ημέρα είναι η χρονικά κρίσιμη. Πέραν, βέβαια, του πλειστηριασμού ως κρίσιμου χρονικού σημείου για την ατομική αναγκαστική εκτέλεση, όσον αφορά τη συλλογική αναγκαστική εκτέλεση, σταθερό χρονικό σημείο αναφοράς για τον υπολογισμό του προνομιακού ή μη χαρακτήρα κάθε απαίτησης αποτελεί η ημέρα κήρυξης της πτώχευσης⁹⁰.

Η συμπερίληψη ρητής πρόβλεψης στο νόμο περί του κρίσιμου χρονικά πλειστηριασμού για την προνομιακή μεταχείριση κάθε ειδικότερης κατηγορίας δανειστών οφείλεται στην έντονη αμφισβήτηση που είχε ανακύψει σχετικά με το προνομιακό ή μη καθεστώς διαφόρων απαιτήσεων υπό την ισχύ της προγενέστερης ρύθμισης, όπου το εν λόγω ζήτημα της χρονικής

⁸⁷ Για τις τροποποιήσεις που επέφερε ο ν. 4335/2015 βλ. και *Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία*, Ζητήματα από το δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης μετά τις τροποποιήσεις του ν. 4335/2015, Αρμ 2016, σελ. 12, *Μακρίδου Καλλιόπη/Απαλαγάκη Χαρίκλεια/Διαμαντόπουλος Γεώργιος*, Πολιτική Δικονομία, Επικαιροποιημένη και με το ν. 4512/2018, Θεωρία – Νομολογία – Υποδείγματα, 2η έκδοση, 2018, σελ. 171.

⁸⁸ Η οριοθέτηση αυτή από το νομοθέτη συντελεί στο α) να περιορίσει τη δυνατότητα να παρεισφρήσουν στην προνομιακή κατάταξη εικονικές, κατασκευασμένες εκ των υστέρων, απαιτήσεις, β) να προσφέρει, κινούμενος από ανθρωπιστικούς λόγους, αυξημένη προστασία σε όσους δέχθηκαν να παράσχουν με πίστωση τα αναγκαία προς επιβίωση του οφειλέτη και της οικογενείας του στην πλέον κρίσιμη περίοδο της οικονομικής του κατάρρευσης, γ) να καλύψει ως ένα βαθμό τους τρίτους συναλλασσόμενους με τον καθ' ου η εκτέλεση (εργαζόμενους γι' αυτόν, δικηγόρους που του παρείχαν τις υπηρεσίες τους), που ευλόγως διατηρούσαν ακόμη προσδοκία ικανοποίησης των απαιτήσεών τους, παρέχοντας πίστη σ' αυτόν και δίνοντάς του τη δυνατότητα να ανακάμψει δια της συνέχισης της άσκησης του επαγγέλματός του, ταυτοχρόνως δε και δ) να περιορίσει τις προνομιακώς ικανοποιούμενες απαιτήσεις, προκειμένου να μην καταλυθεί πλήρως η αρχή της σύμμετρης ικανοποίησης των δανειστών. *Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία*, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 739.

⁸⁹ *Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία*, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 741.

⁹⁰ Για το εν λόγω ζήτημα βλ. και κατωτέρω υπό VIII, σελ. 37.

οριοθέτησης δεν ήταν ιδιαίτερα σαφές λόγω της χρήσης της γενικόλογης φράσης «*ημέρα του πλειστηριασμού*» που επαναλαμβανόταν σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις. Πρώτη φορά έγινε διασάφηση της φράσης αυτής με το ν. 3994/2011 στην τρίτη τάξη γενικών προνομίων για την οποία κρίσιμη χρονικά ρυθμίστηκε πως είναι η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού⁹¹. Στο πλαίσιο αυτό κινήθηκε και ο νεοεισαχθείς ν. 4335/2015, βάσει του οποίου προσδιορίστηκε με σαφήνεια το κρίσιμο χρονικό σημείο για περισσότερες κατηγορίες δανειστών με σκοπό να εκλείψουν οι αμφισβητήσεις που είχαν ανά καιρούς ανακύψει.

Η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού, αφενός, λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό των κρίσιμων χρονικών διαστημάτων στις εξής κατηγορίες απαιτήσεων· στις απαιτήσεις, που έχουν ως βάση τους την παροχή εξαρτημένης εργασίας, στις απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων, που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή, αλλά και στις απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από πώληση αγροτικών προϊόντων. Οι εν λόγω απαιτήσεις, δηλαδή, καθίστανται προνομιούχες εφόσον προέκυψαν εντός του προσδιοριζόμενου κάθε φορά χρονικού διαστήματος που άρχεται από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού. Ο σκοπός, τον οποίο υπηρετεί αυτή η ρύθμιση, έγκειται στον αποκλεισμό από το προνόμιο τυχόν εκ των υστέρων κατασκευασμένων εικονικών απαιτήσεων· μπορεί όμως η πρόβλεψη αυτή να αποβεί και αρκετά ανεπιεικής για τους δανειστές εκείνους που συνεχίζουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στον οφειλέτη, δανειστές οι οποίοι δεν θα ικανοποιηθούν εν τέλει προνομιακά, γεγονός που τους ωθεί μάλλον να σταματήσουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους και στην ουσία να σταματήσουν να συνδράμουν τον οφειλέτη που έχει βρεθεί σε δυσμενή οικονομική συγκυρία επιβαρύνοντας έτσι την οικονομική κατάστασή του.

Χρονικά κρίσιμη καθίσταται η ημέρα (πραγματικής) διενέργειας του πλειστηριασμού, αφετέρου, στις περιπτώσεις των εξής τάξεων· στις απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του, στις απαιτήσεις για την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση εκείνου κατά του οποίου είχε στραφεί η εκτέλεση, του συζύγου και των τέκνων του και στις απαιτήσεις του Συνεγγυητικού κατά του οφειλέτη. Οι απαιτήσεις αυτές, δηλαδή, αποκτούν προνομιακή μεταχείριση εφόσον προέκυψαν εντός του προσδιοριζόμενου κάθε φορά χρονικού διαστήματος που άρχεται από την ημέρα διενέργειας του πλειστηριασμού. Εν προκειμένω η τελολογία της ρύθμισης εντοπίζεται στο γεγονός ότι κρίνεται αναγκαίο να προταχθούν οι απαιτήσεις που προέκυψαν σε χρόνο εγγύτερο προς τον πράγματι διενεργηθέντα πλειστηριασμό και έχουν ανθρωπιστικό χαρακτήρα υπέρ του οφειλέτη, καθώς η οικονομική κατάστασή του βαίνει, κατά τεκμήριο, διαρκώς επιδεινούμενη.

Τέλος, σχετικά με τις απαιτήσεις αποζημίωσης δανειστών, λόγω αναπηρίας ποσοστού ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω, τις απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, τις απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας της γενικής γραμματείας κοινωνικών ασφαλίσεων, καθώς και τις απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υπόχρεου προς διατροφή, ακόμη δεν προσδιορίζεται στο κείμενο του νόμου με σαφήνεια ποια από τις δύο ανωτέρω ημερομηνίες πλειστηριασμού θεωρείται κρίσιμη.

⁹¹ *Απαλαγάκη Χαρίκλεια*, Η δικονομική μεταχείριση των εργατικών απαιτήσεων στην αναγκαστική εκτέλεση μετά τις τροποποιήσεις του ν. 4335/2015, ΔΕΕ 4/2016, σελ. 444.

Βέβαια, πρέπει επίσης να παρατηρηθεί πως οι εν λόγω απαιτήσεις δεν οριοθετούνται χρονικά περαιτέρω. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με τις απαιτήσεις του δημοσίου -είτε τρίτης είτε πέμπτης τάξης- και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης· δεν αναφέρεται, δηλαδή, κανένας χρονικός προσδιορισμός ως προς τον προνομιακό τους χαρακτήρα⁹². Για την προνομιακή τους μεταχείριση αρκεί η γέννησή τους έως την ημέρα του πλειστηριασμού, κι όχι εντός κάποιου συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Στις περιπτώσεις αυτές ορθότερο είναι να γίνει δεκτό πως ως ημέρα του πλειστηριασμού νοείται η ημέρα της πραγματικής διενέργειας αυτού, όπως ακριβώς γινόταν δεκτό και υπό το προϊσχύον καθεστώς κατά το οποίο χρησιμοποιούνταν σε όλες τις περιπτώσεις ως εναρκτήριο σημείο του αναδρομικού υπολογισμού η ημέρα του πλειστηριασμού. Ο νεότερος νομοθέτης, άλλωστε, όρισε ρητά τις απαιτήσεις για τις οποίες κρίσιμη θεωρείται η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού όπου το έκρινε σκόπιμο, κυρίως, όπως προαναφέρθηκε, για να αποφευχθεί η δημιουργία εκ των υστέρων εικονικών απαιτήσεων⁹³.

Υπάρχουν, ακόμη, και οι απαιτήσεις για αποζημίωση λόγω καταγγελίας της σχέσης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις των δικηγόρων για αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης έμμισθης εντολής, που κατατάσσονται στην τρίτη τάξη των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων ανεξάρτητα από το χρόνο που προέκυψαν· μπορεί, δηλαδή, να προκύψουν και ύστερα από τη διενέργεια του πλειστηριασμού και να καταταχθούν προνομιακά, εφόσον, βέβαια, αναγγελθούν εντός της τασσόμενης προθεσμίας για την αναγγελία των απαιτήσεων.

4. Ζητήματα συρροής μεταξύ των τάξεων εντός του άρθρου

Εν συνεχεία, κρίσιμο είναι και το ζήτημα της σειράς με την οποία θα καταταχθούν προς διανομή του πλειστηριάσματος τυχόν περισσότερες απαιτήσεις δανειστών που διαθέτουν είτε το ίδιο γενικό προνόμιο, είτε διαφορετικό -ίδιας ή διαφορετικής τάξης- γενικό προνόμιο εκ του άρθρου 975 ΚΠολΔ. Στην περίπτωση που υφίστανται περισσότερες απαιτήσεις της ίδιας τάξης, όταν πρόκειται, δηλαδή, για απαιτήσεις με το ίδιο γενικό προνόμιο, αυτές θα ικανοποιηθούν συμμέτρως [άρθρο 977 παρ. 2 και 1007 παρ. 1 ΚΠολΔ]. Αν, δηλαδή, υπάρχουν απαιτήσεις περισσότερων δανειστών τρίτης τάξης, είτε, επί παραδείγματι, πρόκειται για απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας είτε για απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας, αυτές θα ικανοποιηθούν συμμέτρως⁹⁴. Αν, τώρα, υπάρχουν δανειστές που ανήκουν σε διαφορετικές τάξεις του εν λόγω άρθρου, τότε θα τηρηθεί η αρχή της προτιμήσεως· πρώτα, δηλαδή, θα ικανοποιηθούν όλοι οι δανειστές της πρώτης τάξης, ύστερα οι δανειστές της δεύτερης τάξης, κ.ο.κ. Η απαρίθμηση, δηλαδή, των τάξεων προνομίων στο άρθρο 975 ΚΠολΔ ενέχει και αξιολογική διάσταση και λαμβάνει χώρα με φθίνουσα σειρά [άρθρο 977 παρ. 2 ΚΠολΔ]⁹⁵.

⁹² Βάσει του άρθρου 61 παρ. 2 ΚΕΔΕ «Ως ημέρα του πλειστηριασμού θεωρείται η ημέρα κατά την οποία διενεργήθηκε ο πλειστηριασμός, ανεξάρτητα από την ημέρα του πλειστηριασμού που ορίστηκε αρχικά».

⁹³ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 745.

⁹⁴ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 812, Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 749, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 594, Νικολόπουλος Γεώργιος, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδοση αναθεωρημένη, 2012, σελ. 410, Ρεντούλης Παντελεήμων, Η συρροή προνομιούχων και μη προνομιούχων απαιτήσεων, ΕφΑΔΠολΔ 7/2018, σελ. 722.

⁹⁵ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 748, 812, Κολοτούρος Παναγιώτης, Συρροή δανειστών και σύγκρουσις δικαιωμάτων, ό.π., σελ. 66, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως,

VIII. Τα γενικά προνόμια στην πτωχευτική διαδικασία

Όσον αφορά τη συλλογική διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης, εκείνη δηλαδή της πτώχευσης⁹⁶ τα γενικά προνόμια των δανειστών κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος ρυθμίζονται από το άρθρο 154 ΠτΚ. Βάσει του άρθρου αυτού λοιπόν «μετά από την αφαίρεση των δικαστικών εξόδων, των εξόδων της διοίκησης της πτωχευτικής περιουσίας, στα οποία περιλαμβάνεται και η προσωρινή και οριστική αντιμισθία του συνδίκου και των τυχόν ομαδικών πιστωμάτων, οι πιστωτές κατατάσσονται με την ακόλουθη σειρά:

α) Οι απαιτήσεις από χρηματοδοτήσεις οποιασδήποτε φύσεως προς την επιχείρηση του οφειλέτη, προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνέχιση της δραστηριότητας και των πληρωμών της, η διάσωσή της και η διατήρηση ή επαύξηση της περιουσίας της, με βάση τη συμφωνία εξυγίανσης ή το σχέδιο αναδιοργάνωσης. Το ίδιο προνόμιο έχουν και απαιτήσεις προσώπων που, με βάση τη συμφωνία εξυγίανσης, συνεισέφεραν αγαθά ή υπηρεσίες προς το σκοπό συνέχισης της δραστηριότητας της επιχείρησης και των πληρωμών, για την αξία των αγαθών ή των υπηρεσιών που συνεισέφεραν. Επίσης, το ίδιο προνόμιο έχουν και απαιτήσεις από χρηματοδότηση κάθε φύσης και παροχή αγαθών και υπηρεσιών προς την επιχείρηση του οφειλέτη που δίδονται για τους σκοπούς του πρώτου εδαφίου και γεννώνται κατά το χρονικό διάστημα των διαπραγματεύσεων για την επίτευξη συμφωνίας εξυγίανσης, το οποίο δύναται να απέχει έως έξι (6) μήνες, κατ' ανώτατο όριο, από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης επικύρωσης. Το προνόμιο του προηγούμενου εδαφίου υφίσταται ανεξάρτητα από την επικύρωση ή μη της συμφωνίας εξυγίανσης, εφόσον οι σκοποί των χρηματοδοτήσεων ή των παροχών και η ύπαρξη του προνομίου προβλέπονται ρητά στη συμφωνία εξυγίανσης ή σε συμβάσεις που καταρτίζονται κατά το ανωτέρω χρονικό διάστημα. Το προνόμιο των προηγούμενων εδαφίων δεν αφορά σε μετόχους ή εταίρους για τις εισφορές τους σε μετρητά ή σε είδος στα πλαίσια αύξησης του κεφαλαίου του οφειλέτη.

β) Οι απαιτήσεις για την κηδεία ή τη νοσηλεία του οφειλέτη, του συζύγου και των τέκνων του, εφόσον προέκυψαν κατά τους τελευταίους δώδεκα (12) μήνες πριν την κήρυξη της πτώχευσης. Στην ίδια τάξη υπάγονται και οι απαιτήσεις αποζημίωσης δανειστών, λόγω αναπηρίας ποσοστού ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω, με εξαίρεση την ικανοποίηση για ηθική βλάβη, εφόσον προέκυψαν έως την κήρυξη της πτώχευσης.

ό.π., σελ. 594, Νικολόπουλος Γεώργιος, Αναγκαστική εκτέλεση, ό.π., σελ. 409, Ρεντούλης Παντελεήμων, ό.π., ΕφΑΔΠολΔ 7/2018, σελ. 722, Σπυριδάκης Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεση, 2018, σελ. 186.

⁹⁶ Πέραν της πτώχευσης, υπάρχουν κι άλλες συλλογικές διαδικασίες βάσει των οποίων διενεργείται πλειστηριασμός και συντάσσεται τελικώς πίνακας διανομής πλειστηριάσματος. Τέτοια διαδικασία ήταν εκείνη της ειδικής εκκαθάρισης, η οποία αρχικά ρυθμιζόταν από το ν. 1386/1983 και στη συνέχεια ρυθμίστηκε από τα άρθρα 46 και 46α του ν. 1892/1990. Είχε λοιπόν κριθεί ότι λόγω της ομοιότητας που εμφανίζει η συλλογική εκτελεστική διαδικασία της ειδικής εκκαθάρισης με τη συλλογική διαδικασία της πτώχευσης, θα πρέπει οι ρυθμίσεις που αφορούν την τελευταία να εφαρμόζονται αναλογικά και στην περίπτωση της ειδικής εκκαθάρισης. *Μάζης Παναγιώτης*, Προνόμιο δικηγορικών απαιτήσεων (γνωμ.), ΕπισκεΔ 2001, σελ. 110. Σήμερα, σε αυτό το πλαίσιο υφίσταται η διαδικασία της ειδικής διαχείρισης, η οποία ρυθμίζεται από το ν. 4307/2014 (αρ. 68 επ.), οι διατάξεις του οποίου, όσον αφορά τον πίνακα διανομής (αρ. 77), παραπέμπουν στα άρθρα του ΠτΚ. Ενδεικτικά βλ. **ΤρΕφΑθ 1645/2019**, ΔΕΕ 12/2019, σελ. 1619 επ.

γ) Οι απαιτήσεις για την παροχή τροφίμων αναγκαίων για τη συντήρηση του οφειλέτη, του συζύγου και των τέκνων του, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους έξι (6) μήνες πριν από την κήρυξη της πτώχευσης.

δ) Οι απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων, που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή, εφόσον προέκυψαν μέσα στην τελευταία διετία πριν την κήρυξη της πτώχευσης. Απαιτήσεις από αποζημίωση λόγω καταγγελίας της σχέσεως εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις των δικηγόρων για αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης έμμισθης εντολής κατατάσσονται στην τάξη αυτή ανεξάρτητα από το χρόνο που προέκυψαν. Οι απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενους και επιρριπτόμενους φόρους με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές. Στην ίδια τάξη υπάγονται και οι απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων, οι απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υπόχρεου προς διατροφή, καθώς και οι απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, εφόσον προέκυψαν έως την κήρυξη της πτώχευσης.

ε) Οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από πώληση αγροτικών προϊόντων, αν προέκυψαν κατά τον τελευταίο χρόνο πριν την κήρυξη της πτώχευσης.

στ) Οι απαιτήσεις του δημοσίου και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης από κάθε αιτία, με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές.

ζ) Οι απαιτήσεις του Συνεγγυητικού κατά του οφειλέτη, εφόσον ο τελευταίος έχει ή είχε στο παρελθόν την ιδιότητα της επιχείρησης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 2 του Ν. 3606/2007 και οι απαιτήσεις του Συνεγγυητικού έχουν προκύψει εντός δύο (2) ετών πριν από την κήρυξη της πτώχευσης».

Από την προσεκτική ανάγνωση του εν λόγω άρθρου προκύπτει ότι τα γενικά προνόμια στη διαδικασία της πτώχευσης ταυτίζονται πλέον -ύστερα από τις τροποποιήσεις του άρθρου 154 ΠτΚ από τους ν. 4336/2015 και ν. 4446/2016- με τα γενικά προνόμια του άρθρου 975 ΚΠολΔ⁹⁷. Σκοπός της νομοθετικής αυτής επιλογής ήταν να μην υπάρξει πλέον διαφοροποίηση μεταξύ των δύο διαδικασιών, και με την ευθυγράμμιση αυτή να ενισχυθεί η νομική συνοχή και η ασφάλεια δικαίου σε έναν τομέα, όπου τα συμφέροντα των οφειλετών και των διαφόρων τάξεων πιστωτών συγκρούονται μεταξύ τους⁹⁸. Οι έξι τάξεις, δηλαδή, των γενικώς προνομιούχων απαιτήσεων του άρθρου 975 ΚΠολΔ επαναλαμβάνονται πλέον κατά λέξη στις περιπτώσεις β έως ζ του άρθρου 154 ΠτΚ. Η μόνη διαφορά εντοπίζεται στην πρώτη τάξη του άρθρου 154 ΠτΚ, η οποία και είναι σύμφυτη με λογική συλλογικών διαδικασιών· εξ αυτού, λοιπόν, δεν έχει θέση στην ατομική αναγκαστική εκτέλεση. Στην πρώτη τάξη έχουν τοποθετηθεί, στην ουσία, όλες οι απαιτήσεις

⁹⁷ Αναλυτικό γνωμοδοτικό σημείωμα σχετικά με το συντονισμό του Πτωχευτικού Κώδικα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας σε Διαμαντόπουλο Γεώργιο, Ερανισμοί και ανταποδόσεις Θέμιδος, τόμ. 3, 2019, σελ. 497 επ.

⁹⁸ Μάζης Παναγιώτης, Προνόμια κατάταξης στην ατομική αναγκαστική εκτέλεση και στη συλλογική της πτώχευσης μετά τους νόμους 4335/2015 και 4336/2015, ΔΕΕ 5/2016, σελ. 641, Περάκης Ευάγγελος, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3η έκδοση, 2017, σελ. 237.

που μπορούν να χαρακτηριστούν ως χρηματοδότηση προς την πτωχεύσασα επιχείρηση, όμως η περαιτέρω ανάλυση της τάξης αυτής εκφεύγει κατά πολύ του αντικειμένου της παρούσης.

Σχετικά με τη χρονική οριοθέτηση του προνομιακού χαρακτήρα των ως άνω απαιτήσεων, στη διαδικασία της πτώχευσης ο κρίσιμος χρόνος καθορίζεται από την ημέρα της κήρυξης του οφειλέτη σε πτώχευση. Ως ημέρα κήρυξης της πτώχευσης νοείται η ημέρα κατά την οποία δημοσιεύεται η δικαστική απόφαση που θέτει τον οφειλέτη σε κατάσταση πτώχευσης. Η κήρυξη σε πτώχευση, δηλαδή, πρέπει να θεωρηθεί το κριτήριο που αποκτά τη βαρύνουσα σημασία ως προς την ισχύ ή μη των γενικών προνομίων και αυτή αποτελεί την αφετηρία για τον αναδρομικό υπολογισμό του τυχόν τασσόμενου χρονικού διαστήματος. Οι δανειστές, από το χρονικό αυτό σημείο, γνωρίζουν τη δυσχερή εξέλιξη της οικονομικής κατάστασης του οφειλέτη, με αποτέλεσμα να μην δικαιολογείται πλέον, εφόσον αυτή παγιώθηκε με την έκδοση της απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση, να του παρέχουν πίστη, ευελπιστώντας ότι εκείνος μπορεί ευχερώς να ανακάμψει. Περαιτέρω, η οριοθέτηση βάσει του χρόνου κήρυξης της πτώχευσης ισχύει για τον χαρακτηρισμό μίας απαίτησης ως προνομιακής ή μη, ακόμη και όταν ο πλειστηριασμός προσδιορίζεται σε χρόνο μετά απ' αυτήν ή λαμβάνει χώρα μετά απ' αυτήν. Εάν, αντιθέτως, η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή η διενέργεια αυτού -αναλόγως των σχετικών ρυθμίσεων- προηγείται της ημέρας κήρυξης της πτώχευσης, η πρώτη λαμβάνεται υπόψη ως αφετηρία για τον υπολογισμό των τασσόμενων χρονικών διαστημάτων⁹⁹.

Από τη στιγμή, λοιπόν, που οι ρυθμίσεις των άρθρων 975 ΚΠολΔ και 154 ΠτΚ, οι οποίες αφορούν τις γενικώς προνομιούχες απαιτήσεις δανειστών στην ατομική και συλλογική αναγκαστική εκτέλεση αντίστοιχα, είναι στην ουσία πανομοιότυπες, οι αναπτύξεις που θα ακολουθήσουν θα αναφέρονται εξίσου στην ερμηνευτική προσέγγιση και των δύο αυτών άρθρων· διαχωρισμός θα γίνεται μόνο σε όποιο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο λόγω της τυχόν διαφορετικότητας των δύο διαδικασιών.

⁹⁹ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη *Ενδοξία*, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 746-748.

IX. Η διάταξη του άρθρου 975 αρ. 3 ΚΠολΔ

Υπενθυμίζεται πως στην τρίτη τάξη γενικών προνομίων περιλαμβάνονται «οι απαιτήσεις, που έχουν ως βάση τους την παροχή εξαρτημένης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων, που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή, εφόσον προέκυψαν μέσα στην τελευταία διετία πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης. Οι αποζημιώσεις λόγω καταγγελίας της σχέσης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις των δικηγόρων για αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης έμμισθης εντολής κατατάσσονται στην τάξη αυτή ανεξάρτητα από το χρόνο που προέκυψαν. Οι απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενους και επιρριπτόμενους φόρους με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές. Στην ίδια τάξη υπάγονται και οι απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας της γενικής γραμματείας κοινωνικών ασφαλίσεων, οι απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υπόχρεου προς διατροφή, καθώς και οι απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης». Παρατηρούμε, λοιπόν, πως εντός της τρίτης τάξης του άρθρου 975 ΚΠολΔ υφίστανται έξι ειδικότερες κατηγορίες δανειστών και στη συνέχεια θα εξεταστεί καθεμία από αυτές ξεχωριστά.

1. Απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας

Οι απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, ή αλλιώς οι εργατικές απαιτήσεις, αποτελούν μια από τις πιο σημαντικές κατηγορίες απαιτήσεων που εξοπλίζονται με γενικό προνόμιο, τόσο σε πρακτικό επίπεδο, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, διότι με αυτόν τον τρόπο προστατεύεται η μερίδα εκείνη των ανθρώπων που μοχθεί για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων¹⁰⁰ και κατ' επέκταση για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας. Εξαιτίας, ακριβώς, του κοινωνικού σκοπού που επιτελεί, η κατηγορία αυτή επί σειρά ετών ικανοποιούνταν υπερπρονομιακά, πριν, δηλαδή, τη διαίρεση του πλειστηριάσματος σε ποσοστά, ώστε να προστατεύεται όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά η κοινωνική τάξη των εργαζομένων¹⁰¹. Πλέον, ύστερα από τη θέση σε ισχύ του ν. 4335/2015, η εν λόγω τάξη δεν απολαμβάνει μεν υπερπρονομιακής μεταχείρισης¹⁰² -γεγονός, βέβαια, που έχει ήδη μεταβληθεί δυνάμει του ν. 4512/2018, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω· αποτελεί, ωστόσο, ακόμη μια από τις πιο συχνά συναντώμενες στην πράξη και σημαντικότερες κατηγορίες δανειστών κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης και τη διανομή του πλειστηριάσματος.

¹⁰⁰ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 771.

¹⁰¹ Αναλυτικότερα για την πορεία της προνομιακής κατάταξης των εργατικών απαιτήσεων στο χρόνο βλ. ανωτέρω υπό VI.3, σελ. 23 επ.

¹⁰² Το γεγονός αυτό ευνοεί σημαντικά τους ενυπόθηκους δανειστές, δηλαδή πρακτικά τις Τράπεζες. Πίκουλας Ιωάννης, Οι εργατικές διαφορές μετά το ν. 4335/2015, ΔΕΝ 2016, σελ. 221, Λαδάς Δημήτριος, Εργατικές διαφορές, Δικονομικά ζητήματα, 2019, σελ. 279.

α. Απαιτήσεις που εντάσσονται στο προνόμιο

Καταρχήν, πρέπει να διευκρινιστεί ότι -όπως έκρινε και η υπ' αριθμόν 9/2007 απόφαση της Ολομελείας του Αρείου Πάγου¹⁰³ - «αποκλειστικό και μόνο κριτήριο υπαγωγής στο προνόμιο του άρθρου 975 αρ. 3 ΚΠολΔ είναι η φύση της απαιτήσεως, για την οποία ο νόμος αξιώνει να πηγάζει από σύμβαση εξαρτημένης εργασίας και όχι ο σύνδεσμος του φορέα και δικαιούχου της απαιτήσεως προς αυτήν, υπό την έννοια ότι δικαιούται να αξιώσει την προνομιακή του κατάταξη όχι μόνον ο ίδιος μισθωτός στο πρόσωπο του οποίου, πρωτογενώς, γεννήθηκε η απαίτηση αλλά και οποιοσδήποτε τρίτος προς τον οποίο νομίμως εκχωρήθηκε αυτή».

Υπό την ευρεία διατύπωση της υπό κρίση διάταξης, λοιπόν, και υπερβαίνοντας ίσως τη γραμματική ερμηνεία της, βάσει πάγιας νομολογίας στις απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας δεν υπάγεται μόνον ο υπό στενή έννοια μισθός αλλά και οποιαδήποτε άλλη παροχή που καταβάλλεται στο μισθωτό ως αντάλλαγμα της εργασίας του¹⁰⁴. υπάγονται, δηλαδή, όχι μόνο οι κάθε είδους απαιτήσεις για δεδουλευμένες αποδοχές, αλλά και τα κάθε είδους επιδόματα άδειας, δώρα εορτών κλπ.¹⁰⁵. επιπλέον, περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις από την παροχή παράνομης υπερωριακής εργασίας και εργασίας κατά τις εξαιρέσιμες μέρες, οι απαιτήσεις από αδικαιολόγητο πλουτισμό, η αποζημίωση από αδίκημα, η χρηματική ικανοποίηση (ΑΚ 932) για στέρηση άδειας, η χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης που υπέστη ο εργαζόμενος από την καταχρηστική άσκηση του διευθυντικού δικαιώματος του εργοδότη, η προσαύξηση για στέρηση άδειας, η αποζημίωση για παράλειψη προαγωγής, για μη χορήγηση άδειας προς ανεύρεση άλλης εργασίας, η αποζημίωση για παράλειψη έκδοσης πιστοποιητικού εργασίας, οι μισθοί υπερημερίας, οι τόκοι υπερημερίας¹⁰⁶ και τα έξοδα μετακινήσεως – οδοιπορικά¹⁰⁷. και γενικά κάθε απαίτηση που έχει ως βάση της την παροχή εξαρτημένης εργασίας, ανεξάρτητα μάλιστα από το κύρος της σύμβασης εργασίας¹⁰⁸ και των νομικών διατάξεων επί των οποίων οι απαιτήσεις αυτές στηρίζονται, αρκεί να τελούν οι ίδιες σε αιτιώδη σύνδεσμο με την παροχή της εξαρτημένης εργασίας¹⁰⁹. Καλύπτονται ακόμη από το

¹⁰³ ΕΠολΔ 2/2008, με παρατηρήσεις Π. Αρβανιτάκη, σελ. 185 επ.

¹⁰⁴ **ΟΛΑΠ 9/2007**, ΕΠολΔ 2/2008, με παρατηρήσεις Π. Αρβανιτάκη, σελ. 186.

¹⁰⁵ **ΑΠ 1050/2015**, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· **ΑΠ 1765/2009**, ΝοΒ 2010, σελ. 731 επ.· **ΑΠ 127/2006**, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· **ΑΠ 1348/1995**, ΔΕΕ 1996, σελ 193 επ.

¹⁰⁶ **ΟΛΑΠ 22/2000**, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· **ΑΠ 1023/2009**, ΕφΑΔΠολΔ 11/2009, σελ. 1250 επ.· **ΜΕΦΘεσ 1141/2018**, ΤΝΠ QUALEX. Βλ. και Κατηφόρη Νικόλαο, Οι προνομιούχες απαιτήσεις κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2003, σελ. 118-121.

¹⁰⁷ **ΕΦΑΘ 6858/2006**, ΝοΒ 2007, σελ. 1136 επ.

¹⁰⁸ *Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 771.

¹⁰⁹ *Βαθρακοκοίλης Βασίλειος*, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), τόμος Ε', άρθρα 904-981, 1997, σελ. 933, *Δούμης Ιάσων*, Ικανοποίηση δανειστών στην αναγκαστική εκτέλεση και σε ειδικές περιπτώσεις – Πίνακας κατάταξης – Γενικά και ειδικά προνόμια – Προνόμιο απαιτήσεων από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, ΕλλΔνη 2005, σελ. 967, *Κατσαμπάνης Ιωάννης*, Προβλήματα γενικών προνομίων, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Αναγκαστική εκτέλεση και εμπράγματη ασφάλεια, 26ο Πανελλήνιο Συνέδριο στην Κοζάνη, 2003, σελ. 138, *Κεραμείς Κωνσταντίνος/Κονδύλης Διονύσιος/Νίκας Νικόλαος*, Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τόμος ΙΙ, 2000, σελ. 1887, *Λαδάς Δημήτριος*, Εργατικές διαφορές, Δικονομικά ζητήματα, 2019, σελ. 279, *Μακρίδου Καλλιόπη*, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009, σελ. 284, *Μπάστας Διονύσιος*, Το γενικό προνόμιο των εργατικών απαιτήσεων. Νομική ρύθμιση και συνοπτική αποτίμηση, ΕΕργΔ 1996, σελ. 793-794, *Μπρακατσούλας Βασίλειος*, Αναγκαστική εκτέλεση, Θεωρία – Νομολογία – Πράξη, 3η έκδοση, 2014, σελ. 833, *Μπρίνιας Ιωάννης*, Αναγκαστική εκτέλεσις, τόμος δεύτερος, Μέσα εκτελέσεως, Κατάσχεσις –

γενικό αυτό προνόμιο και οι απαιτήσεις από εργατικό ατύχημα, αλλά και οι απαιτήσεις αποζημίωσης των μελών της οικογένειας του θύματος για στέρηση διατροφής ή υπηρεσιών και χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης, που τα ίδια υπέστησαν εξ αιτίας του θανάτου του συγγενούς τους από ατύχημα κατά την εκτέλεση της εργασίας του ή εξ αφορμής αυτής¹¹⁰.

β. Χρονική οριοθέτηση του προνομιακού τους χαρακτήρα

Όλες οι ανωτέρω αναφερόμενες απαιτήσεις προσλαμβάνουν τον προνομιακό αυτό χαρακτήρα μόνο υπό τη ρητή προϋπόθεση που θέτει το άρθρο 975 αρ. 3 ΚΠολΔ σχετικά με τη χρονική οριοθέτησή τους. Καθίστανται προνομιούχες, δηλαδή, μόνο εφόσον προέκυψαν εντός της τελευταίας διετίας -εφόσον, δηλαδή, γεννήθηκαν μέσα στο χρονικό αυτό διάστημα, όχι όμως και όταν στο διάστημα αυτό βεβαιώθηκαν μεν δικαστικά, έχοντας όμως γεννηθεί σε προηγούμενο χρόνο¹¹¹ - ο υπολογισμός της οποίας άρχεται από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού. Ρητά, πλέον, ορίζεται στο νόμο και ερμηνεύεται ομόφωνα πως κρίσιμο χρονικό σημείο για τον υπολογισμό της διετίας είναι η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού και η νομοθετική αυτή επιλογή σχετίζεται με την αποφυγή δημιουργίας εικονικών απαιτήσεων¹¹². Όπως ήδη αναφέρθηκε, βέβαια, η πρόβλεψη αυτή μπορεί να αποβεί και αρκετά ανεπιεικής για τους δανειστές εκείνους που συνεχίζουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στον οφειλέτη, δανειστές οι οποίοι δεν θα ικανοποιηθούν εν τέλει προνομιακά, γεγονός που τους ωθεί μάλλον να σταματήσουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους και στην ουσία να σταματήσουν να συνδράμουν τον οφειλέτη που έχει βρεθεί σε δυσμενή οικονομική συγκυρία επιβαρύνοντας έτσι την οικονομική κατάστασή του. Παρόλα αυτά, η αρχική ημερομηνία του πλειστηριασμού ή της κήρυξης της πτώχευσης αποτελεί ρητά την αφετηρία για τον αναδρομικό υπολογισμό της κρίσιμης διετίας. Αν, συνεπώς, ο πλειστηριασμός έγινε αργότερα, λόγω αναβολής, αναστολής ή ματαίωσής του κατά την ημερομηνία που είχε αρχικά ορισθεί, του προνομίου απολαμβάνουν οι απαιτήσεις από την παροχή εξηρητημένης εργασίας, που προέκυψαν μέσα στην τελευταία διετία πριν την ημέρα που είχε αρχικά ορισθεί για τον πλειστηριασμό ή που κηρύχθηκε η πτώχευση· σε καμία περίπτωση όμως δεν εξοπλίζονται με προνόμιο και οι απαιτήσεις που προέκυψαν μετά την ημερομηνία που είχε αρχικά ορισθεί για τον πλειστηριασμό ή που κηρύχθηκε η πτώχευση έως και την ημέρα που τελικά αυτός διενεργήθηκε¹¹³.

Πλειστηριασμός, Διαδικασία κατατάξεως (Άρθρα 941-981), Β' έκδοσις, 1979, σελ. 1089, *Νικολόπουλος Γεώργιος*, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδοση αναθεωρημένη, 2012, σελ. 405, *Νταφούλης Αχιλλέας*, Ζητήματα από τα προνόμια του άρθρου 975 ΚΠολΔ και την ανακοπή κατά του πίνακα κατατάξεως, Δ 24 (1993), σελ. 830, *Τέντες Ιωάννης*, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδοση, 2019, σελ. 383, *Χαμηλοθώρης Ιωάννης/Κλουκίνας Χαρίλαος/Κλουκίνας Θεμιστοκλής*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσης – Πλειστηριασμός, 4ος τόμος, 2005, σελ. 234.

¹¹⁰ **ΟΛΑΠ 9/2007**, ΕΠολΔ 2/2008, με παρατηρήσεις Π. Αρβανιτάκη, σελ. 185 επ.· **ΑΠ 1745/2009**, ΕφΑΔΠολΔ 3/2010, σελ. 364 επ.· *Απαλαγάκη Χαρίκλεια*, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, 6η έκδοση, 2019, σελ. 3118, *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 569-570, *Γέσιου – Φαλσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 773. Βλ. και *Ψυχομάνη Σπυρίδωνα*, Περί διατηρήσεως του γενικού προνομίου των απαιτήσεων από παροχή εξαρτημένης εργασίας επί πτωχεύσεως και εκτός των ορίων της ΚΠολΔ 975 αρ. 3 (γνωμ.), ΔΕΕ 10/2006, σελ. 990 επ.

¹¹¹ **ΑΠ 487/2015**, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· **ΕφΘεσ 159/2017**, ΕφΑΔΠολΔ 11/2017, σελ. 1078 επ.

¹¹² Αναλυτικότερα για το ζήτημα της χρονικής οριοθέτησης βλ. και ανωτέρω υπό VII.3, σελ. 32 επ.

¹¹³ **ΑΠ 1050/2015**, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· **ΑΠ 340/2015**, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· **ΕφΘεσ 159/2017**, ΕφΑΔΠολΔ 11/2017, σελ. 1078 επ.

Όσον αφορά την εν λόγω χρονική προϋπόθεση σε ορισμένα ειδικότερα θέματα εργατικών απαιτήσεων, αναφέρονται τα εξής ερμηνευτικά ζητήματα. Καταρχάς, επί εργατικού ατυχήματος, κρίσιμος είναι ο χρόνος του θανάτου του εργαζομένου, πράγμα που έχει επιβεβαιωθεί και από την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου δυνάμει της υπ' αριθμόν 3/2011 απόφασής της¹¹⁴. Εξάλλου, κρίσιμος θεωρείται ο χρόνος γέννησης της απαίτησης¹¹⁵ εντός του τασσόμενου κάθε φορά χρονικού διαστήματος για την απόκτηση του προνομιακού χαρακτήρα σε όλες τις περιπτώσεις απαιτήσεων. Έτσι και εν προκειμένω, λοιπόν, κρίσιμος καθίσταται ο χρόνος γέννησης της απαίτησης εκ του εργατικού ατυχήματος, ήτοι ο χρόνος θανάτου του εργαζομένου. Ο χρόνος, δηλαδή, κατά τον οποίο κατέστη η σχετική απαίτηση τελεσίδικα απαιτητή λαμβάνεται υπόψη μόνον για το τυχαίο ή το οριστικό της κατάταξης της εν λόγω απαίτησης¹¹⁶.

Ειδικά ως προς τις απαιτήσεις αποζημίωσης που απορρέουν από την καταγγελία της σύμβασης εργασίας εσκεμμένα δεν έχει τεθεί χρονικός περιορισμός στην προνομιακή μεταχείρισή τους. Ορίζεται, δηλαδή, ρητά στο άρθρο 975 αρ. 3 εδ. β' ΚΠολΔ πως «οι αποζημιώσεις λόγω καταγγελίας της σχέσης εργασίας (...) κατατάσσονται στην τάξη αυτή ανεξάρτητα από το χρόνο που προέκυψαν». Είναι δυνατόν, δηλαδή, να καταταχθεί απαίτηση από αποζημίωση λόγω καταγγελίας της σύμβασης εργασίας που ακολούθησε τον πλειστηριασμό, αρκεί να έχει γίνει, βέβαια, στην προθεσμία της αναγγελίας^{117,118}.

Συγκεκριμένα για την παρεπόμενη των εργατικών απαιτήσεων απαίτηση των τόκων, βάσει της υπ' αριθμόν 22/2000 απόφασης της Ολομελείας του Αρείου Πάγου¹¹⁹ «στην προνομιακή κατάταξη των απαιτήσεων των εργαζομένων περιλαμβάνονται και οι παρεπόμενες απαιτήσεις τους από τόκους. Και εφόσον μεν οι παρεπόμενες αυτές απαιτήσεις τόκων προέρχονται από αποζημίωση λόγω καταγγελίας της εργασιακής σχέσεως, δεν υπόκεινται σε κανένα χρονικό περιορισμό. Εφόσον, όμως, είναι παρεπόμενες άλλων αξιώσεων από την εργασιακή σχέση, κατατάσσονται προνομιακώς μόνο αν προέκυψαν την τελευταία διετία πριν από την ημερομηνία ορισμού του πλειστηριασμού ή εφόσον πρόκειται για πτώχευση την τελευταία διετία πριν από την κήρυξη της πτωχεύσεως. Τούτο συνάγεται εκ του ότι η διάταξη του άρθρου 975 περ. 3 ΚΠολΔ είναι σαφής και δεν κάνει καμία διάκριση μεταξύ απαιτήσεων εκ κεφαλαίου και απαιτήσεων εκ

¹¹⁴ ΕλλΔνη 2011, σελ. 682 επ. Αντίθετη θέση είχε διατυπώσει ο Ψυχομάνης Σπυρίδων, Περί διατηρήσεως του γενικού προνομίου των απαιτήσεων από παροχή εξαρτημένης εργασίας επί πτωχεύσεως και εκτός των ορίων της ΚΠολΔ 975 αρ. 3 (γνωμ.), ΔΕΕ 10/2006, σελ. 990 επ.

¹¹⁵ Ως χρόνος γέννησης της απαίτησης θεωρείται πάντοτε η ημέρα κατά την οποία συνέτρεξαν τα παραγωγικά της περιστατικά και όχι ο χρόνος κατά τον οποίο έγινε αυτή αγωγή.

¹¹⁶ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 776, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 572-573.

¹¹⁷ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 777.

¹¹⁸ Στο εν λόγω προνόμιο έχουν λοιπόν υπαχθεί οι απαιτήσεις για αποζημίωση λόγω καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας, ανεξάρτητα από το χρόνο που προέκυψαν, οι οποίες προβλέπονται από τις διατάξεις του ν. 2112/1920 και 3198/1955 και του Β.Δ. της 16/18.7.1920, ως μέτρο πρόνοιας υπέρ των εργαζομένων για την αντιμετώπιση των αναγκαίων μέσων συντήρησής τους μέχρι την ανεύρεση νέας εργασίας. Η αποζημίωση αυτή είναι διαφορετική της συμφωνίας περί καταβολής αποζημιώσεως για την περίπτωση πρόωρης καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου, χωρίς σπουδαίο λόγο, η οποία περιλαμβάνει τους μη δεδουλευμένους μισθούς μέχρι τη λήξη της συμβάσεως. Επομένως, εφόσον η συμβατική αυτή αποζημίωση περιλαμβάνει μη δεδουλευμένους μισθούς για χρονικό διάστημα μεταγενέστερο της ημερομηνίας του αρχικού πλειστηριασμού, δεν υπάγεται στο ανωτέρω προνόμιο. ΑΠ 1585/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

¹¹⁹ ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ. Έτσι και ΑΠ 1023/2009, ΕφΑΔΠολΔ 11/2009, σελ. 1250 επ.

τόκων, τα προνόμια δε αποτελούν εξαίρεση από τον γενικό κανόνα της ίσης ικανοποίησης όλων των δανειστών και για το λόγο αυτό δεν πρέπει να επεκτείνονται ερμηνευτικώς. Αν ήθελε ο νομοθέτης να εξοπλίσει με προνόμιο και τις αξιώσεις τόκων, οι οποίοι γεννήθηκαν μετά την ημερομηνία του πρώτου πλειστηριασμού ή της κηρύξεως της πτωχεύσεως από οποιαδήποτε απαίτηση έχουσα ως βάση της την παροχή εξαρτημένης εργασίας, που όμως προέκυψε κατά την προ του πρώτου πλειστηριασμού ή της κηρύξεως της πτωχεύσεως διετία, θα όριζε τούτο ρητώς, όπως για τις αποζημιώσεις λόγω καταγγελίας της σχέσεως εργασίας ρητώς όρισε ότι αυτές κατατάσσονται στην τρίτη τάξη ανεξάρτητα από το χρόνο που προέκυψαν».

Τέλος, σε περίπτωση που η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού συρρέει με την κήρυξη του οφειλέτη σε πτώχευση, κρίσιμη ημέρα για τον υπολογισμό του προνομιακού χαρακτήρα των απαιτήσεων καθίσταται η προγενέστερη. Αν, δηλαδή, έχει ήδη καθοριστεί ημερομηνία πρώτου πλειστηριασμού και επέλθει μεταγενέστερα η κήρυξη του οφειλέτη σε πτώχευση, κρίσιμη θεωρείται η πρώτη ημερομηνία, ενώ, αν κηρυχθεί πρώτα ο οφειλέτης σε πτώχευση και στη συνέχεια διενεργηθεί κατάσχεση, και πάλι κρίσιμη καθίσταται η πρώτη ημέρα της κήρυξης σε πτώχευση¹²⁰. Βέβαια, σε κάθε περίπτωση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και ποια διαδικασία είναι εκείνη που οδηγεί στον επίμαχο πλειστηριασμό που θα καθορίσει και τους κρίσιμους κανόνες για τη διανομή του πλειστηριάσματος¹²¹.

γ. Απαιτήσεις που δεν εντάσσονται στο προνόμιο

Ακριβώς λόγω του γεγονότος ότι για να εξοπλισθούν με προνόμιο οι υπό κρίση απαιτήσεις θα πρέπει να τελούν σε αιτιώδη σύνδεσμο με την παροχή εξαρτημένης εργασίας, απαιτήσεις που στηρίζονται σε ανεξάρτητη από εκείνη βάση, λόγω περαιτέρω συστάσεως νέας ενοχής με τον τρίτο καθ' ου η εκτέλεση και για διαφορετική αιτία, δεν απολαμβάνουν την προστασία του προνομίου αυτού. Πιο συγκεκριμένα, δηλαδή, έχει κριθεί ότι δεν περιλαμβάνονται στο προνόμιο οι απαιτήσεις εκ της παροχής εγγυήσεως υπέρ του εργοδότη (ΑΚ 847 επ.), εκ της σωρευτικής αναδοχής χρέους (ΑΚ 477), εκ της αφηρημένης αναγνώρισεως χρέους (ΑΚ 873) και εκ της τριτεγγυήσεως συναλλαγματικής (άρθρα 30, 32 ν. 5325/1932)¹²².

Αντιθέτως, ο εκδοχέας εργατικής απαίτησης κατ' άρθρο 458 ΑΚ κατατάσσεται προνομιακά βάσει του άρθρου 975 αρ. 3 ΚΠολΔ, καθώς γίνεται αναντίρρητα δεκτό πως τα προνόμια

¹²⁰ **ΟΛΑΠ 30/1996**, ΕλλΔνη 1996, σελ. 1532 επ.· **ΑΠ 944/2018**, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 571-572.

¹²¹ Για το ζήτημα αυτό βλ. και ανωτέρω υπό VIII, σελ. 37.

¹²² **ΟΛΑΠ 5/2016**, ΕφΑΔΠολΔ 7/2016, σελ. 589 επ.· **ΑΠ 1425/2005**, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· **ΕφΘεσ 159/2017**, ΕφΑΔΠολΔ 11/2017, σελ. 1078 επ.· *Αθανασόπουλος Τάσος*, Η αναγκαστική εκτέλεση μετά το ν. 4335/2015, Αναλυτική κατ' άρθρο ερμηνεία – Νομολογία – Πρακτική των πλειστηριασμών, 2017, σελ.351, *Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 773, *Μακρίδου Καλλιόπη*, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, σελ 286, *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 574, *Νικολόπουλος Γεώργιος*, Αναγκαστική εκτέλεση, ό.π., σελ. 406, *Μαργαρίτης Μιχαήλ/Μαργαρίτη Άντα*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Θεωρία – Νομολογία, τόμος II, 2η έκδοση, 2018, σελ. 664. Έτσι και *Δρίτσουλας Ιωάννης*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 433/2015, ΧρηΔικ 2/2015, σελ. 299-300.

συμμεταβιβάζονται με την εκχώρηση της απαίτησης· με άλλα λόγια, δηλαδή, το προνόμιο ακολουθεί τη μεταβιβαζόμενη λόγω εκχώρησης απαίτηση¹²³.

Το γενικό προνόμιο, τέλος, αυτό κατά πάγια νομολογία¹²⁴ δεν περιλαμβάνει και τα δικαστικά έξοδα, αφού κρίνεται πως δεν αποτελούν παρεπόμενη απαίτηση από την παροχή εξαρτημένης εργασίας ή από την καταγγελία εργασιακής σχέσης, αλλά αιτία έχουν τον δικαστικό αγώνα μεταξύ του εργαζομένου και του εργοδότη¹²⁵. Η θέση αυτή, αν και νομοτεχνικά εμφανίζεται ορθή, ίσως δεν μπορεί να ευσταθήσει τελεολογικά και δικαιοπολιτικά. Μπορεί, δηλαδή, η απαίτηση εκ των δικαστικών εξόδων να συνδέεται με το δικαστικό αγώνα του εργαζομένου με τον εργοδότη του, όμως ο δικαστικός αυτός αγώνας έχει ως αντικείμενο, πηγάζει και οφείλεται στην παροχή εξαρτημένης εργασίας και εξ αυτού του λόγου ίσως ορθότερο θα ήταν τα δικαστικά έξοδα να συμπεριλαμβάνονται στην προνομιακή μεταχείριση των εργατικών απαιτήσεων.

δ. Υπερπρονομιακή μεταχείριση δυνάμει του άρθρου 977Α

Έχουμε ήδη επανειλημμένως αναφέρει ότι, εκ της θέσεως σε ισχύ του ν. 4335/2015, οι εργατικές απαιτήσεις απώλεσαν την υπερπρονομιακή τους μεταχείριση. Εξαιτίας όμως της ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας που επιτελεί η εν γένει προνομιακή μεταχείριση των εργαζομένων, ο νομοθέτης με τον ιδιαίτερα πρόσφατο ν. 4512/2018 επανέφερε, αρκετά περιορισμένο βέβαια, το υπερπρόνομιο των εργατικών απαιτήσεων δυνάμει του άρθρου 977Α ΚΠολΔ. Το άρθρο αυτό θεσπίζει, παράλληλα με την κατάταξη των δανειστών όπως ισχύει κατά το άρθρο 977 ΚΠολΔ, και ένα δεύτερο σύστημα κατάταξης δανειστών, το οποίο ενεργοποιείται όταν συντρέχουν πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Πάντως, όταν επιτυγχάνεται η συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών, ορισμένες χρονικά και ποσοτικά περιορισμένες εργατικές απαιτήσεις απολαμβάνουν υπερπρονομιακής μεταχείρισης. Το ζήτημα αυτό, καθώς άπτεται περισσότερο της θεματικής της συρροής περισσότερων δανειστών, θα αναλυθεί ενδελεχέστερα σε επόμενη ενότητα¹²⁶.

2. Απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή

Οι απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή, ή αλλιώς οι απαιτήσεις των εμμίσθων δικηγόρων, αποτελούν επίσης μια

¹²³ Δυνάμει της **ΟΛΑΠ 9/2007** κρίθηκε ότι «δικαιούται να αξιώσει την προνομιακή του κατάταξη όχι μόνον ο ίδιος μισθωτός στο πρόσωπο του οποίου, πρωτογενώς, γεννήθηκε η απαίτηση αλλά και οποιοσδήποτε τρίτος προς τον οποίο νομίμως εκχωρήθηκε αυτή». Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 773, Μακρίδου Καλλιόπη, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009, σελ. 284, Νικολόπουλος Γεώργιος, Αναγκαστική εκτέλεση, ό.π., σελ. 405.

¹²⁴ Ενδεικτικά βλ. **ΑΠ 158/1996**, **ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΜΠρΑθ 1472/2013**, **ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ**.

¹²⁵ *Απαλαγάνη Χαρίκλεια*, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, 6η έκδοση, 2019, σελ. 3119, Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 773, Κεραμεύς Κωνσταντίνος/Κονδύλης Διονύσιος/Νίκας Νικόλαος, ό.π., σελ. 1887, Μακρίδου Καλλιόπη, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009, σελ. 283, Χαμηλοθώρης Ιωάννης/Κλουκίνας Χαρίλαος/Κλουκίνας Θεμιστοκλής, ό.π., σελ. 235.

¹²⁶ Βλ. κατωτέρω υπό ΧΙΙ.5, σελ. 61 επ.

σημαντική κατηγορία απαιτήσεων εξοπλιζόμενων με γενικό προνόμιο τρίτης τάξης, οι οποίες έχουν υποστεί και πολλές νομοθετικές μεταρρυθμίσεις κατά τη διάρκεια του χρόνου¹²⁷.

Υπό την αρχική μορφή του υπό κρίση άρθρου, με προνόμιο εξοπλίζονταν οι απαιτήσεις των δικηγόρων από αμοιβές, αποζημιώσεις και έξοδα, εφόσον προέκυψαν από ενέργειες που έγιναν μέσα στο τελευταίο έτος πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού ενώπιον δικαστηρίων και έχουν επιδικαστεί με τελεσίδικη απόφαση. Η έκφραση αυτή είχε σαφώς την έννοια του αποκλεισμού από το προνόμιο α) της πάγιας αντιμισθίας, η οποία αποτελεί την αντιπαροχή του ιδιώτη στη μόνιμη απασχόληση του δικηγόρου δυνάμει έμμισθης εντολής και β) της συνδεόμενης με τη σύμβαση αυτή αποζημιώσεως λόγω καταγγελίας σύμφωνα με το άρθρο 94 του Κώδικα Δικηγόρων¹²⁸.

Υπό το προγενέστερο δίκαιο του ν. 2479/1997, κατά το οποίο εξοπλίζονταν με γενικό προνόμιο όλων των ειδών οι αμοιβές των δικηγόρων -τόσο, δηλαδή, η κατ' υπόθεση αμοιβή όσο και η πάγια περιοδική αμοιβή- ο νομοθέτης απέβλεπε καταρχήν στην εξασφάλιση νομικής προστασίας μέσω δικηγόρου στον καθ' ου η εκτέλεση, ο οποίος περιήλθε σε οικονομική δυσπραγία με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει τον κίνδυνο να στερηθεί της αναγκαίας νομικής υπεράσπισης προς απόκρουση της επισπευδόμενης αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του· το εν λόγω προνόμιο προστάτευε, δηλαδή, τον οφειλέτη και αντιμετωπιζόταν σε συσχετισμό με την κατά κανόνα υποχρεωτική σύμπραξη δικηγόρου. Τα προαναφερθέντα προσδίδουν ένα γενικότερο χαρακτήρα στο προνόμιο της δικηγορικής αμοιβής, υπηρετώντας την κοινωνική ανάγκη ο διάδικος του οποίου η οικονομική κατάσταση χειροτερεύει να έχει τη δυνατότητα δικανικής υπεράσπισης¹²⁹.

Παράλληλα με τα ανωτέρω, αναγνωριζόταν ακόμη κι ότι το προνόμιο των δικηγορικών αμοιβών εντασσόταν στο πλέγμα των προστατευτικών διατάξεων του δικηγορικού λειτουργήματος, μαζί με την πρόβλεψη ελάχιστων δικηγορικών αμοιβών και την υποχρεωτική σύμπραξη πληρεξουσίου δικηγόρου στις πολιτικές δίκες, ρυθμίσεις με τις οποίες η Πολιτεία επιδιώκει την εξασφάλιση της ύπαρξης ενός λειτουργικά ικανού δικηγορικού σώματος. Υπό την ίδια ερμηνευτική θέση επισημάνθηκε, ήδη υπό το προϊσχύον αυτό δίκαιο, πως η θεραπεία νομοθετικών σκοπών όπως η εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης, η ιδιάζουσα θέση του δικηγόρου στην απονομή της δικαιοσύνης και η περιφρούρηση της αξιοπρέπειας του δικηγόρου δεν επιδέχονται διακριτική μεταχείριση μεταξύ των αμοιβών άμισθων και έμμισθων δικηγόρων. Επικυρώνεται, έτσι, η ορθότητα της ερμηνευτικής θέσης που πειστικά είχε υποστηριχθεί ότι ο σκοπός της προστασίας του δικηγόρου επιβάλλει την ένταξη στο προνόμιο και της πάγιας περιοδικής αμοιβής, καθώς ο νόμος προστατεύει εξίσου όλα τα ήδη αμοιβής. Στη θέση αυτή προσχώρησε, άλλωστε, ακόμη και ο δικονομικός νομοθέτης στην αιτιολογική έκθεση του ν.

¹²⁷ Για τη νομοθετική πορεία τους στο χρόνο βλ. και ανωτέρω υπό VI.5, σελ. 24.

¹²⁸ Επρόκειτο, δηλαδή, για μια αντιδιαμετρικώς αντίθετη σε σχέση με τα ισχύοντα σήμερα προσέγγιση. Αναλυτικότερα για την ερμηνεία της διάταξης κατά τη διατύπωσή της εκείνη βλ. **ΟΛΑΠ 29/2003**, ΝοΒ 2004, σελ. 955· **ΟΛΑΠ 13/1990**, Δ 21 (1990), σελ. 1012, *Μπέη Κωνσταντίνου*, Έκταση της προνομιακής κατάταξης των αμοιβών των δικηγόρων του καθ' ου η εκτέλεση στον πίνακα διανομής του πλειστηριάσματος, Δ 35 (2004), σελ. 692 επ. και *Ορφανίδη Γεώργιο*, Η προνομιακή κατάταξη της δικηγορικής αμοιβής (Με αφορμή την υπ' αριθ. 10008/1991 απόφαση του ΕφΑθ), ΝοΒ 1993, σελ. 247 επ.

¹²⁹ *Γιαννόπουλος Παναγιώτης*, Η δικηγορική αμοιβή κατά το νέο Κώδικα Δικηγόρων (ν. 4194/2013) και η δικονομική προστασία της, 2016, σελ. 389-390.

3994/2011 αναγνωρίζοντας ότι η διαφορετική μεταχείριση των διαφόρων κατηγοριών απαιτήσεων από δικηγορικές αμοιβές δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί δικαιοπολιτικά εύλογη¹³⁰.

Παρόλα τα προαναφερθέντα, λοιπόν, ύστερα από τη θέση σε ισχύ του ν. 4335/2015, με προφανή σκοπό τον περιορισμό του προνομίου των δικηγορικών αμοιβών, που, όπως προεκτέθηκε, είχε γνωρίσει ιδιαίτερη διεύρυνση τα τελευταία χρόνια, γενικό προνόμιο τρίτης τάξης απολαμβάνουν πλέον μόνο οι απαιτήσεις των δικηγόρων που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή, ήτοι οι απαιτήσεις των εμμίσθων δικηγόρων, αποκλεισμένων από την προνομιακή μεταχείριση των απαιτήσεων των δικηγόρων που αμείβονται κατά υπόθεση ή των απαιτήσεων που προέρχονται από εργολαβία δίκης¹³¹. Οι εντασσόμενες, μάλιστα, στο εν λόγω προνόμιο απαιτήσεις δεν ικανοποιούνται πλέον υπερπρονομιακά, όπως συνέβαινε υπό το προϋσχύον νομοθετικό καθεστώς. Ο εν λόγω αποκλεισμός απαιτήσεων δικηγόρων που αμείβονται κατά υπόθεση ή βάσει εργολαβίας δεν μπορεί να κριθεί δικαιολογημένος, καθώς έρχεται σε αντίθεση με την ως άνω παγιωθείσα αντίληψη, η οποία υιοθετήθηκε και από το νομοθέτη, ότι η διαφορετική μεταχείριση διαφόρων κατηγοριών απαιτήσεων από δικηγορικές αμοιβές δεν μπορεί να ευσταθήσει δικαιοπολιτικά.

Οι υπό κρίση απαιτήσεις των δικηγόρων τοποθετούνται στο πρώτο εδάφιο εκ του άρθρου 975 αρ. 3 ΚΠολΔ ακολουθώντας τις απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας. Η χρονική οριοθέτηση του προνομιακού τους χαρακτήρα, λοιπόν, λαμβάνει χώρα με κοινή ρύθμιση. Η διατύπωση, δηλαδή, του εν λόγω εδαφίου έχει ως εξής: *«Οι απαιτήσεις, που έχουν ως βάση τους την παροχή εξαρτημένης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις των δικηγόρων, που αμείβονται με πάγια περιοδική αμοιβή, εφόσον προέκυψαν μέσα στην τελευταία διετία πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης»*¹³². Επομένως, και εν προκειμένω, κρίσιμο χρονικό σημείο για τον υπολογισμό των δύο ετών εντός των οποίων θα πρέπει να έχουν γεννηθεί οι απαιτήσεις που εντάσσονται στο προνόμιο¹³³ αποτελεί η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού. Αν, συνεπώς, ο

¹³⁰ Γιαννόπουλος Παναγιώτης, Η δικηγορική αμοιβή, ό.π., σελ. 391-392.

¹³¹ Αθανασόπουλος Τάσος, Η αναγκαστική εκτέλεση μετά το ν. 4335/2015, Αναλυτική κατ' άρθρο ερμηνεία – Νομολογία – Πρακτική των πλειστηριασμών, 2017, σελ. 350, Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 783, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 576, Ρεντούλης Παντελήμων, Υπολογισμός και προνομιακή κατάταξη δικηγορικών αμοιβών μετά τους ν. 4194/2013 και 4335/2015, Με αφορμή την απόφαση ΑΠ 44/2016, Συνήγορος 116/2016, σελ. 35.

¹³² Μετά την τροποποίηση του άρθρου 975 αρ. 3 ΚΠολΔ με τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 16 του ν. 2479/1997, δεν απαιτείται οι απαιτήσεις των δικηγόρων από αμοιβές, έξοδα και αποζημιώσεις κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης να είναι εξοπλισμένες με εκτελεστό τίτλο, όπως είναι η τελεσίδικη καταψηφιστική απόφαση, καθώς κρίθηκε από το νεότερο νομοθέτη πως μια τέτοια προϋπόθεση θα καθιστούσε το προνόμιο των δικηγόρων ανύπαρκτο ή περιορισμένης σημασίας, αφού αναμφίβολα μέσα στο χρόνο που όριζε η καταργημένη διάταξη, με τα δεδομένα της δικαστηριακής πρακτικής στη χώρα μας, ήταν αδύνατη η έκδοση τελεσίδικης απόφασης. **ΑΠ 44/2016**, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ. Για την προϋπόθεση της ύπαρξης εκτελεστού τίτλου προκειμένου να εξοπλιστούν με γενικό προνόμιο οι απαιτήσεις των δικηγόρων υπό το προϋσχύον καθεστώς βλ. και Σταματόπουλο Στέλιο, Ζητήματα εκτελέσεως από την υπαγωγή πτωχεύσας εταιρείας στο ειδικό νομικό καθεστώς της εκκαθάρισης κατά το άρθρο 46α ν. 1892/1990 (Η τελεσίδικη επιδίκαση της απαίτησης του δικηγόρου ως προϋπόθεση του προνομίου του άρθρου 975, υπογραφή της αναγγελίας από τον αναγγελλόμενο πιστωτή που δεν είναι δικηγόρος και το προνόμιο των δικηγόρων με πάγια αντιμισθία) (γνωμ.), Δ 29 (1998), σελ. 638 επ.

¹³³ **ΑΠ 44/2016**, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ. Στην απόφαση αυτή σχετικά με τη χρονική οριοθέτηση των απαιτήσεων των δικηγόρων έγινε δεκτό ότι «η αναγγελθείσα απαίτηση του καθ' ου η ανακοπή (αναιρεσίβλητου) δικηγόρου αποτελούσε ένα ενιαίο σύνολο, ήτοι αυτό της αμοιβής του για την σύνταξη, κατάθεση και επίδοση της από 20-6-2002 αγωγής που άσκησε κατ' εντολή του καθ' ου η εκτέλεση, και έγινε πριν την ημερομηνία του ορισθέντος στις 30-10-

πλειστηριασμός έγινε αργότερα, λόγω αναβολής, αναστολής ή ματαίωσης του κατά την ημερομηνία που είχε αρχικά ορισθεί, το ανωτέρω προνόμιο απολαμβάνουν μόνο οι εν λόγω απαιτήσεις, που προέκυψαν μέσα στην τελευταία διετία πριν από την ημέρα που είχε αρχικά ορισθεί για τον πλειστηριασμό¹³⁴. Το αυτό ισχύει και για τις παρεπόμενες απαιτήσεις τους από τόκους· η προνομιακή μεταχείριση των απαιτήσεων των δικηγόρων από τόκους συναρτάται, δηλαδή, με το χρονικό περιορισμό της γέννησής τους εντός της προαναφερθείσας διετίας¹³⁵, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις εργατικές απαιτήσεις.

Επιπλέον, και όσον αφορά τις απαιτήσεις των δικηγόρων για αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης έμμισθης εντολής, αυτές επίσης τοποθετούνται στο ίδιο εδάφιο με τις απαιτήσεις για αποζημίωση λόγω καταγγελίας της σχέσης εργασίας· στο άρθρο 975 αρ. 3 εδ. β' ΚΠολΔ, δηλαδή, ορίζεται ότι *«οι αποζημιώσεις λόγω καταγγελίας της σχέσης εργασίας, καθώς και οι απαιτήσεις των δικηγόρων για αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης έμμισθης εντολής κατατάσσονται στην τάξη αυτή ανεξάρτητα από το χρόνο που προέκυψαν»*. Προνομιακά κατατάσσονται, λοιπόν, και οι απαιτήσεις των δικηγόρων για αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης έμμισθης εντολής και, μάλιστα, χωρίς κανένα χρονικό περιορισμό.

3. Απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας

Η απόσπαση των απαιτήσεων του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας και η τοποθέτησή τους σε διαφορετική τάξη σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες απαιτήσεις του δημοσίου είχε συντελεστεί ήδη από την εισαγωγή του ν. 4141/2013, ο οποίος προσέθεσε τις εν λόγω απαιτήσεις στη δεύτερη τάξη γενικών προνομίων και, μάλιστα, όρισε ότι θα ικανοποιούνται υπερπρονομιακά, πριν από τη διαίρεση, δηλαδή, του πλειστηριάσματος σε ποσοστά¹³⁶.

Ο ν. 4335/2015 διατήρησε το διαχωρισμό αυτό των απαιτήσεων του δημοσίου, μεταφέροντας τις απαιτήσεις από φόρο προστιθέμενης αξίας στην τρίτη τάξη γενικών προνομίων, καταργώντας, βέβαια, την υπερπρονομιακή τους ικανοποίηση. Έτσι, στην τρίτη τάξη κατατάσσονται πλέον οι απαιτήσεις του δημοσίου από φόρο προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενους και επιρριπτόμενους φόρους με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές, χωρίς να τίθεται συγκεκριμένος χρονικός περιορισμός¹³⁷.

Ως γνωστόν, οι υπόλοιπες απαιτήσεις του δημοσίου τοποθετούνται στην πέμπτη τάξη των γενικών προνομίων· έχουν διασπαστεί, δηλαδή, και υπάγονται σε δύο διαφορετικές τάξεις. Εξ αυτού του λόγου θα πρέπει, κατά τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης, να προηγείται ο νομικός

2002 πρώτου πλειστηριασμού και ανέρχεται στο ποσό των 83.746, 84 ευρώ, καθώς και αυτό της αμοιβής του για την κατάθεση προτάσεων κατά τη συζήτηση της άνω αγωγής στις 30-12-2003 και ανέρχεται στο ποσό των 43.873,42 ευρώ, αφού, και μεν η κατάθεση των προτάσεων έγινε μετά την ημερομηνία του ορισθέντος πρώτου πλειστηριασμού, πρόκειται όμως για ενέργεια που συνεχεται με την ίδια αγωγή. Επομένως είναι αβάσιμος και απορριπτέος ο πρώτος λόγος της αίτησης αναίρεσης, με τον οποίο υποστηρίζονται τα αντίθετα και αποδίδονται στην προσβαλλόμενη απόφαση πλημμέλειες από το άρθρ. 559 αριθ. 1 ΚΠολΔ».

¹³⁴ ΑΠ 351/2016, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

¹³⁵ *Μαργαρίτης Μιχαήλ/Μαργαρίτη Άντα*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Θεωρία – Νομολογία, τόμος II, 2η έκδοση, 2018, σελ. 665.

¹³⁶ Για το ζήτημα αυτό βλ. και ανωτέρω υπό VI.6, σελ. 25 επ.

¹³⁷ Καθώς πρόκειται στην ουσία για απαιτήσεις του δημοσίου βλ. αναλυτικότερα κατωτέρω υπό XI, σελ. 54 επ.

χαρακτηρισμός τους, πριν την υπαγωγή τους στην τρίτη ή την πέμπτη τάξη εκ του άρθρου 975 ΚΠολΔ, χαρακτηρισμός, μάλιστα, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει και αντικείμενο της ανακοπής του άρθρου 979 ΚΠολΔ¹³⁸.

4. Απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης

Κυρίως με βάση το σκεπτικό ότι οι ασφαλιστικές εισφορές αποτελούν προέκταση του μισθού (κοινωνικός μισθός) και πρέπει, εξ αυτού του λόγου, να αντιμετωπίζονται όπως και οι απαιτήσεις από την παροχή εξαρτημένης εργασίας¹³⁹, οι απαιτήσεις των φορέων κοινωνικής ασφάλισης αρμοδιότητας Γενικής Γραμματείας Κοινωνικής Ασφάλισης κατατάσσονται πλέον στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων¹⁴⁰ χωρίς μάλιστα να υφίσταται χρονικός περιορισμός στην προνομιακή μεταχείρισή τους¹⁴¹. Ως έχει ήδη αναφερθεί και ανωτέρω, η τρίτη τάξη γενικών προνομίων -άρα και οι απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης- δεν ικανοποιείται πλέον υπερπρονομιακά.

Έχει, βέβαια, υποστηριχθεί -ευλόγως- και η θέση πως οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης συγκαταλέγονται μεταξύ των νομικών προσώπων δημοσίου δίκαιου που θεραπεύουν ειδικούς σκοπούς, καθώς ως στόχο τους έχουν την εξασφάλιση στους υπαγόμενους πολίτες παροχών κοινωνικής πρόνοιας και ως εκ τούτου θα πρέπει να απολαμβάνουν προνομιακής μεταχείρισης όπως ακριβώς και το δημόσιο¹⁴².

Για την ένταξη της εκάστοτε απαίτησης φορέα κοινωνικής ασφάλισης στο προνόμιο εκ του άρθρου 975 αρ. 3 ΚΠολΔ, κρίσιμη καθίσταται η ημέρα της γέννησης της απαίτησης -όπως ακριβώς συμβαίνει επί όλων των ειδών απαιτήσεων- κι όχι η ημέρα της ταμειακής βεβαίωσης αυτής¹⁴³. Πιο συγκεκριμένα, δυνάμει του σκεπτικού της υπ' αριθμόν 28/2003 απόφασης της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου¹⁴⁴ «ως χρόνος, κατά τον οποίο «προέκυψαν» οι απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, όπως είναι και το ΙΚΑ, νοείται ο χρόνος της κατά τα άνω, ειδικώς προσδιοριζόμενης στο νόμο, γεννήσεώς τους. Όχι δε ο χρόνος της ταμειακής βεβαιώσεως των απαιτήσεων, αφού η πράξη της βεβαιώσεως απλώς προϋποθέτει την (προηγούμενη) γέννηση της απαιτήσεως του ασφαλιστικού οργανισμού και δεν δημιουργεί την απαίτηση. Η ταυτότητα των εννοιών «προέκυψαν» και «γεννήθηκαν» στην άνω παρ. 6 του άρθρου 975 ΚΠολΔ, συνάγεται και από τη χρήση της ίδιας έννοιας «προέκυψαν» και στις λοιπές παραγράφους 1, 2, 3 και 4 του ίδιου άρθρου, όπου, ως εκ της φύσεως των απαιτήσεων, δεν μπορεί να νοηθεί «βεβαίωση» αυτών».

¹³⁸ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 784.

¹³⁹ Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 578.

¹⁴⁰ Για τη νομοθετική εξέλιξη της εν λόγω ρύθμισης βλ. ανωτέρω υπό VI.7, σελ. 27.

¹⁴¹ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 786.

¹⁴² Δρίτσουλας Ιωάννης, Τα προνόμια του Δημοσίου και των ασφαλιστικών ταμείων στην αναγκαστική εκτέλεση, ΧρηΔικ 3/2013, σελ. 435.

¹⁴³ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 786-787.

¹⁴⁴ ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

Επιπλέον, στο προνόμιο των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης περιλαμβάνονται όχι μόνο οι κύριες εισφορές προς αυτούς, αλλά και οι προσαυξήσεις και τα πρόστιμα, όπως και κάθε άλλη απαίτησή τους εφόσον αυτή συναρτάται με την ασφαλιστική σχέση¹⁴⁵.

5. Απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υπόχρεου προς διατροφή

Το γενικό προνόμιο που απολαμβάνουν οι απαιτήσεις αποζημίωσης σε περίπτωση θανάτου του υποχρέου προς διατροφή -δυνάμει του άρθρου 928 εδ. β' ΑΚ¹⁴⁶- συμπεριλήφθηκε στο άρθρο 975 αρ. 3 ΚΠολΔ βάσει του ν. 4055/2012 και διατηρήθηκε σε ισχύ από το ν. 4335/2015. Οι απαιτήσεις αυτές, λοιπόν, κατατάσσονται στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης, χωρίς, δηλαδή, κανένα χρονικό περιορισμό¹⁴⁷. Ως ημέρα του πλειστηριασμού νοείται εδώ η ημέρα της πραγματικής διενέργειας του πλειστηριασμού.

6. Απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω

Όσον αφορά τις απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, αυτές επίσης προστέθηκαν στην τρίτη τάξη των γενικών προνομίων βάσει του ν. 4055/2012 και η ρύθμιση αυτή διατηρήθηκε σε ισχύ από το ν. 4335/2015¹⁴⁸. Υπενθυμίζεται ότι οι απαιτήσεις αποζημίωσης λόγω αναπηρίας ποσοστού ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω κατατάσσονται προνομιακώς στην πρώτη τάξη των γενικών προνομίων, ύστερα από την εισαγωγή του ν. 4174/2013¹⁴⁹. Κι εν προκειμένω δεν τίθεται χρονικός περιορισμός ως προς τον προνομιούχο χαρακτήρα των εν λόγω απαιτήσεων· κατατάσσονται, δηλαδή, στην τρίτη τάξη εφόσον προέκυψαν έως την ημέρα του πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης, χωρίς καμία χρονική οριοθέτηση. Ως ημέρα του πλειστηριασμού νοείται και εδώ η ημέρα της πραγματικής διενέργειας του πλειστηριασμού¹⁵⁰.

Ειδικότερα, η κατηγορία αυτή απαιτήσεων της τρίτης τάξης -αλλά και της πρώτης τάξης αντιστοίχως- αναφέρεται στις απαιτήσεις που προκύπτουν από ευθύνη του οφειλέτη λόγω πρόκλησης σωματικών βλαβών ή ασθενείας, που είχαν ως αποτέλεσμα τη σοβαρή αναπηρία άλλου ή άλλων. Ως αναπηρία θεωρείται κάποια έλλειψη της σωματικής, νοητικής ή ψυχικής ακεραιότητας του προσώπου. Οι απαιτήσεις αυτές μπορεί να θεμελιώνονται σε ευθύνη του οφειλέτη από τις γενικές διατάξεις περί αδικοπραξιών του Αστικού Κώδικα, περίπτωση που θα είναι και η συνηθέστερη, ή από άλλες ειδικές ρυθμίσεις που θεσπίζουν ευθύνη από αδικοπραξίες

¹⁴⁵ Εφαθ 392/2009, ΕλλΔνη 2009, σελ. 1478 επ· Βαθρακοκοίλης Βασίλειος, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), τόμος Ε', άρθρα 904-981, 1997, σελ. 939, Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 787, Μπρίνιας Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεσις, τόμος δεύτερος, β' έκδοσις, 1979, σελ. 1096, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 578, Χαμηλοθώρης Ιωάννης/Κλουκίνας Χαρίλαος/Κλουκίνας Θεμιστοκλής, ό.π., σελ. 243.

¹⁴⁶ Λεοντής Νικόλαος, Ερμηνεία Αστικού Κώδικα και Εισαγωγικού Νόμου ΑΚ, τόμος Ι, 2020, σελ. 2428.

¹⁴⁷ Για την ισχύ της ρύθμισης αυτής στο χρόνο βλ. και ανωτέρω υπό VI.10, σελ. 28.

¹⁴⁸ Αναλυτικότερα για την πορεία της ρύθμισης αυτής στο χρόνο βλ. ανωτέρω υπό VI.11, σελ. 28.

¹⁴⁹ Βλ. και ανωτέρω υπό VI.12, σελ. 29.

¹⁵⁰ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 759.

ή οιονεί αδικοπραξίες -όπως συμβαίνει με την ευθύνη του παραγωγού ελαττωματικών προϊόντων και με την ευθύνη από ιατρική αμέλεια- ή σε αντικειμενική ευθύνη του οφειλέτη ως κατόχου ή ιδιοκτήτη αυτοκινήτου κλπ. Η διάταξη για το παραπάνω προνόμιο έχει επίσης εφαρμογή στις περιπτώσεις που υφίσταται ευθύνη του εργοδότη ή των προστηθέντων του για αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας του παθόντος σε εργατικό ατύχημα, οι οποίες είναι σπάνιες -διότι επί εργατικού ατυχήματος αποζημίωση για την περιουσιακή ζημία οφείλεται μόνον όταν το ατύχημα μπορεί να αποδοθεί σε δόλο του εργοδότη ή των προστηθέντων του ή όταν επήλθε σε εργασία στην οποία δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις νόμων, διαταγμάτων ή κανονισμών για τους όρους ασφάλειας των εργαζομένων και εξαιτίας της μη τήρησης των διατάξεων αυτών, και όχι όταν το ατύχημα οφείλεται στη μη τήρηση των όρων που επιβάλλονται από την κοινή αντίληψη, την υποχρέωση πρόνοιας και την απαιτούμενη στις συναλλαγές επιμέλεια- οπότε συνήθως μπορεί να αξιωθεί μόνο χρηματική ικανοποίηση κατά τις γενικές διατάξεις περί αδικοπραξιών. Η τελευταία αυτή απαίτηση, που είναι και η συνηθέστερα γεννώμενη από εργατικά ατυχήματα, εξαιρείται μεν ρητώς από το προνόμιο της πρώτης τάξης, εμπίπτει όμως, ακόμη κι αν η αναπηρία ανέρχεται σε ποσοστό 80% και άνω, στο εν λόγω προνόμιο της τρίτης τάξης, αφού εκεί δεν αποκλείονται οι απαιτήσεις χρηματικής ικανοποίησης για ηθική βλάβη¹⁵¹.

Αναλυτικότερα, το προνόμιο της πρώτης τάξης δεν καλύπτει τις απαιτήσεις χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, προδήλως διότι θεωρήθηκε ότι αυτές, στις περιπτώσεις πρόκλησης τόσο μεγάλης αναπηρίας, θα είναι ιδιαίτερα υψηλές, ενώ δεν καλύπτουν και άμεσες επείγουσες ανάγκες επιβίωσης του δανειστή. Η ένταξη δε και αυτής της απαίτησης στην πρώτη τάξη θα είχε ως συνέπεια να μην ικανοποιούνται δανειστές των επόμενων τάξεων, πράγμα που εκφεύγει των σκοπών του νομοθέτη για την, κατά το δυνατόν, σύμμετρη ικανοποίηση αυτών. Οι απαιτήσεις χρηματικής ικανοποίησης για την ηθική βλάβη λόγω ποσοστού αναπηρίας 80% και άνω, που ασφαλώς πληρούν και τις ελάχιστονες προϋποθέσεις του αντίστοιχου προνομίου της τρίτης τάξης, θα κατατάσσονται -όπως προεκτέθηκε και για τις απαιτήσεις χρηματικής ικανοποίησης από εργατικό ατύχημα- προνομιακώς και συμμέτρως με τις απαιτήσεις των υπόλοιπων γενικώς προνομιούχων δανειστών τρίτης τάξης¹⁵².

Επιπλέον, για να απολαύει η αξίωση αποζημίωσης του εν λόγω προνομίου πρέπει αυτή να συνδέεται αιτιωδώς με την αδικοπρακτική ή οιονεί αδικοπρακτική συμπεριφορά για την οποία ευθύνεται ο καθ' ου η εκτέλεση, αλλά και με την πρόκληση της σωματικής βλάβης ή ασθένειας που είχαν ως συνέπεια την αναπηρία. Επομένως, δεν κατατάσσονται προνομιακά άλλες απαιτήσεις αποζημίωσης του παθόντος, η δημιουργία των οποίων οφείλεται στο ίδιο βιοτικό συμβάν, όπως π.χ. επί τροχαίου αυτοκινητικού ατυχήματος, οι αξιώσεις αποζημίωσης για την ολική καταστροφή ή τις υλικές ζημίες του οχήματος του παθόντος ή για την καταστροφή του ρουχισμού του¹⁵³.

Εν συνεχεία, σχετικά με τις εν λόγω απαιτήσεις αποζημίωσης, τίθεται επιπλέον το εξής ζήτημα. Η ακριβής διάκριση μεταξύ των ποσοστών αναπηρίας 67% -που κατατάσσεται στην τρίτη τάξη- και 80% -που κατατάσσεται στην πρώτη τάξη- δύσκολα διαγιγνώσκεται, έχει, παρόλα αυτά,

¹⁵¹ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 754-755.

¹⁵² Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 758-759.

¹⁵³ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 758.

ιδιαίτερη σημασία στην πράξη λόγω των αρκετών κατηγοριών απαιτήσεων που παρεμβάλλονται μεταξύ αυτών των δύο, γεγονός που μπορεί να προκαλέσει δυσχέρειες στην ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου αυτού¹⁵⁴. Περαιτέρω, τα δικαστήρια, με τις αποφάσεις τους που επιδικάζουν αποζημίωση για τέτοιες βλάβες, οι οποίες, κατά κανόνα, θα αποτελούν και τον εκτελεστό τίτλο, δεν διαγιγνώσκουν ποσοστό αναπηρίας, ζήτημα που αποτελεί έργο υγειονομικών επιτροπών. Στις αποφάσεις, βεβαίως, αναφέρεται συχνότατα ότι ο παθών κρίθηκε ανάπηρος κατά συγκεκριμένο ποσοστό από τις παραπάνω επιτροπές, οι γνωματεύσεις των οποίων συνεκτιμώνται ως αποδεικτικά στοιχεία. Η σχετική αναφορά πρέπει να θεωρηθεί ότι αρκεί για να καλύψει την τασσόμενη προϋπόθεση, εφόσον το ποσοστό ανέρχεται στο παραπάνω ύψος. Στις σπάνιες περιπτώσεις που δεν θα περιλαμβάνεται τέτοια αναφορά στην απόφαση, το ποσοστό αναπηρίας θα πρέπει να αποδεικνύεται με τη γνωμάτευση της αρμόδιας υγειονομικής επιτροπής. Ένα άλλο συναφές πρόβλημα προκύπτει διότι οι επιτροπές αυτές κρίνουν κατά κανόνα ανάπηρο με συγκεκριμένο ποσοστό τον παθόντα για ορισμένο, περιορισμένο καταρχήν, χρονικό διάστημα. Εάν η δικαστική απόφαση επιδικάζει αποζημίωση και για μελλοντικές ζημιές μακρότερου χρόνου, θεωρώντας αποδεδειγμένο ότι η αναπηρία θα συνεχίζει να υφίσταται στον ίδιο βαθμό για όλο το καθοριζόμενο χρονικό διάστημα, οι ανωτέρω απαιτήσεις αποζημίωσης θα πρέπει να καταταγούν προνομιακώς στην πρώτη ή τρίτη τάξη για το σύνολο των επιδικαζομένων. Εάν όμως αυτές βαίνουν μειούμενες, διότι το δικαστήριο δέχεται ως αναμενόμενη, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, τη μερική αποκατάσταση της υγείας και της αντίστοιχης με αυτήν εργασιακής δύναμης του παθόντος, οι μελλοντικές απαιτήσεις ενδεχομένως δεν θα πληρούν την προϋπόθεση της αναπηρίας 80% ή 67% και άνω. Σ' αυτές τις περιπτώσεις θα αποτελεί ζήτημα ερμηνείας της απόφασης το ύψος αυτού του ποσοστού, που δεν θα καθορίζεται συγκεκριμένα στην απόφαση, ενώ ενδεχομένως να είναι αναγκαία η προσκομιδή και νέας απόφασης υγειονομικής επιτροπής για το μεταγενέστερο ύψος της αναπηρίας¹⁵⁵.

Επόμενο -και τελευταίο- ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα που προκύπτει από την ασαφή γενικόλογη διατύπωση της υπό κρίση διάταξης είναι ο φορέας του δικαιώματος της προνομιακής κατάταξης, δηλαδή το νομιμοποιούμενο ενεργητικώς στην κατάταξη αυτή πρόσωπο. Η ρύθμιση αναφέρεται σε αποζημιώσεις «δανειστών» γενικώς. Εξ αυτού ορθότερο θα πρέπει να θεωρηθεί το ότι με το συγκεκριμένο προνόμιο δεν εξοπλίζονται μόνον οι απαιτήσεις των παθόντων και των τρίτων οι οποίοι έχουν κατά νόμο δικαίωμα, αλλά και οι απαιτήσεις των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης που εκχωρούνται σε αυτούς εκ του νόμου, οι οποίοι επίσης προσφέρουν αναγκαίες παροχές στον παθόντα σε σύντομο χρονικό διάστημα και χωρίς να απαιτείται η έκδοση δικαστικής απόφασης ως προς την υπαιτιότητα του οφειλέτη. Αντιστοίχως, οι ίδιοι οι παθόντες δανειστές δεν δικαιούνται να καταταγούν προνομιακώς για απαιτήσεις που καλύφθηκαν με παροχές των παραπάνω ασφαλιστικών οργανισμών και των οποίων δεν είναι οι ίδιοι πλέον, βάσει του νόμου, δικαιούχοι¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 767-768, 788.

¹⁵⁵ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 755-756.

¹⁵⁶ Αναλυτικότερα για το ζήτημα της ενεργητικής νομιμοποίησης βλ. Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 756-758.

X. Η διάταξη του άρθρου 975 αρ. 4 ΚΠολΔ

Στην τέταρτη τάξη του άρθρου 975 ΚΠολΔ περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από πώληση αγροτικών προϊόντων, αν προέκυψαν κατά τον τελευταίο χρόνο πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή κήρυξης της πτώχευσης. Η ισχύουσα αυτή μορφή του άρθρου διαφοροποιείται σε σχέση με την προϋσχύουσα, όπως αυτή εισήχθη με το ν. 2298/1995, κυρίως στη χρονική διάρκεια του προνομίου. Υπό το προϋσχόν καθεστώς, δηλαδή, οι εν λόγω απαιτήσεις εξοπλίζονταν με προνόμιο αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους είκοσι τέσσερεις (24) μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού ή της κήρυξης της πτώχευσης. Οι είκοσι τέσσερεις (24) αυτοί μήνες έχουν περιοριστεί πλέον σε ένα έτος, ενώ ο τότε χρονικός προσδιορισμός της ημέρας του πλειστηριασμού έχει διευκρινιστεί πως αναφέρεται στην ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού.

Πριν από τη θέση σε ισχύ του ν. 4335/2015, η φράση «*πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού*» στη διατύπωση της εν λόγω διάταξης είχε δημιουργήσει αμφισβήτηση γύρω από την ερμηνεία της, καθώς υποστηριζόταν τόσο η θέση περί λήψης υπόψη της ημέρας ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού, όσο και της ημέρας της πραγματικής εν τέλει διενέργειάς του. Με την υπ' αριθμόν 930/2014 απόφαση του Α1 Πολιτικού Τμήματος του Αρείου Πάγου, λοιπόν, κρίθηκε ότι ανακύπτει ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος ως προς το εάν η αναφερομένη στη διάταξη του άρθρου 975 αρ. 4 ΚΠολΔ ημέρα πλειστηριασμού, για τον αναδρομικό προσδιορισμό του διαστήματος στο οποίο εμπίπτουν, κάθε φορά, οι καλυπτόμενες από το προνόμιο της διατάξεως αυτής απαιτήσεις, είναι η αρχικά ορισθείσα ή εκείνη κατά την οποία αυτός τελικά διενεργήθηκε. Η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με την υπ' αριθμόν 12/2015 απόφασή της¹⁵⁷ αποφάνθηκε εν τέλει πως «*κατά την έννοια του άρθρου 975 αρ. 4 ΚΠολΔ, που προστέθηκε με το άρθρο 4 παρ. 17 του ν. 2298/1995, στην τέταρτη τάξη των γενικών προνομίων, κατατάσσονται κατά τη διαδικασία διανομής του πλειστηριάσματος, οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από την πώληση αγροτικών προϊόντων, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους είκοσι τέσσερεις (24) μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού ή της κήρυξης της πτώχευσης, δηλαδή αρκεί να γεννήθηκαν μέσα στο χρονικό αυτό διάστημα, έστω και αν κατέστησαν αργότερα ληξιπρόθεσμες και απαιτητές, όπως συμβαίνει όταν το τίμημα πιστώθηκε, ενώ αντίθετα δεν καλύπτονται απαιτήσεις που βεβαιώθηκαν δικαστικά μέσα στο ως άνω διάστημα, έχοντας όμως γεννηθεί σε προηγούμενο χρόνο. Η ημέρα έτσι του πλειστηριασμού ορίζεται τόσο με την παραπάνω διάταξη όσο και με τις περισσότερες από τις λοιπές διατάξεις του άρθρου 975 ΚΠολΔ ως το σταθερό χρονικό σημείο για τον αναδρομικό προσδιορισμό του διαστήματος στο οποίο εμπίπτουν κάθε φορά οι καλυπτόμενες από το αντίστοιχο προνόμιο απαιτήσεις. Ωστόσο στον νόμο δεν διευκρινίζεται αν για τον αναδρομικό αυτό προσδιορισμό, αποτελεί βάση η ημέρα του πλειστηριασμού που αρχικά ορίστηκε ή η ημέρα που ο πλειστηριασμός πράγματι διενεργήθηκε, αφού είναι ενδεχόμενο ο πλειστηριασμός να ματαιωθεί ή να αναβληθεί κατά την αρχική ημέρα διεξαγωγής του. Με αφετηρία τον κεντρικό σκοπό του νόμου που είναι να ικανοποιούνται*

¹⁵⁷ ΕφΑΔΠολΔ 10/2015, σελ. 927 επ.

προνομιακά απαιτήσεις αυξημένης κοινωνικής σημασίας και από αυτές οι χρονικά εγγύτερες προς τον πλειστηριασμό, ως ημέρα του πλειστηριασμού, για τον αναδρομικό προσδιορισμό του κρίσιμου χρονικού διαστήματος, νοείται η ημέρα που αυτός τελικώς διενεργήθηκε και όχι η ημέρα που αρχικά ορίστηκε για την διεξαγωγή του, εκτός εάν ρητά ορίζεται η ημέρα αυτή»¹⁵⁸.

Βέβαια, ύστερα από την εισαγωγή του ν. 4335/2015, η ως άνω ερμηνεία της διάταξης δεν μπορεί να βρει εφαρμογή σήμερα, διότι στο νέο άρθρο 975 αρ. 4 ΚΠολΔ περιλαμβάνεται ρητή ρύθμιση της έως πρότινος ασάφειας, με αποτέλεσμα κρίσιμη πλέον χρονικά να θεωρείται η ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού, ρύθμιση η οποία είναι εμφανώς αντίθετη, δηλαδή, με τα διαλαμβανόμενα στην ανωτέρω ολομελειακή δικαστική απόφαση.

Ως προς τις αγροτικές απαιτήσεις καθ' εαυτές, κρίσιμος κρίνεται ο χρόνος γέννησής τους κι όχι ο χρόνος κατά τον οποίο αυτές καθίστανται ληξιπρόθεσμες κι απαιτητές. Αρκεί, δηλαδή, να γεννήθηκαν μέσα στο χρονικό διάστημα που θέτει η υπό κρίση διάταξη -εν προκειμένω του ενός έτους πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού- έστω κι αν κατέστησαν αργότερα ληξιπρόθεσμες και απαιτητές, όπως συμβαίνει, όταν το τίμημα πιστώθηκε. Αντιθέτως, δεν καλύπτονται απαιτήσεις που βεβαιώθηκαν δικαστικά μέσα στο ανωτέρω χρονικό διάστημα, έχοντας γεννηθεί σε προγενέστερο αυτού χρόνο, καθόσον η χρήση της έννοιας «προέκυψαν» ταυτίζεται με εκείνη της έννοιας «γεννήθηκαν»¹⁵⁹.

Στην προνομιακή μεταχείριση της εν λόγω τάξης υπάγονται αποκλειστικά απαιτήσεις που προέρχονται από την πώληση αγροτικών προϊόντων και στην κατηγορία αυτή έχει κριθεί πως για την ταυτότητα του νομικού λόγου υπάγονται και οι απαιτήσεις των κτηνοτρόφων¹⁶⁰. Ειδικότερα, σύμφωνα με την υπ' αριθμόν 449/2006 απόφαση του Αρείου Πάγου¹⁶¹ έχει κριθεί, υπό το προϋσχόν βέβαια καθεστώς, το οποίο όμως εν προκειμένω δεν χάνει την αξία του μέχρι και σήμερα, ότι «σύμφωνα με το άρθρο 975 αρ. 4 ΚΠολΔ, στην τέταρτη σειρά των αναφερόμενων σ' αυτό γενικών προνομίων κατατάσσονται οι απαιτήσεις αγροτών ή αγροτικών συνεταιρισμών από πώληση αγροτικών προϊόντων, αν προέκυψαν κατά τους τελευταίους είκοσι τέσσερες (24) μήνες πριν από την ημέρα του πλειστηριασμού. Περαιτέρω, κατά τη διάταξη του άρθρου 1 του ΝΔ 3424/1955, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 8 του ν. 1409/1983, «αγοραστής γεωργικών προϊόντων, όπως αυτά καθορίζονται στην παρ. 1 του άρθρου 22 του ν. 992/1979, που καθίσταται υπερήμερος για την καταβολή του τιμήματος στους πωλητές παραγωγούς ή συνεταιρισμούς, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον 3 μηνών και χρηματική ποινή μέχρι 500.000 δρχ.». Κατά δε τη διάταξη του άρθρου 22 του άνω νόμου 992/1979 «γεωργικά προϊόντα νοούνται τα προϊόντα εδάφους, της κτηνοτροφίας, της αλιείας, της δασοπονίας, της θηραματοπονίας και παντός είδους εκτροφών, ως και τα προερχόμενα εκ του πρώτου σταδίου επεξεργασίας ή μεταποίησης αυτών». Από το συνδυασμό των παραπάνω διατάξεων συνάγεται, ότι στην έννοια του όρου «απαιτήσεις

¹⁵⁸ Έτσι και ΑΠ 1250/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 1960/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ. Η υιοθετηθείσα από την ΟΛΑΠ θέση ήταν αντιδιαμετρικά αντίθετη στην έως τότε κρατούσα άποψη (ΑΠ 1340/2004), την οποία είχε υποστηρίξει διεξοδικά και ο Κατηφόρης Νικόλαος, Η έννοια του «χρόνου πλειστηριασμού» στη διάταξη του άρθρου 975 αρ. 4 ΚΠολΔ (γνωμ.), ΕΠολΔ 2015, σελ. 304 επ.

¹⁵⁹ ΑΠ 1674/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 580.

¹⁶⁰ Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 580.

¹⁶¹ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

αγροτών» πρέπει να υπαχθούν και οι απαιτήσεις των κτηνοτρόφων, οι οποίες προέρχονται από πωλήσεις προϊόντων των εκτρεφόμενων απ' αυτούς ζώων. Σ' αυτό συνηγορούν οι παρατεθείσες διατάξεις, οι οποίες περιλαμβάνουν στα γεωργικά προϊόντα και εκείνα της κτηνοτροφίας και προβλέπουν την αυτή ποινική μεταχείριση για τους υπερήμερους αγοραστές τόσο των αγροτικών, όσο και των κτηνοτροφικών προϊόντων. Εις επίρρωση αυτών πρέπει να λεχθεί, ότι βασικός λόγος της ρύθμισης της ΚΠολΔ 975 αρ. 4 είναι η παροχή αυξημένης προστασίας στο στάδιο της αναγκαστικής εκτελέσεως στην ασθενή οικονομικά κοινωνική τάξη των αγροτών, οι οποίοι μοχθούν στην ύπαιθρο με προσωπική εργασία υπό καιρικές συνθήκες αντίξοες και απρόβλεπτες και είναι ευάλωτοι στους ασυνεπείς αγοραστές-εμπόρους των προϊόντων τους. Η ίδια όμως δικαιολογητική αιτία επιβάλλει την επέκταση της άνω ρύθμισης και στις απαιτήσεις των κτηνοτρόφων από την πώληση κτηνοτροφικών προϊόντων των εκτρεφόμενων απ' αυτούς ζώων, αφού και αυτοί εργάζονται στην ύπαιθρο υπό δυσμενείς καιρικές συνθήκες και είναι επίσης ευάλωτοι στους ασυνεπείς αγοραστές των προϊόντων των εκτρεφόμενων απ' αυτούς ζώων, όπως είναι το γάλα. Υπάρχει, επομένως, ακούσιο κενό στην ΚΠολΔ 975 αρ. 4 και επιβάλλεται η διασταλτική ερμηνεία τούτου, ώστε να τύχει εφαρμογής και στις απαιτήσεις κτηνοτρόφων από πώληση κτηνοτροφικών προϊόντων».

Πέραν της προαναφερθείσας ένταξης στην εν λόγω τάξη και των απαιτήσεων των κτηνοτρόφων, έχει επιπλέον κριθεί, δυνάμει της υπ' αριθμόν 195/2003 απόφασης του Αρείου Πάγου¹⁶² πως στην τέταρτη τάξη υπάγονται, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, και οι απαιτήσεις των υπερκείμενων των αγροτικών συνεταιρισμών ενώσεων.

¹⁶² ΕλλΔνη 2004, σελ. 436 επ.

XI. Η διάταξη του άρθρου 975 αρ. 5 ΚΠολΔ

Η πέμπτη τάξη του άρθρου 975 ΚΠολΔ, στην ισχύουσα μορφή του, περιλαμβάνει τις απαιτήσεις του δημοσίου και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης από κάθε αιτία, με τις προσαυξήσεις κάθε φύσης και τους τόκους που επιβαρύνουν τις απαιτήσεις αυτές. Ως αναφέρθηκε και ανωτέρω¹⁶³ η ρύθμιση αυτή εισήχθη με το ν. 4335/2015 προς το σκοπό της ευθυγράμμισης της διάταξης του ΚΠολΔ με εκείνη του ΚΕΔΕ. Βέβαια, γίνεται δεκτό ότι η διάταξη του άρθρου 61 ΚΕΔΕ δεν είχε υποκαταστήσει σιωπηρά τη διάταξη του άρθρου 975 αρ. 5 ΚΠολΔ, καθώς δεν μεταβλήθηκε εξ αυτού η σειρά κατάταξης του δημοσίου, παρά μόνο διευρύνθηκαν οι απαιτήσεις που ικανοποιούνται προνομιακά¹⁶⁴. πλέον οι δύο υπό κρίση διατάξεις δεν διαφοροποιούνται.

Εισαγωγικά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η πολυπλοκότητα και το εύρος των λειτουργιών του δημοσίου είναι οι κυρίως παράγοντες που ώθησαν το νομοθέτη στη θέσπιση ειδικών νομοθετικών ρυθμίσεων που του επιφυλάσσουν υπερέχουσα δικονομική θέση έναντι των υπολοίπων προσώπων που προσφεύγουν στα Δικαστήρια για την ενάσκηση των δικαιωμάτων τους. Το πλέγμα των ρυθμίσεων αυτών είναι γνωστό ως «προνόμια». Τα προνόμια αποτελούν διαχρονικές δικαιοπολιτικές επιλογές για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος. Ενδεικτικά, γενικούς λόγους θέσπισης των εν λόγω προνομίων του δημοσίου αποτελούν η φερεγγυότητα του δημοσίου για την εξυπηρέτηση των υποχρεώσεών του, η χρηστή ταμειακή διαχείριση των διαθέσιμων κεφαλαίων του, η ταχεία είσπραξη και εκκαθάριση των απαιτήσεών του και η ευχερέστερη και ταχύτερη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης¹⁶⁵. Πρέπει, βέβαια, να σημειωθεί πως η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος μέσω της θέσπισης προνομίων υπέρ του δημοσίου είναι επιτακτικό να σέβεται στο έπακρο τη συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας προς το σκοπό της διαφύλαξης των δικαιωμάτων των υπολοίπων κοινωνιών του δικαίου.

Ειδικότερα τώρα, ως απαιτήσεις του δημοσίου νοούνται εκείνες που είτε έχουν βεβαιωθεί ταμειακά και έχει συσταθεί ο νόμιμος τίτλος του άρθρου 2 παρ. 2 ΚΕΔΕ έως την ημέρα του πλειστηριασμού, είτε αυτές για τις οποίες το δημόσιο προέβη σε αναγγελία βάσει του άρθρου 55 ΚΕΔΕ. Με τον ίδιο τρόπο αντιμετωπίζονται και οι αντίστοιχες προσαυξήσεις και τόκοι, καθώς από πλευράς προνομίου ακολουθούν τη φύση της κύριας οφειλής¹⁶⁶.

¹⁶³ Για τη νομοθετική πορεία της ρύθμισης βλ. ανωτέρω υπό VI.6, σελ. 25 επ.

¹⁶⁴ Βαθρακοκύλης Βασίλειος, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), 1997, σελ. 937, Βεζυρτζή Αναστασία, Η αρχή της ισότητας των όπλων και τα διαδικαστικά προνόμια του Δημοσίου στην πολιτική δίκη, 2017, σελ. 193, Γέροντας Απόστολος/Ψάλτης Αθανάσιος, Ερμηνεία ΚΕΔΕ (ΝΔ 356/1974), 3η έκδοση, 2016, σελ. 649, Κατηφόρης Νικόλαος, Οι προνομιούχες απαιτήσεις κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2003, 128, Κατσαμπάνης Ιωάννης, Προβλήματα γενικών προνομίων, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Αναγκαστική εκτέλεση και εμπράγματη ασφάλεια, 26ο Πανελλήνιο Συνέδριο στην Κοζάνη, 2003, σελ. 141, Χαμηλοθώρης Ιωάννης/Κλουκίνας Χαρίλαος/Κλουκίνας Θεμιστοκλής, ό.π., σελ. 239.

¹⁶⁵ Δρίτσουλας Ιωάννης, Τα προνόμια του Δημοσίου και των ασφαλιστικών ταμείων στην αναγκαστική εκτέλεση, ΧρηΔικ 3/2013, σελ. 435.

¹⁶⁶ Γέροντας Απόστολος/Ψάλτης Αθανάσιος, Ερμηνεία ΚΕΔΕ, ό.π., σελ. 655.

Στο προνόμιο αυτό, αν και δεν διευκρινίζεται ρητά από τη διάταξη του ΚΠολΔ, εμπίπτουν μόνο οι ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις¹⁶⁷ του δημοσίου, όπως προκύπτει από το άρθρο 61 ΚΕΔΕ. Στην πέμπτη τάξη, δηλαδή, κατατάσσονται, ως εξοπλισμένες με γενικό προνόμιο, όλες οι ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του δημοσίου από οποιαδήποτε αιτία, μαζί με τις κάθε είδους προσαυξήσεις και τόκους, ανεξαρτήτως του χρόνου κατά τον οποίο γεννήθηκαν ή βεβαιώθηκαν στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. και του χρόνου του πλειστηριασμού ή της κατασχέσεως¹⁶⁸. Οι μη ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις, από την άλλη, δεν διαθέτουν γενικό προνόμιο, αλλά κατατάσσονται συμμέτρως με τις απαιτήσεις των εγγχειρόγραφων δανειστών¹⁶⁹.

Το προνομιακό αυτό καθεστώς που απολαμβάνουν οι ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του δημοσίου εφαρμόζεται εξίσου και για τις απαιτήσεις των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης¹⁷⁰.

Αξία μνείας κρίνεται και η υπ' αριθμόν 1/2000 απόφαση του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (ΑΕΔ)¹⁷¹ βάσει της οποίας κρίθηκε ότι από τις διατάξεις του άρθρου 61 ΚΕΔΕ προκύπτει ότι το γενικό προνόμιο που έχει το δημόσιο σε περίπτωση αναγκαστικής εκτέλεσης επί ακινήτου ή κινητού κατά του οφειλέτη του για κάθε απαίτησή του από οποιαδήποτε αιτία, εφόσον έχει καταστεί ληξιπρόθεσμη κατά την έννοια του άρθρου 5 ΚΕΔΕ (ταμειακή βεβαίωση και πάροδος των προθεσμιών που προβλέπονται στο άρθρο αυτό) μέχρι την ημέρα του πλειστηριασμού, ισχύει και στην περίπτωση κήρυξης σε κατάσταση πτώχευσης του οφειλέτη του δημοσίου. Στην περίπτωση αυτή, καθίστανται προνομιακές οι απαιτήσεις του δημοσίου κατά του πτωχεύσαντος οφειλέτη του, οι οποίες γεννήθηκαν ή ανάγονται σε χρόνο πριν από την πτώχευση, δηλαδή πριν από την έκδοση της σχετικής απόφασης και ανεξάρτητα από το χρόνο βεβαίωσής τους¹⁷². Αυτό, βέβαια, προκύπτει πλέον ρητά από το γράμμα του νόμου.

Περαιτέρω, σχετικά με τη χρονική οριοθέτηση των εν λόγω απαιτήσεων του δημοσίου, δεν τίθεται πλέον χρονικός περιορισμός -ενός ή δύο ετών όπως παλιότερα- ως προς την προνομιούχο φύση τους· η έκταση, δηλαδή, του προνομίου είναι χρονικά απεριόριστη¹⁷³. Και όσον αφορά το χρονικό σημείο έως το οποίο μπορούν να έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμες οι απαιτήσεις του δημοσίου, ώστε να εξοπλιστούν με γενικό προνόμιο, αυτό προκύπτει επίσης από το άρθρο 61 ΚΕΔΕ, το οποίο ορίζει ότι ως ημέρα του πλειστηριασμού νοείται η ημέρα κατά την οποία αυτός

¹⁶⁷ Ληξιπρόθεσμες καθίστανται οι απαιτήσεις του Δημοσίου, όταν έχουν βεβαιωθεί ταμειακά και παρήλθαν οι προθεσμίες του άρθρου 5 ΚΕΔΕ.

¹⁶⁸ ΑΠ 1050/2015, ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ. Βεζυρτζή Αναστασία, Η αρχή της ισότητας των όπλων και τα διαδικαστικά προνόμια του Δημοσίου στην πολιτική δίκη, 2017, σελ. 193, Μπρίνιαν Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεσις, τόμος δεύτερος, Μέσα εκτελέσεως, Κατάσχεσις – Πλειστηριασμός, Διαδικασία κατατάξεως (Άρθρα 941-981), Β' έκδοσις, 1979, σελ. 1095, Τέντες Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδοση, 2019, σελ. 384.

¹⁶⁹ Απαλαγάκη Χαρίκλεια, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, 6η έκδοση, 2019, σελ. 3120, Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 790, Γέροντας Απόστολος/Ψάλτης Αθανάσιος, Ερμηνεία ΚΕΔΕ, ό.π., σελ. 656, Δρίτσουλας Ιωάννης, ό.π., ΧρηΔικ 3/2013, σελ. 440, Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 582, Χαμηλοθώρης Ιωάννης/Κλουκίνας Χαρίλαος/Κλουκίνας Θεμιστοκλής, ό.π., σελ. 240.

¹⁷⁰ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 797.

¹⁷¹ ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

¹⁷² Γέροντας Απόστολος/Ψάλτης Αθανάσιος, Ερμηνεία ΚΕΔΕ, ό.π., σελ. 660-661.

¹⁷³ Νίκας Νικόλαος, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 582.

διενεργήθηκε, ανεξάρτητα από την ημέρα του πλειστηριασμού που ορίστηκε αρχικά, ρύθμιση προφανώς ευνοϊκή για το δημόσιο.

Επιπλέον, κρίσιμο είναι να σημειωθεί πως η κατάταξη των απαιτήσεων του δημοσίου είναι πάντοτε οριστική¹⁷⁴ ακόμη και εάν υπάρχει εκκρεμοδικία σχετικά με την απαίτηση. Οι αναγγελλθείσες απαιτήσεις του Δημοσίου, εφόσον δεν έχουν ακυρωθεί με δικαστική απόφαση, είναι πάντοτε εκκαθαρισμένες και εισπράξιμες¹⁷⁵.

Η προνομιακή αυτή μεταχείριση του δημοσίου αποτελεί μια πρόσθετη δικονομική εγγύηση για τον υπερκερασμό των δυσχερειών της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης και τη διασφάλιση της επίτευξης ποικιλοτρόπως του δημοσίου συμφέροντος σε κάθε έκφασή του. Η ταυτόχρονη, όμως, ανάγκη της διασφάλισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων για δίκαιη δίκη, ισότιμη πρόσβαση στη δικαστική προστασία και ισότητα των όπλων, αναπόφευκτα υποχρεώνει το νομοθέτη να λαμβάνει κάθε αναγκαίο μέτρο προς το σκοπό της επίτευξης του σεβασμού των εν λόγω συνταγματικώς προστατευόμενων δικαιωμάτων¹⁷⁶.

¹⁷⁴ Οριστική κατάταξη λαμβάνει χώρα στην περίπτωση που η απαίτηση του δανειστή αποδεικνύεται πλήρως από τα στοιχεία που προσκομίζονται στον υπάλληλο του πλειστηριασμού, ενώ, αντιθέτως, τυχαία κατάταξη διενεργείται όταν η απαίτηση του δανειστή τελεί υπό αίρεση ή θεωρηθεί αμφίβολη, δηλαδή όχι πλήρως αποδεδειγμένη. *Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 753.

¹⁷⁵ *Λαζαρέτου Θεοδώρα/Αντωναρόπουλος Νικόλαος*, Βεβαίωση και Είσπραξη των Φορολογικών Εσόδων, Η διαδικασία κατά ΚΕΔΕ, ΚΦΔ, ΑΚ & ΚΠολΔ, Θεωρία – Νομολογία – Διαγράμματα, 2018, σελ. 81.

¹⁷⁶ *Δρίτσουλας Ιωάννης*, ό.π., ΧρηΔικ 3/2013, σελ. 444.

XII. Ζητήματα συρροής προνομίων

Σε περίπτωση αναγγελίας περισσότερων -γενικώς ή ειδικώς- προνομιούχων ή μη δανειστών προκειμένου να ικανοποιηθούν από το πλειστηρίασμα, η παράθεση των γενικών και των ειδικών προνομίων από τα άρθρα 975 και 976 ΚΠολΔ δεν είναι αρκετή. Απαραίτητο είναι να ρυθμιστεί ποια προνόμια θα ικανοποιηθούν πρώτα, με ποια σειρά θα ικανοποιηθούν και σε ποιο βαθμό. Η κατάταξη των δανειστών, λοιπόν, στον πίνακα διανομής του πλειστηριάσματος σε αυτή την περίπτωση της συρροής απαιτήσεων περισσότερων δανειστών ρυθμίζεται ακόμη, κατά κύριο λόγο, από το άρθρο 977 ΚΠολΔ. Η με βάση το άρθρο 977 ΚΠολΔ ικανοποίηση απαιτήσεων έχει το πλεονέκτημα πως δεν αποκλείει κατά κανόνα την έστω και εν μέρει ικανοποίηση των υπολοίπων απαιτήσεων, αφού για κάθε κατηγορία δανειστών δεσμεύεται από πριν κάποιο ποσοστό του πλειστηριάσματος για την ικανοποίησή τους, γεγονός που φέρνει εγγύτερα τις διατάξεις του άρθρου 977 ΚΠολΔ στον κανόνα της σύμμετρης ικανοποίησης των δανειστών¹⁷⁷.

Στην ενότητα αυτή, λοιπόν, θα επιχειρηθεί μια συνοπτική, αλλά κατά το δυνατόν αναλυτική, επισκόπηση όλων των περιπτώσεων συρροής απαιτήσεων που μπορεί να ανακύψουν κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος και τη σύνταξη του πίνακα κατάταξης.

1. Συρροή ειδικώς προνομιούχων και γενικώς προνομιούχων δανειστών

Δυνάμει του άρθρου 977 παρ. 1 ΚΠολΔ «*Με την επιφύλαξη της παραγράφου 3 του άρθρου αυτού, αν εκτός από τις απαιτήσεις του άρθρου 975 υπάρχουν και οι απαιτήσεις του άρθρου 976 αριθμ. 3, προτιμώνται οι πρώτες*¹⁷⁸. *Αν υπάρχουν και απαιτήσεις του άρθρου 976 αριθμ. 1 και 2, τότε οι απαιτήσεις του άρθρου 975 ικανοποιούνται έως το ένα τρίτο του πλειστηριάσματος που πρέπει να διανεμηθεί στους πιστωτές και τα δύο τρίτα διατίθενται για να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του άρθρου 976 αριθμ. 1 και 2. Από τα υπόλοιπα που απομένουν από το ένα τρίτο ή τα δύο τρίτα, μετά την ικανοποίηση των απαιτήσεων των άρθρων 975 και 976 αριθμ. 1 και 2, κατά το προηγούμενο εδάφιο, κατατάσσονται, ώσπου να καλυφθούν, οι απαιτήσεις της άλλης από τις προαναφερόμενες δύο κατηγορίες, που δεν έχουν ικανοποιηθεί*». Εξ αυτού προκύπτει, λοιπόν, πως σε περίπτωση συρροής απαιτήσεων ειδικώς προνομιούχων δανειστών [976 ΚΠολΔ] και γενικώς προνομιούχων δανειστών [975 ΚΠολΔ], το πλειστηρίασμα διαιρείται σε τρία (3) μέρη, εκ των οποίων τα δύο μέρη (2/3) αφιερώνονται στην ικανοποίηση των ειδικών προνομίων και το ένα μέρος (1/3) στην ικανοποίηση των γενικών προνομίων¹⁷⁹.

¹⁷⁷ Ρεντούλης Παντελέμων, Η συρροή προνομιούχων και μη προνομιούχων απαιτήσεων στον ΚΠολΔ μετά το ν. 4512/2018, ΕφΑΔΠολΔ 7/2018, σελ. 723.

¹⁷⁸ Η εφαρμογή όμως της αρχής αυτής, που προϋποθέτει άλλωστε αποκλειστικά πλειστηριασμό καρπών, είναι πρακτικά περιορισμένη. Μούζουρα Σαλώμη, Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις στο δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης με τον ν. 4335/2015, ΕλλΔνη 4/2016, σελ. 990, Γέσιου – Φαλσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 811.

¹⁷⁹ ΜΕΦΑΘ 2374/2016, ΕφΑΔΠολΔ 6/2017, με παρατηρήσεις Χ. Ευθυμίου, σελ. 575 επ. Βλ. και Κολοτούρο Παναγιώτη, Συρροή δανειστών και σύγκρουσις δικαιωμάτων, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Ζητήματα Αναγκαστικής Εκτέλεσης, 43ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 2019, σελ. 67, Γέσιου – Φαλσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 811.

Μάλιστα, στην περίπτωση που η απαίτηση ενός δανειστή είναι εξασφαλισμένη με γενικό προνόμιο εκ του άρθρου 975 ΚΠολΔ, συγχρόνως δε ένα μέρος αυτής έχει και ειδικό προνόμιο επί του πλειστηριασθέντος πράγματος κατά το άρθρο 976 αρ. 1 και 2 ΚΠολΔ και κατά το μέρος αυτό ικανοποιείται πλήρως από τα 2/3 του πλειστηριάσματος, τότε, για το υπόλοιπο (και μόνο για το υπόλοιπο) της απαίτησής του, ο δανειστής αυτός πρέπει να καταταγεί στον πίνακα και να ικανοποιηθεί συμμετρως με τους άλλους γενικώς προνομιούχους δανειστές του άρθρου 975 ΚΠολΔ εκ του 1/3 του πλειστηριάσματος¹⁸⁰.

2. Συρροή ειδικώς προνομιούχων, γενικώς προνομιούχων και εγχειρόγραφων δανειστών

Σύμφωνα με το άρθρο 977 παρ. 3 ΚΠολΔ «Αν εκτός από τις απαιτήσεις του άρθρου 975 υπάρχουν και απαιτήσεις του άρθρου 976, καθώς και μη προνομιούχες απαιτήσεις, τότε οι απαιτήσεις του άρθρου 976 ικανοποιούνται έως το εξήντα πέντε τοις εκατό (65%), οι απαιτήσεις του άρθρου 975 έως το είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) και οι μη προνομιούχες απαιτήσεις έως το δέκα τοις εκατό (10%) του ποσού του πλειστηριάσματος που πρέπει να διανεμηθεί στους πιστωτές συμμετρως. Από τα υπόλοιπα που απομένουν από το εξήντα πέντε τοις εκατό (65%) ή από το είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) κατατάσσονται, ώσπου να καλυφθούν οι απαιτήσεις της εκάστοτε άλλης από τις δύο προαναφερόμενες κατηγορίες, που δεν έχουν ικανοποιηθεί. Από τα υπόλοιπα που απομένουν από την ικανοποίηση των εγχειρόγραφων δανειστών ικανοποιούνται οι απαιτήσεις του άρθρου 976 και του άρθρου 975 κατά τα οριζόμενα στο εδάφιο 2 της παραγράφου 1». Κατά τη διανομή, λοιπόν, του πλειστηριάσματος και σε περίπτωση που συρρέουν απαιτήσεις και των τριών κατηγοριών δανειστών, ποσοστό 65% αφιερώνεται στην ικανοποίηση των ειδικώς προνομιούχων δανειστών, ποσοστό 25% στην ικανοποίηση των γενικώς προνομιούχων δανειστών και ποσοστό 10% στην ικανοποίηση των εγχειρόγραφων δανειστών.

Η τελευταία αυτή πρόβλεψη περί ικανοποίησης σε κάποιο ποσοστό και των εγχειρόγραφων δανειστών συνιστά καινοτόμο ρύθμιση, αφού προβλέφθηκε για πρώτη φορά στην ιστορία των νομοθετικών μεταβολών από τον ΚΠολΔ ύστερα από την τροποποίησή του από το ν. 4335/2015. Για πρώτη φορά, δηλαδή, ποσοστό του πλειστηριάσματος αποσπάται αποκλειστικά προς το σκοπό της ικανοποίησης των δανειστών των οποίων η απαίτηση δεν εξοπλίζεται με προνόμιο, ακόμη κι αν αυτή συρρέει με προνομιούχες απαιτήσεις.

Η προκείμενη ρύθμιση έχει, μάλιστα, ερμηνευτεί από την υπ' αριθμόν 157/2020 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Λαμίας¹⁸¹ ως εξής: «Με την ως άνω τροποποίηση της διάταξης της παρ. 3 του άρθρου 977 ΚΠολΔ, προβλέπεται πλέον η κατάταξη των μη προνομιούχων απαιτήσεων σε ποσοστό 10% του πλειστηριάσματος, όταν αυτές συντρέχουν με απαιτήσεις εξοπλισμένες με γενικά και ειδικά προνόμια, σε αντίθεση με όσα προβλέπονταν από την ίδια διάταξη, πριν την τροποποίησή της, κατά την οποία οι μη προνομιούχες απαιτήσεις κατατάσσονταν στο διανεμητέο πλειστηρίασμα, μόνο εφόσον είχαν ικανοποιηθεί απ' αυτό οι εξοπλισμένες με τα προνόμια των άρθρων 975 και 976 ΚΠολΔ απαιτήσεις. Η ως άνω διάταξη, κατά τη γραμματική της διατύπωση,

¹⁸⁰ ΑΠ 2352/2009, ΤΝΠ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ· Σπυριδάκης Ιωάννης, Αναγκαστική εκτέλεση, 2018, σελ. 194.

¹⁸¹ ΤΝΠ QUALEX.

κάνει λόγο για κατάταξη στο 10% του πλειστηριάσματος των μη προνομιούχων απαιτήσεων, ως τέτοιες, όμως, πρέπει να θεωρούνται όχι μόνο αυτές που δεν είναι εξοπλισμένες με προνόμιο, αλλά και αυτές που είναι μεν εξοπλισμένες με προνόμιο, πλην όμως, δεν κατέστη δυνατό να καταταγούν καθόλου στα ποσοστά που προβλέπονται για τις προνομιούχες απαιτήσεις, κάνοντας «χρήση» του προνομίου τους, διότι προηγήθηκαν στην κατάταξη αυτή άλλοι προνομιούχοι πιστωτές, στους οποίους αναλώθηκε το ποσοστό κάθε κατηγορίας, καθόσον οι μη καταταγέντες, με βάση το προνόμιο τους, πιστωτές ταυτίζονται κατ' αποτέλεσμα με τους μη προνομιούχους. Πλην όμως, κατά την άποψη του Δικαστηρίου, με τέτοιες μη προνομιούχες απαιτήσεις, οι οποίες θα πρέπει να καταταγούν στο 10% του πλειστηριάσματος, δεν εξομοιώνεται και το μέρος των προνομιούχων απαιτήσεων, οι οποίες συνυπολογίστηκαν μεν κατά την προνομιακή κατάταξη στα υπόλοιπα ποσοστά του πλειστηριάσματος, αντιμετωπίστηκαν, δηλαδή, ως προνομιακές, πλην όμως δεν ικανοποιήθηκαν πλήρως καθ' όλη την έκταση του προνομίου τους, λόγω ανεπάρκειας του πλειστηριάσματος. Έτσι, το μέρος ενυπόθηκης απαίτησης, το οποίο δεν ικανοποιήθηκε από το συνυπολογισμό της, κατά την κατάταξη στο 65% του πλειστηριάσματος (ή και στο τυχόν υπόλοιπο από το 25%, κατ' άρθρο 977 παρ. 3 εδ. β' ΚΠολΔ), δεν δύναται να θεωρηθεί ως μη προνομιούχος απαίτηση και να συνυπολογιστεί κατά τη σύμμετρη κατάταξη στο 10% του πλειστηριάσματος, διότι η εκδοχή αυτή θα καταργούσε στην πράξη τον προβλεπόμενο από την τροποποιηθείσα διάταξη του άρθρου 977 παρ. 3 εδ. α' ΚΠολΔ περιορισμό της κατάταξης των εξοπλισμένων με ειδικό προνόμιο απαιτήσεων στο ως άνω ποσοστό (65%) και θα οδηγούσε στην καταστρατήγηση της βούλησης του νομοθέτη, ο οποίος θέλησε (για πρώτη φορά) να αναλώνεται το ποσοστό του 10% για την ικανοποίηση των μη προνομιούχων πιστωτών. Την ανωτέρω θέση του Δικαστηρίου ενισχύει το γεγονός ότι το εδάφιο γ' της παρ. 3 της ίδιας διάταξης ρητά προβλέπει την εκ νέου κατάταξη των προνομιούχων δανειστών των άρθρων 975 και 976 ΚΠολΔ στο πλειστηρίασμα που αντιστοιχεί στο 10%, στην περίπτωση που αυτό «περισσεύει» μετά την κατάταξη των εγχειρόγραφων δανειστών»¹⁸².

Για την εν λόγω ρύθμιση περί ικανοποίησης των εγχειρόγραφων δανειστών σε ποσοστό 10% του πλειστηριάσματος έχει, επίσης, υποστηριχθεί¹⁸³ ότι με αυτόν τον τρόπο καθιερώνεται οιονεί προνόμιο υπέρ των εγχειρόγραφων δανειστών· όμως η θέση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ακριβής, διότι, ενώ στα προοριζόμενα για τους προνομιούχους δανειστές ποσοστά του πλειστηριάσματος, δεν έχουν προσδοκία κατάταξης οι εγχειρόγραφοι δανειστές, από το αναλογούν στους τελευταίους ποσοστό, όταν ο πίνακας θα συντάσσεται κατά το άρθρο 977 ΚΠολΔ, θα ικανοποιούνται οι προνομιούχοι, ως εγχειρόγραφοι και εκείνοι, όταν οι απαιτήσεις τους δεν κατατάχθηκαν προνομιακώς, κατατασσόμενοι όμως, ως προς αυτό, συμμετρως με όλους τους μη προνομιούχους, διότι κατ' αποτέλεσμα ταυτίζονται με τους μη προνομιούχους^{184,185}.

¹⁸² Έτσι και σε Διαμαντόπουλο Γεώργιο, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο και Νομολογιακό Γίνεσθαι, 2019, σελ. 563, Ευθυμίου Χρήστο, ό.π., ΕφΑΔΠολΔ 12/2018, σελ. 1309, Μηχιώτη Δημήτριο, Σύγκρουση προνομίων και κατάταξη δανειστών κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος – Σκέψεις επί των διατάξεων των άρθρων 977 και 977Α ΚΠολΔ, ΕΠολΔ 6/2019, σελ. 658-659.

¹⁸³ Μάζης Παναγιώτης, Προνόμια κατάταξης στην ατομική αναγκαστική εκτέλεση και στη συλλογική της πτώχευσης μετά τους νόμους 4335/2015 και 4336/2015, ΔΕΕ 5/2016, σελ. 644, Ηλιακόπουλος Ηλίας, Οι νέες τροποποιήσεις στο δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης, ΝοΒ 2015, σελ. 2343.

¹⁸⁴ Ευθυμίου Χρήστος, ό.π., ΕφΑΔΠολΔ 12/2018, σελ. 1309, Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, Ζητήματα από το δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης μετά τις τροποποιήσεις του ν. 4335/2015, Αρμ 2016, σελ. 13, Κιουπτσίδου –

Το ποσοστό που προορίζεται για τους εγχειρόγραφους δανειστές επιλέχθηκε, μάλιστα, να βαρύνει κατά το μεγαλύτερο μέρος τους δανειστές με γενικό προνόμιο. Όταν, δηλαδή, οι γενικώς προνομιούχοι δανειστές συντρέχουν και με ειδικώς προνομιούχους δανειστές, ικανοποιούνται μόνο από ποσοστό 25% του πλειστηριάσματος, ενώ οι απαιτήσεις με ειδικό προνόμιο από ποσοστό 65 % αυτού. Εφόσον, όμως, η βασική ρύθμιση στις μεταξύ τους σχέσεις προβλέπει κατά το άρθρο 977 ΚΠολΔ κατανομή του πλειστηριάσματος σε 1/3 και 2/3 (ήτοι σε 33,33% και 66,66%) όταν δεν έχουν αναγγελθεί εγχειρόγραφοι πιστωτές (977 παρ. 1), συνεπές θα ήταν να βαρύνονται με την εξεύρεση του ποσοστού 10% συμμετρως και οι δύο κατηγορίες. Εάν αυτή η αναλογία είχε τηρηθεί για την εξοικονόμηση του ποσοστού των εγχειρόγραφων, το ποσοστό ικανοποίησης των δύο αυτών κατηγοριών θα ανερχόταν σε 60 και 30% (90% επί 2/3 και 1/3) αντίστοιχα. Τα ποσοστά όμως που έχουν επιλεγεί, όπως ήδη αναφέρθηκε, ανέρχονται σε 65% και 25% αντίστοιχα, γεγονός που προφανώς είναι εις βάρος αποκλειστικά των γενικών προνομίων. Η έλλειψη της ισορροπίας προς τη βασική νομοθετική επιλογή της παραγράφου 1 του άρθρου 977 ΚΠολΔ εντείνεται και με τις περαιτέρω προβλέψεις της παραγράφου 3. Σύμφωνα με αυτές, εάν μεν οι εγχειρόγραφοι δανειστές συντρέχουν με δανειστές με ειδικό προνόμιο, το ποσοστό ικανοποίησης των πρώτων συνεχίζει να ανέρχεται στο 10% του πλειστηριάσματος, εάν όμως συντρέχουν με γενικώς προνομιούχους μόνον, αυτό αναβιβάζεται στο 30% εις βάρος των τελευταίων, που ικανοποιούνται από το 70% αυτού¹⁸⁶.

3. Συρροή γενικώς προνομιούχων και εγχειρόγραφων δανειστών

Βάσει επίσης του άρθρου 977 παρ. 3 ΚΠολΔ «Αν υπάρχουν απαιτήσεις του άρθρου 975 και μη προνομιούχες απαιτήσεις, οι απαιτήσεις του άρθρου 975 ικανοποιούνται σε ποσοστό έως το εβδομήντα τοις εκατό (70%) του ποσού του πλειστηριάσματος, που πρέπει να διανεμηθεί στους πιστωτές, ενώ οι μη προνομιούχοι ικανοποιούνται στο υπόλοιπο ποσοστό συμμετρως». Αν, λοιπόν, συντρέχουν απαιτήσεις με γενικό προνόμιο και μη προνομιούχες απαιτήσεις, οι μεν γενικώς προνομιούχες απαιτήσεις ικανοποιούνται σε ποσοστό 70% από το ποσό του διανεμητέου πλειστηριάσματος, ενώ οι μη προνομιούχες (εγχειρόγραφες) απαιτήσεις ικανοποιούνται στο υπόλοιπο ποσοστό (30%) συμμετρως¹⁸⁷. Πρόκειται για τη μόνη περίπτωση στο νέο σύστημα διανομής του ΚΠολΔ, βάσει του ν. 4335/2015, που η θέση των εγχειρόγραφων δανειστών εμφανίζεται ακόμη πιο ενισχυμένη¹⁸⁸.

Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 749, Μηχιώτης Δημήτριος, Σύγκρουση προνομίων και κατάταξη δανειστών, ό.π., ΕΠολΔ 6/2019, σελ. 659-660.

¹⁸⁵ Έχει, όμως, υποστηριχθεί και ότι η άποψη αυτή αφενός αντιστρατεύεται ευθέως το ίδιο το γράμμα και το σκοπό της διάταξης του άρθρου 977 ΚΠολΔ, αφετέρου παραβιάζει τη θεμελιώδη οικονομική αρχή της διαθέσεως, αφού, αν κάποιος δανειστής επέλεξε να αναγγείλει την απαίτησή του ως προνομιούχο, θα πρέπει η απαίτηση αυτή να καταταχθεί στον πίνακα κατάταξης ως τέτοια. Απαλαγάκη Χαρίκλεια, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, 6η έκδοση, 2019, σελ. 3129. Τη λύση στον ανωτέρω προβληματισμό δίνει το επικουρικό αίτημα κατάταξης προνομιούχου απαίτησης και ως εγχειρόγραφης, ώστε να καλυφθεί και το ενδεχόμενο της μη ικανοποίησής της βάσει του προνομίου.

¹⁸⁶ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., Αρμ 2016, σελ. 13, Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 749-750, Μηχιώτης Δημήτριος, Σύγκρουση προνομίων και κατάταξη δανειστών κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος, ό.π., ΕΠολΔ 6/2019, σελ. 657.

¹⁸⁷ Κολοτούρος Παναγιώτης, Συρροή δανειστών και σύγκρουσις δικαιωμάτων, ό.π., σελ. 68.

¹⁸⁸ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, ό.π., σελ. 814.

4. Συρροή ειδικώς προνομιούχων και εγγειόγραφων δανειστών

Επιπλέον, σύμφωνα και πάλι με το άρθρο 977 παρ. 3 ΚΠολΔ «Αν υπάρχουν απαιτήσεις του άρθρου 976 και μη προνομιούχες απαιτήσεις, οι πρώτες ικανοποιούνται έως το ενενήντα τοις εκατό (90%) και οι δεύτερες έως το δέκα τοις εκατό (10%) του ποσού του πλειστηριάσματος, που πρέπει να διανεμηθεί στους πιστωτές συμμετρως». Σε περίπτωση, λοιπόν, που συντρέχουν απαιτήσεις με ειδικό προνόμιο και μη προνομιούχες απαιτήσεις, οι μεν ειδικώς προνομιούχες απαιτήσεις ικανοποιούνται σε ποσοστό 90% από το ποσό του διανεμητέου πλειστηριάσματος, ενώ οι μη προνομιούχες (εγγειόγραφες) απαιτήσεις ικανοποιούνται στο υπόλοιπο ποσοστό (10%) συμμετρως¹⁸⁹.

5. Κατάταξη βάσει του νέου άρθρου 977Α ΚΠολΔ¹⁹⁰

Με την εισαγωγή του πρόσφατου ν. 4512/2018 και συγκεκριμένα βάσει του άρθρου 176 αυτού προστέθηκε άρθρο 977Α στον ΚΠολΔ το οποίο ορίζει τα εξής: «1. Αν μετά την έναρξη ισχύος του παρόντος άρθρου γεννηθούν εξ ολοκλήρου απαιτήσεις και συσταθεί για την εξασφάλισή τους ενέχυρο επί μη βεβαρημένου κατά την ανωτέρω ημερομηνία πράγματος, αυτές κατατάσσονται, με την επιφύλαξη της παραγράφου 2 και αφού αφαιρεθούν τα έξοδα της εκτέλεσης, με την εξής σειρά:

- α) απαιτήσεις του άρθρου 976 αριθμ. 1 και 2,
- β) απαιτήσεις του άρθρου 975 και απαιτήσεις του άρθρου 976 αριθμ. 3,
- γ) μη προνομιούχες απαιτήσεις.

2. Απαιτήσεις οι οποίες προέκυψαν πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού και αφορούν μη καταβληθέντες μισθούς έως έξι (6) μηνών από παροχή εξαρτημένης εργασίας και έως του ποσού το οποίο ισούται ανά μήνα οφειλόμενου μισθού και ανά εργαζόμενο με το νόμιμο κατώτατο μισθό υπαλλήλου άνω των είκοσι πέντε (25) ετών επί 275% ικανοποιούνται προνομιακά πριν από κάθε άλλη απαίτηση (υπερπρονόμιο) και μετά την αφαίρεση των εξόδων της εκτέλεσης.

3. Σε περίπτωση ύπαρξης περισσότερων βεβαρημένων πραγμάτων, οι απαιτήσεις της παραγράφου 2 του παρόντος, εφόσον έχουν αναγγελθεί, ικανοποιούνται από το ποσό των πλειστηριασμάτων που πρέπει να διανεμηθούν στους πιστωτές ως εξής: α) συμμετρως, εφόσον οι πλειστηριασμοί διενεργήθηκαν ταυτοχρόνως ή β) κατά τη σειρά διενέργειας των πλειστηριασμών και έως την ολοσχερή εξόφλησή τους, εφόσον οι πλειστηριασμοί διενεργήθηκαν διαδοχικώς. Στην περίπτωση β' του προηγούμενου εδαφίου, οι ειδικοί προνομιούχοι πιστωτές σε βάρος των οποίων ικανοποιήθηκαν εν όλω ή εν μέρει οι απαιτήσεις αυτές, υποκαθίστανται για το επιπλέον της αναλογίας τους στο πλειστηρίασμα από τον πλειστηριασμό των υπόλοιπων πραγμάτων.

4. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του παρόντος, αν υπάρχουν περισσότερες απαιτήσεις από αυτές που αναφέρονται στα άρθρα 975 ή 976, η απαίτηση της προηγούμενης τάξης προτιμάται από την απαίτηση της επόμενης τάξης και αν είναι της ίδιας τάξης ικανοποιούνται συμμετρως. Αν συντρέχουν περισσότερες απαιτήσεις από εκείνες που αναφέρονται στο άρθρο 976 αριθμ. 2, ακολουθείται η κατά το ουσιαστικό δίκαιο σειρά.

¹⁸⁹ Κολοτούρος Παναγιώτης, Συρροή δανειστών και σύγκρουσις δικαιωμάτων, ό.π., σελ. 68.

¹⁹⁰ Ανάλογη ρύθμιση εξασφαλίστηκε δυνάμει του άρθρου 177 ν. 4512/2018 και για την κατάταξη επί της εν προκειμένω συρροής και στο πλαίσιο του Πτωχευτικού Κώδικα [156Α ΠτΚ].

5. Μετά την ικανοποίηση των απαιτήσεων που έχουν προνόμιο, σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, οι μη προνομιούχοι πιστωτές ικανοποιούνται συμμέτρως από το υπόλοιπο του ποσού του πλειστηριάσματος που πρέπει να διανεμηθεί στους πιστωτές».

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ανωτέρω νόμου για το συγκεκριμένο άρθρο, η ένταξη του στον ΚΠολΔ λειτουργεί «προς την κατεύθυνση ενίσχυσης τόσο της προστασίας των ειδικών προνομίων όσο και της δυνατότητας ασφαλούς πρόβλεψης εκ μέρους των δανειστών που εξοπλίζουν τις απαιτήσεις τους με εμπράγματα ασφάλειες. Όσο πιο ενισχυμένη είναι η προστασία και ασφαλής η πρόβλεψη αναφορικά με το ύψος του μεριδίου από τυχόν πλειστηρίασμα τόσο μεγαλύτερο προσδοκάται ότι θα είναι το ύψος της πίστωσης το οποίο θα χορηγηθεί με βάση την εμπράγματη ασφάλεια και γενικότερα τόσο μεγαλύτερη θα είναι η πίστη των συναλλαγών. Επίσης, όσο πιο αποτελεσματική είναι η λειτουργία των εμπραγμάτων ασφαλειών τόσο μεγαλύτερη είναι η προστασία των απαιτήσεων που ο νομοθέτης έχει αξιολογήσει ως ιδιαίτερες σημαντικές, από κοινωνική και οικονομική άποψη. Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις σκοπείται η ενίσχυση της πιστοληπτικής δυνατότητας ιδίως των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, οι οποίες αποκτούν πρόσβαση στην πίστωση παρέχοντας εμπράγματα εγγυήσεις και γενικότερα η διευκόλυνση των συναλλαγών». Επιπλέον διευκρινίζεται ότι «με γνώμονα η προσδοκώμενη οικονομική ανάπτυξη, να μην είναι μόνο οικονομικά αποτελεσματική αλλά και κοινωνικά δίκαιη και ισορροπημένη, προβλέπονται σαφή αντίβαρα κοινωνικής πολιτικής που λαμβάνουν τη μορφή απόλυτης προστασίας αυστηρά συγκεκριμένων απαιτήσεων από εξαρτημένη εργασία σε περίπτωση πλειστηριασμού της περιουσίας του εργοδότη».

Ο προβλεπόμενος ως άνω νέος τρόπος κατάταξης των δανειστών ισχύει παράλληλα προς τον ήδη προβλεπόμενο στο άρθρο 977 ΚΠολΔ τρόπο ικανοποίησης των δανειστών από το πλειστηρίασμα και έχει διακριτό πεδίο εφαρμογής. Η συνδρομή, δηλαδή, των προϋποθέσεων εφαρμογής της μιας διάταξης αποκλείει την εφαρμογή της άλλης. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ο πίνακας κατάταξης θα συντάσσεται κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος είτε με βάση τη μία διάταξη είτε με βάση την άλλη, αποκλειόμενης της συνεφαρμογής τους¹⁹¹.

Για να τύχει εφαρμογής ο νέος αυτός τρόπος κατάταξης του άρθρου 977Α ΚΠολΔ, αντί για τον προβλεπόμενο στο άρθρο 977 ΚΠολΔ, θα πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά οι εξής προϋποθέσεις. Θα πρέπει, καταρχήν, οι απαιτήσεις να έχουν γεννηθεί εξ ολοκλήρου ύστερα από την έναρξη ισχύος του νέου νόμου, ήτοι ύστερα από την 17/01/2018, και κατά δεύτερον, θα πρέπει οι απαιτήσεις αυτές να έχουν εξασφαλιστεί με ενέχυρο ή υποθήκη επί μη βεβαρημένου κατά την ανωτέρω ημερομηνία πράγματος^{192,193}.

¹⁹¹ Λαδάς Δημήτριος, Εργατικές διαφορές, Δικονομικά ζητήματα, 2019, σελ. 280, Ευθυμίου Χρήστος, Ζητήματα κατάταξης κατά τη «σύγκρουση» εμπραγμάτων εξασφαλισμένων – προνομιούχων και εγγειόγραφων δανειστών σε περίπτωση αναγκαστικού πλειστηριασμού ακινήτου – (Μετά τους ν. 4335/2015 και ν. 4512/2018) – Σκέψεις με αφορμή την ΜΕΦΘεσ 2719/2018, ΕφΑΔΠολΔ 12/2018, σελ. 1304, Ρεντούλης Παντελεήμων, ό.π., ΕφΑΔΠολΔ 7/2018, σελ. 720.

¹⁹² Αναλυτικότερα παρουσιάζονται οι εν λόγω προϋποθέσεις και τα ερμηνευτικά ζητήματα που δύνανται να ανακύψουν στους Μακρίδου Καλλιόπη/Απαλαγάκη Χαρίκλεια/Διαμαντόπουλο Γεώργιο, Πολιτική Δικονομία, Επικαιροποιημένη και με το ν. 4512/2018, Θεωρία – Νομολογία – Υποδείγματα, 2η έκδοση, 2018, σελ. 179-184.

Κυριότερη συνέπεια στην κατάταξη των δανειστών σε περίπτωση συνδρομής των ανωτέρω προϋποθέσεων είναι πως οι απαιτήσεις που προέκυψαν πριν από την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού και αφορούν μη καταβληθέντες μισθούς έως έξι (6) μηνών από παροχή εξαρτημένης εργασίας, και έως του ποσού το οποίο ισούται ανά μήνα οφειλόμενου μισθού και ανά εργαζόμενο με το νόμιμο κατώτατο μισθό υπαλλήλου άνω των είκοσι πέντε (25) ετών επί 275%, ικανοποιούνται προνομιακά πριν από κάθε άλλη απαίτηση (υπερπρονόμιο) και μετά την αφαίρεση των εξόδων της εκτέλεσης. Επανέρχεται, δηλαδή, χρονικά και ποσοτικά περιορισμένο, το υπερπρονόμιο των εργατικών απαιτήσεων. Με τον τρόπο αυτό ικανοποιούνται κοινωνικά δίκαιες ανάγκες, σε λογικό μάλιστα πλαίσιο, και αποφεύγεται η αποδυνάμωση της εμπράγματης ασφάλειας¹⁹⁴. Η νέα, λοιπόν, ρύθμιση του άρθρου 977Α παρ. 2, που καθιερώνει υπερπρονόμιο για περιορισμένο μέρος των εργατικών απαιτήσεων, κρίνεται επιβαλλόμενη, ενόψει της οικονομικής κρίσης και των δυσμενών για τους εργαζομένους συνθηκών στην αγορά εργασίας. Το προνόμιο αυτό των εργατικών απαιτήσεων εν τέλει υπηρετεί τον κοινωνικό σκοπό της ισχυρής, αλλά δίκαιης, προστασίας εκείνων που με την προσωπική τους εργασία βοηθούν στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων¹⁹⁵.

Βέβαια, κατά τη γραμματική διατύπωση της παραγράφου 2 του άρθρου 977Α ΚΠολΔ, το υπερπρονόμιο φαίνεται να θεσπίζεται για τις παραπάνω εργατικές απαιτήσεις, εφόσον αυτές προέκυψαν πριν την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού, χωρίς να τίθεται ειδικότερος χρονικός περιορισμός, αντίστοιχος αυτού του άρθρου 975 αρ. 3 ΚΠολΔ, η προϋπόθεση της γέννησής τους, δηλαδή, μέσα στην τελευταία διετία πριν την ως άνω ημερομηνία, ενώ δεν τίθεται ως ορόσημο και η κήρυξη της πτώχευσης. Είναι, όμως, πρόδηλη η βούληση του νομοθέτη να θεσπίσει εκ νέου υπερπρονόμιο σαφώς περιορισμένο ως προς το ύψος του και για τις ειδικά προσδιοριζόμενες εργατικές απαιτήσεις που προέκρινε ότι έχρηζαν ιδιαίτερα ευνοϊκής προστασίας, αποχωρίζοντάς τες απλώς από τις υπόλοιπες εργατικές απαιτήσεις του άρθρου 975 αρ. 3. Οπωσδήποτε εξέφευγε του σκοπού του η διεύρυνση των προϋποθέσεων υπαγωγής απαιτήσεων στο υπερπρονόμιο, έστω και ως προς τους χρονικούς περιορισμούς που τίθενται από το τελευταίο αυτό άρθρο. Επομένως, ορθό είναι να θεωρηθεί ότι το υπερπρονόμιο δεν εισάγεται αυτοτελώς αλλά αναφέρεται σε περιορισμένο μέρος των καθοριζόμενων από το άρθρο 975 αρ. 3 απαιτήσεων, για τις οποίες ισχύει ο χρονικός περιορισμός της γέννησής τους εντός της τελευταίας διετίας πριν την ημερομηνία ορισμού του πρώτου πλειστηριασμού ή την κήρυξη της πτώχευσης¹⁹⁶.

¹⁹³ Σκοπός της εν λόγω ρύθμισης είναι η οργάνωση ενός μηχανισμού διανομής του πλειστηριάσματος με σταθερά κριτήρια, που θα προβλέπει και θα εγγυάται εκ των προτέρων ότι η εμπράγματη ασφάλεια, που συνοδεύει το τραπεζικό δάνειο, δεν θα απαξιωθεί από την παρουσία άλλων (αφανών) προνομίων. Ενίσχυση της εμπράγματης ασφάλειας σημαίνει ενίσχυση της τραπεζικής πίστωσης και ενίσχυση βέβαια της ασφάλειας των συναλλαγών. Ένα δίκαιο σύστημα διανομής του πλειστηριάσματος θα πρέπει όμως να μην αψηφά ορισμένες βασικές αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης. Τις ισορροπίες αυτές τήρησε με ευαισθησία ο πρόσφατος νομοθέτης του ν. 4512/2018, καθιερώνοντας ένα δίκαιο και συγχρόνως αποτελεσματικό μοντέλο κατάταξης. *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 596.

¹⁹⁴ *Νίκας Νικόλαος*, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, ό.π., σελ. 597.

¹⁹⁵ *Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία*, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 750.

¹⁹⁶ *Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία*, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 752.

Ασφαλέστερο πάντως θα ήταν να υφίσταται και δεύτερη ασφαλιστική δικλείδα με τον καθορισμό συγκεκριμένου ποσοστού του πλειστηριάσματος, προοριζόμενου για την ικανοποίηση των παραπάνω απαιτήσεων, διότι οι τιθέμενοι περιορισμοί αναφέρονται μεν στο κατά κεφαλή ανώτατο όριο αποδοχών για το οποίο μπορεί να ικανοποιηθεί υπερπρονομιακώς ο κάθε εργαζόμενος, δεν καλύπτουν όμως την πιθανότητα να εμφανισθεί υπερβολικά μεγάλος αριθμός δικαιούχων -ενδεχομένως και εικονικά εμφανιζομένων ως εργαζομένων- ώστε να εξαντληθεί το πλειστηρίασμα ή το μεγαλύτερο μέρος του, χωρίς να ικανοποιηθούν άλλοι δανειστές και ιδιαίτερα αυτοί που προεχόντως θέλησε να προστατεύσει ο νομοθέτης με τις νέες διατάξεις, δηλαδή οι εμπραγμάτως εξασφαλισμένοι δανειστές¹⁹⁷.

Ο νέος προβλεπόμενος στο άρθρο 977Α ΚΠολΔ τρόπος διανομής του πλειστηριάσματος φιλοδοξεί να υποκαταστήσει σταδιακά τη διανομή του άρθρου 977 ΚΠολΔ και αυτό ασφαλώς θα συμβεί μετά από την παρέλευση αρκετά μακρού χρονικού διαστήματος εάν δεν λάβουν χώρα νέες τροποποιήσεις. Πάντως η καταργούμενη διαίρεση του πλειστηριάσματος σε 2/3 και 1/3 θα οδηγήσει με βεβαιότητα σε ελαχιστοποίηση της πιθανότητας να ικανοποιηθούν οι υπόλοιποι γενικώς προνομιούχοι δανειστές, οι απαιτήσεις των οποίων, όπως έχει ήδη αναλυθεί, θεωρούνται αυξημένης κοινωνικής σημασίας. Στην πραγματικότητα τα γενικά προνόμια, μεταξύ δε αυτών και τα προνόμια του δημοσίου, ενταφιάζονται με τις νέες ρυθμίσεις. Πλεονέκτημα του νέου συστήματος κατάταξης κατά το άρθρο 977Α ΚΠολΔ αποτελεί σε κάθε περίπτωση η απλότητά του, που θα καταστήσει ευκολότερη και ασφαλέστερη την κατάταξη τόσο για τον υπάλληλο του πλειστηριασμού, όσο και για τους εφαρμοστές του δικαίου που θα κληθούν να αποφανθούν επί σχετικών ανακοπών του άρθρου 979 ΚΠολΔ¹⁹⁸.

Εν κατακλείδι, προκύπτει από τα ως άνω αναφερθέντα ότι η λογική της διάταξης του άρθρου 977Α ΚΠολΔ είναι εντελώς διαφορετική από εκείνη του άρθρου 977 ΚΠολΔ και βρίσκεται στον αντίποδα του κανόνα της σύμμετρης ικανοποίησης των δανειστών, αφού αφενός μεν η διευθέτηση της συρροής των προνομίων με βάση αυτή δεν βασίζεται στην εκ των προτέρων διάσπαση του πλειστηριάσματος με βάση συγκεκριμένα ποσοστά που δεσμεύονται για την ικανοποίηση συγκεκριμένης κατηγορίας απαιτήσεων, αφετέρου δε η εξάντληση του συνολικού ποσού του πλειστηριάσματος από την ικανοποίηση μιας προηγούμενης κατηγορίας απαιτήσεων, αποκλείει την ικανοποίηση της επόμενης. Αν π.χ. το πλειστηρίασμα εξαντληθεί από την ικανοποίηση των υπερπρονομιούχων απαιτήσεων, τότε οι απαιτήσεις που είναι εξασφαλισμένες με ενέχυρο, υποθήκη ή προσημείωση υποθήκης δεν θα ικανοποιηθούν καθόλου¹⁹⁹.

¹⁹⁷ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 752.

¹⁹⁸ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία, ό.π., στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Ν. Νίκα, 2018, σελ. 753-754.

¹⁹⁹ Ρεντούλης Παντελεήμων, ό.π., ΕφΑΔΠολΔ 7/2018, σελ. 726.

XIII. Αντί επιλόγου

Από την αναλυτική επισκόπηση του άρθρου 975 ΚΠολΔ η οποία επιχειρήθηκε στην παρούσα μελέτη και ειδικότερα, από τη νομοθετική εξέλιξη της διάταξης στο χρόνο, τις γενικές ερμηνευτικές αρχές που διαχρονικά τη διέπουν και την όσο το δυνατόν εγγύτερη προσέγγιση των σημαντικότερων κατηγοριών απαιτήσεων που εξοπλίζονται με γενικό προνόμιο κατά την κατάταξη στον πίνακα διανομής, μπορούν να διατυπωθούν με ασφάλεια τα ακόλουθα πορίσματα εν είδει συμπεράσματος.

Ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικές ανάγκες και οικονομικές συνθήκες ο νομοθέτης επιλέγει να προβαίνει σε αντίστοιχη μεταρρύθμιση -εκ νέου θέσπιση ή διεύρυνση- των διατάξεων περί γενικών προνομίων ώστε να διασφαλίζονται αποτελεσματικότερα κάθε φορά οι απαιτήσεις που κρίνεται πως χρήζουν κοινωνικής προστασίας. Η πρακτική αυτή παγίως θεωρείται πως κείται εντός των ορίων της συνταγματικότητας, καθώς -τουλάχιστον μέχρι σήμερα- διενεργείται σε επίπεδο γενικό και απρόσωπο, μη διαταράσσοντας έτσι την αρχή της ισότητας, και ορθώς, βέβαια, ελέγχεται σε κάθε περίπτωση ως προς το σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας. Η τελευταία αυτή παρατήρηση περί σεβασμού της αρχής της αναλογικότητας ερείδεται στο γεγονός πως καθένας μας αναφαίρετα απολαμβάνει το επίσης συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα προς αποτελεσματική δικαστική προστασία, το οποίο κλονίζεται όταν η απαίτηση μας δεν ικανοποιείται από τη διενεργηθείσα αναγκαστική εκτέλεση λόγω της ύπαρξης ισχυρότερων προνομίων άλλων δανειστών. Το γεγονός αυτό επιβάλλει οι περιορισμοί που τίθενται στο εν λόγω δικαίωμα προς διασφάλιση άλλων υπέρτερων -όπως είναι οι κοινωνικοί σκοποί, βασιζόμενοι εξ ίσου σε συνταγματικές διατάξεις, που υπηρετούν τα γενικά προνόμια- να τίθενται μόνο ύστερα από προσεκτική στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων και μόνο στο απολύτως αναγκαίο μέτρο.

Καταληκτικά, μπορεί να παρατηρηθεί πως, με τις πρόσφατες τροποποιήσεις που έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια στον ΚΠολΔ, τα γενικά προνόμια αποδυναμώθηκαν ιδιαίτερα, και ειδικά εκείνα που εξοπλίζονταν μέχρι πρότινος με υπερπρόνομιο, με αποτέλεσμα να είναι σε αρκετές περιπτώσεις πιθανός ο πλήρης εξοβελισμός τους από τον πίνακα κατάταξης. Σε γενικές γραμμές η εξέλιξη αυτή βρίσκεται προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς οι απαιτήσεις που απολάμβαναν του υπερπρονομίου είχαν αυξηθεί σε τέτοιο βαθμό που εν δυνάμει εξαντλούσαν το πλειστηρίασμα και δεν άφηναν περιθώρια ικανοποίησης των εμπραγμάτως εξασφαλισμένων δανειστών. Πράγματι, η τελευταία αυτή πιθανότητα έπρεπε να εξαλειφθεί· όμως, τελικά καταφύγαμε στο αντίθετο άκρο, την πλήρη, δηλαδή, κατάργηση των υπερπρονομίων στο σύνολό τους. Αν και έχει υποστηριχθεί, βέβαια, πως σχετικά με τις απαιτήσεις του δημοσίου η εξέλιξη αυτή ήταν η ενδεδειγμένη²⁰⁰ έχει, επίσης, επισημανθεί πως αναφορικά με τις απαιτήσεις αυξημένης κοινωνικής σημασίας -κυρίως, δηλαδή, τις εργατικές απαιτήσεις- η ρύθμιση θα

²⁰⁰ Βεζυρτζή Αναστασία, Η αρχή της ισότητας των όπλων και τα διαδικαστικά προνόμια του Δημοσίου στην πολιτική δίκη, 2017, σελ. 200.

έπρεπε να είναι πιο ευνοϊκή²⁰¹ πράγμα που, άλλωστε, έλαβε υπόψη του ο νομοθέτης του ν. 4512/2018 και επανέφερε χρονικά και ποσοτικά περιορισμένο το υπερπρονόμιο των εργατικών απαιτήσεων. Απομένει, τώρα, να δούμε σε ποιο βαθμό η νέα ρύθμιση του άρθρου 977Α ΚΠολΔ θα λειτουργήσει προς την κατεύθυνση της προστασίας τελικά των συμφερόντων των εργαζομένων αλλά και των εμπραγμάτως εξασφαλισμένων δανειστών, όταν θα αρχίσει να εφαρμόζεται σε μεγαλύτερη έκταση, κι αν, τελικά, θα λύσει ή θα δημιουργήσει περαιτέρω προβλήματα στην πράξη.

²⁰¹ Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη *Ευδοξία*, Τα γενικά προνόμια και ο πίνακας κατάταξης μετά τους νόμους 4335/2015 και 4512/2018, στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Νικολάου Νίκα, 2018, σελ. 750.

Βιβλιογραφία

- Αθανασόπουλος Τάσος*, Η αναγκαστική εκτέλεση μετά το ν. 4335/2015, Αναλυτική κατ' άρθρο ερμηνεία – Νομολογία – Πρακτική των πλειστηριασμών, 2017.
- Απαλαγάκη Χαρίκλεια*, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, 6η έκδοση, 2019.
- Η ίδια*, Συστηματική παρουσίαση των βασικών τροποποιήσεων του ΚΠολΔ από το ν. 4335/2015, 2η έκδοση, 2017.
- Βαθρακοκόλης Αντώνιος/Πλαγάκος Γεώργιος*, Ο Πίνακας Κατάταξης και η Ανακοπή κατ' αυτού, 2020.
- Βαθρακοκόλης Βασίλειος*, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), τόμος Ε', άρθρα 904-981, 1997.
- Βεζυρτζή Αναστασία*, Η αρχή της ισότητας των όπλων και τα διαδικαστικά προνόμια του Δημοσίου στην πολιτική δίκη, 2017.
- Γέροντας Απόστολος/Ψάλτης Αθανάσιος*, Ερμηνεία ΚΕΔΕ (ΝΔ 356/1974), 3η έκδοση, 2016.
- Γέσιον – Φαλτσή Πελαγία*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, τόμος Πα, Ειδικό μέρος, 3η έκδοση, 2018.
- Γιαννόπουλος Παναγιώτης*, Η δικηγορική αμοιβή κατά το νέο Κώδικα Δικηγόρων (ν. 4194/2013) και η δικονομική προστασία της, 2016.
- Δελγκωστόπουλος Ιωάννης*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, Κατά το άρθρο 559 ΚΠολΔ και σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 2009.
- Δημητρίου Δημήτριος*, Ο έλεγχος της διαδικασίας και των απαιτήσεων κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος, 2004.
- Διαμαντόπουλος Γεώργιος*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο και Νομολογιακό Γίγνεσθαι, 2019.
- Ο ίδιος*, Ερανισμοί και ανταποδόσεις Θέμιδος, τόμος 3, 2019.
- Δούμης Ιάσων*, Το γενικό προνόμιο της παρ. 3 του άρθρου 975 ΚΠολΔ, ιδίως μετά την απόφαση 40/1998 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, στο έργο του Άρθρα – Μελέτες – Ομιλίες, 2018, σελ 229 επ.
- Καλαβρός Κωνσταντίνος*, Θεμελιώδη ζητήματα του δικαίου της αναγκαστικής εκτέλεσης, 2009.
- Κατηφόρης Νικόλαος*, Οι προνομιούχες απαιτήσεις κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2003.
- Κατράς Ιωάννης*, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας – Κατ' άρθρο Νομολογία, 2η έκδοση, 2017.
- Κατσαμπάνης Ιωάννης*, Προβλήματα γενικών προνομίων, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Αναγκαστική εκτέλεση και εμπράγματα ασφάλεια, 26ο Πανελλήνιο Συνέδριο στην Κοζάνη, 2003, σελ. 132 επ.
- Κεραμεύς Κωνσταντίνος/Κονδύλης Διονύσιος/Νίκας Νικόλαος*, Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τόμος II, 2000.
- Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ενδοξία*, Τα γενικά προνόμια και ο πίνακας κατάταξης μετά τους νόμους 4335/2015 και 4512/2018 – Τα προνόμια των απαιτήσεων αποζημιώσεως λόγω αναπηρίας της πρώτης και τρίτης τάξης ειδικότερα, στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Νικολάου Νίκα, 2018, σελ. 733 επ.

- Κολοτούρος Παναγιώτης**, Συρροή δανειστών και σύγκρουσις δικαιωμάτων, στον τόμο της Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, Ζητήματα Αναγκαστικής Εκτέλεσης, 43ο Πανελλήνιο Συνέδριο στη Λευκάδα, 2019, σελ. 19 επ.
- Λαδάς Δημήτριος**, Εργατικές διαφορές, Δικονομικά ζητήματα, 2019.
- Λαζαρέτου Θεοδώρα/Αντωναρόπουλος Νικόλαος**, Βεβαίωση και Είσπραξη των Φορολογικών Εσόδων, Η διαδικασία κατά ΚΕΔΕ, ΚΦΔ, ΑΚ & ΚΠολΔ, Θεωρία – Νομολογία – Διαγράμματα, 2018.
- Λεοντής Νικόλαος**, Ερμηνεία Αστικού Κώδικα και Εισαγωγικού Νόμου ΑΚ, τόμος Ι, άρθρα 1-946, 2020.
- Λεοντής Νικόλαος**, Ένδικα Μέσα και Βοηθήματα στην Πολιτική Δίκη, 2018.
- Μακρίδου Καλλιόπη/Απαλαγάκη Χαρίκλεια/Διαμαντόπουλος Γεώργιος**, Πολιτική Δικονομία, Επικαιροποιημένη και με το ν. 4512/2018, Θεωρία – Νομολογία – Υποδείγματα, 2η έκδοση, 2018.
- Μακρίδου Καλλιόπη**, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, 2009.
- Μαργαρίτης Μιχαήλ/Μαργαρίτη Άντα**, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Θεωρία – Νομολογία, τόμος ΙΙ, 2η έκδοση, 2018.
- Μπρακατσούλας Βασίλειος**, Αναγκαστική εκτέλεση, Θεωρία – Νομολογία – Πράξη, 3η έκδοση, 2014.
- Μπρίνιαν Ιωάννης**, Αναγκαστική εκτέλεσις, τόμος δεύτερος, Μέσα εκτελέσεως, Κατάσχσεις – Πλειστηριασμός, Διαδικασία κατατάξεως (Άρθρα 941-981), Β' έκδοσις, 1979.
- Νίκας Νικόλαος**, Δίκαιο αναγκαστικής εκτελέσεως, τόμος ΙΙ, Ειδικό Μέρος, 2η έκδοση, 2018.
- Νικολόπουλος Γεώργιος**, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδοση αναθεωρημένη, 2012.
- Περάκης Ευάγγελος**, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3η έκδοση, 2017.
- Σπυριδάκης Ιωάννης**, Αναγκαστική εκτέλεση, 2018.
- Τέντες Ιωάννης**, Αναγκαστική εκτέλεση, 2η έκδοση, 2019.
- Χαμηλοθώρης Ιωάννης/Κλουκίνας Χαρίλαος/Κλουκίνας Θεμιστοκλής**, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσης – Πλειστηριασμός, 4ος τόμος, 2005.
- Χατζιωάννου Βασίλειος**, Το διαχρονικό δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης (κατά τους ν. 4335/2015, 4472/2017 και 4512/2018), στο συλλογικό έργο – τιμητικό τόμο Νικολάου Νίκα, 2018, σελ. 1109 επ.

- Απαλαγάκη Χαρίκλεια**, Η δικονομική μεταχείριση των εργατικών απαιτήσεων στην αναγκαστική εκτέλεση μετά τις τροποποιήσεις του ν. 4335/2015, ΔΕΕ 2016, σελ. 441 επ.
- Η ίδια**, Ζητήματα διαχρονικού και διατοπικού δικαίου των προνομίων, ιδίως κατά τον ΚΠολΔ, Δ 24 (1993), σελ. 843 επ.
- Αρβανιτάκης Πάρις**, Διαχρονικό δίκαιο των προνομίων κατά τους ν. 4335/2015 και 4336/2015 και επέκταση του προνομίου του Δημοσίου για μη καταβολή ΦΠΑ στην ειδική εκκαθάριση εν λειτουργία της επιχειρήσεως, ΕΠολΔ 2016, σελ. 373 επ.
- Ο ίδιος**, Παρατηρήσεις στην ΟΛΑΠ 9/2007, ΕΠολΔ 2008, σελ. 187 επ.
- Ο ίδιος**, Συνταγματική προστασία των προνομίων αναγκαστικής εκτελέσεως (Παρατηρήσεις στην υπ' αριθ. 462/1995 απόφαση του ΕφΛαρ), Αρμ 1996, σελ. 1152 επ.
- Βελλής Γεώργιος**, Παρατηρήσεις για το όριο της εξουσίας του (κοινού) νομοθέτη να θεσπίζει προνομιακή μεταχείριση ορισμένων απαιτήσεων στο στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης, Δ 36 (2005), σελ. 679 επ.
- Δούμης Ιάσων**, Ικανοποίηση δανειστών στην αναγκαστική εκτέλεση και σε ειδικές περιπτώσεις – Πίνακας κατάταξης – Γενικά και ειδικά προνόμια – Προνόμιο απαιτήσεων από την παροχή εξαρτημένης εργασίας, ΕλλΔνη 2005, σελ. 963 επ.
- Αρίτσουλας Ιωάννης**, Τα προνόμια του Δημοσίου και των ασφαλιστικών ταμείων στην αναγκαστική εκτέλεση, ΧρηΔικ 3/2013, σελ. 435-444.
- Ο ίδιος**, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 433/2015, ΧρηΔικ 2/2015, σελ. 299-300.
- Ευθυμίου Χρήστος**, Ζητήματα κατάταξης κατά τη «σύγκρουση» εμπραγμάτως εξασφαλισμένων – προνομιούχων και εγγειόγραφων δανειστών σε περίπτωση αναγκαστικού πλειστηριασμού ακινήτου – (Μετά τους ν. 4335/2015 και ν. 4512/2018) – Σκέψεις με αφορμή την ΜΕφΘεσ 2719/2018, ΕφΑΔΠολΔ 12/2018, σελ. 1300 επ.
- Ο ίδιος**, Παρατηρήσεις στην ΜΕφΑθ 2374/2016, ΕφΑΔΠολΔ 6/2017, σελ. 575 επ.
- Ηλιακόπουλος Ηλίας**, Οι νέες τροποποιήσεις στο δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης, ΝοΒ 2015, σελ. 2334 επ.
- Ο ίδιος**, Παρατηρήσεις στην ΟΛΑΠ 20/2012, ΕφΑΔΠολΔ 4-5/2012, σελ. 406 επ.
- Κατηφόρης Νικόλαος**, Η έννοια του «χρόνου πλειστηριασμού» στη διάταξη του άρθρου 975 αρ. 4 ΚΠολΔ (γνωμ.), ΕΠολΔ 2015, σελ. 304 επ.
- Ο ίδιος**, Παρατηρήσεις στην ΜΠρΛαμ 113/2016, ΕΠολΔ 2016, σελ. 425 επ.
- Κιουπτσίδου – Στρατουδάκη Ευδοξία**, Ζητήματα από το δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης μετά τις τροποποιήσεις του ν. 4335/2015, Αρμ 2016, σελ. 1 επ.
- Κουσούλης Στέλιος**, Ζητήματα προνομιακής κατατάξεως (γνωμ.), ΧρΙΔ Γ/2003, σελ. 85 επ.
- Κρουσταλάκης Ενάγγελος**, Τα γενικά προνόμια στην αναγκαστική εκτέλεση υπό το πρίσμα των διατάξεων των άρθρων 17 του Συντάγματος, II-77 του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕυΣΔΑ – Συνοπτική καταγραφή άποψης, Δ 36 (2005), σελ. 678 επ.

- Μάξης Παναγιώτης**, Προνόμια κατάταξης στην ατομική αναγκαστική εκτέλεση και στη συλλογική της πτώχευσης μετά τους νόμους 4335/2015 και 4336/2015, ΔΕΕ 5/2016, σελ. 641 επ.
- Ο ίδιος**, Προνόμιο δικηγορικών απαιτήσεων (γνωμ.), ΕπισκΕΔ 2001, σελ. 107 επ.
- Μηχιώτης Δημήτριος**, Σύγκρουση προνομίων και κατάταξη δανειστών κατά τη διανομή του πλειστηριάσματος – Σκέψεις επί των διατάξεων των άρθρων 977 και 977Α ΚΠολΔ, ΕΠολΔ 6/2019, σελ. 646-665.
- Μούζουρα Σαλώμη**, Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις στο δίκαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης με τον ν. 4335/2015, ΕλλΔνη 4/2016, σελ. 982-992.
- Μπάστας Διονύσιος**, Το γενικό προνόμιο των εργατικών απαιτήσεων. Νομική ρύθμιση και συνοπτική αποτίμηση, ΕΕργΔ 1996, σελ. 786 επ.
- Μπέης Κωνσταντίνος**, Η προνομιακή κατάταξη των δανειστών και η σύγχρονη συνταγματική τάξη, Δ 36 (2005), σελ. 669 επ.
- Ο ίδιος**, Έκταση της προνομιακής κατάταξης των αμοιβών των δικηγόρων του καθ' ου η εκτέλεση στον πίνακα διανομής του πλειστηριάσματος, Δ 35 (2004), σελ. 692 επ.
- Μπέης Κωνσταντίνος/Μπέης Ευάγγελος/Μπαλογιάννη Ευαγγελία**, Χρονικά όρια της κατά το άρθρο 975 παρ. 3 προνομιακής κατάταξης στον πίνακα διανομής του πλειστηριάσματος (γνωμ.), Δ 33 (2002), σελ. 319 επ.
- Μπρίνιαν Ιωάννης**, Διαχρονικόν δίκαιον προνομίων, ΝοΒ 1970, σελ. 374 επ.
- Νταφούλης Αχιλλέας**, Ζητήματα από τα προνόμια του άρθρου 975 ΚΠολΔ και την ανακοπή κατά του πίνακα κατατάξεως, Δ 24 (1993), σελ. 819 επ.
- Ορφανίδης Γεώργιος**, Η προνομιακή κατάταξη της δικηγορικής αμοιβής (Με αφορμή την υπ' αριθ. 10008/1991 απόφαση του ΕφΑθ), ΝοΒ 1993, σελ. 247 επ.
- Παπαδημητρίου Γεώργιος**, Το Σύνταγμα και το άρθρο 975 ΚΠολΔ, Δ 36 (2005), σελ. 681 επ.
- Πίκουλας Ιωάννης**, Οι εργατικές διαφορές μετά το ν. 4335/2015, ΔΕΝ 2016, σελ. 209 επ.
- Ρεντούλης Παντελεήμων**, Η συρροή προνομιούχων και μη προνομιούχων απαιτήσεων στον ΚΠολΔ μετά το ν. 4512/2018, ΕφΑΔΠολΔ 7/2018, σελ. 720 επ.
- Ο ίδιος**, Υπολογισμός και προνομιακή κατάταξη δικηγορικών αμοιβών μετά τους ν. 4194/2013 και 4335/2015, Με αφορμή την απόφαση ΑΠ 44/2016, Συνήγορος 116/2016, σελ. 34-35.
- Σταματόπουλος Στέλιος**, Ζητήματα εκτελέσεως από την υπαγωγή πτωχεύσας εταιρείας στο ειδικό νομικό καθεστώς της εκκαθάρισης κατά το άρθρο 46α ν. 1892/1990 (Η τελεσίδικη επιδίκαση της απαίτησης του δικηγόρου ως προϋπόθεση του προνομίου του άρθρου 975, υπογραφή της αναγγελίας από τον αναγγελλόμενο πιστωτή που δεν είναι δικηγόρος και το προνόμιο των δικηγόρων με πάγια αντιμισθία) (γνωμ.), Δ 29 (1998), σελ. 638 επ.
- Φρέρης Μάρκος**, Προβληματική των προνομίων στην αναγκαστική εκτέλεση, Δ 24 (1993), σελ. 797 επ.
- Ψυχομάνης Σπυρίδων**, Περί διατηρήσεως του γενικού προνομίου των απαιτήσεων από παροχή εξαρτημένης εργασίας επί πτωχεύσεως και εκτός των ορίων της ΚΠολΔ 975 αρ. 3 (γνωμ.), ΔΕΕ 10/2006, σελ. 990 επ.